

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід

МАТЕРІАЛИ

VIII Міжнародної науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

15-16 травня 2025 року

Суми 2025

Ministry of Education and Science of Ukraine
Sumy State Pedagogical University
named after A. S. Makarenko

ACADEMIC CULTURE OF THE RESEARCHER IN THE EDUCATIONAL SPACE: EUROPEAN AND NATIONAL EXPERIENCE

MATERIALS

**VIII International Scientific and Practical Conference of
applicants of higher education and young scientists**

May 15-16, 2025

Sumy 2025

Рекомендовано рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка (протокол №11 від 26 травня 2025 року)

Редакційна колегія:

М. Бойченко, доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор);
А. Сбруєва, доктор педагогічних наук, професор;
О. Семеног, доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор);
Н. Коваленко, доктор педагогічних наук, професор;
А. Куліченко, доктор педагогічних наук, доцент;
М. Бикова, кандидат педагогічних наук, доцент;
Н. Осьмук, кандидат педагогічних наук, доцент;
І. Проценко, кандидат педагогічних наук, доцент;
Ж. Чернякова, кандидат педагогічних наук, доцент;
І. Чистякова, кандидат педагогічних наук, професор

Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 15-16 травня 2025 року) / упоряд., заг. ред. О. Семеног, М.Бойченко. Суми : Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2025. 145 с.

У збірнику представлено узагальнені результати досліджень учасників VIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід». Проблематика наукових розвідок: академічна культура і доброчесність, утвердження культури академічної доброчесності в закладах вищої освіти, цифрові технології в освітньому процесі й академічна культура учасників освітнього процесу, академічна комунікація, академічна культура в об'єктиві міждисциплінарних студій.

Academic Culture of the Researcher in the Educational Space: European and National Experience: Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference (Sumy, May 15–16, 2025) / Edited by O. Semenog, M. Boychenko. Sumy: Publishing House of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, 2025. 145 p.

The collection presents the summarized research results of the participants of the 8th International Scientific and Practical Conference of Higher Education Applicants and Young Scientists “Academic Culture of the Researcher in the Educational Space: European and National Experience.” The scientific issues covered include academic culture and integrity, the establishment of a culture of academic integrity in higher education institutions, digital technologies in the educational process and the academic culture of educational process participants, academic communication, and academic culture through the lens of interdisciplinary studies.

ЗМІСТ

Семенов О., Вовк. Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід – 2025	9
--	---

РОЗДІЛ 1

• АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА – ВІЗИТІВКА УНІВЕРСИТЕТУ ІЗ 100-РІЧНОЮ ІСТОРІЄЮ.....	13
• Ганна Заїкіна <i>Академічна доброчесність як віддзеркалення якості освіти</i>	13
• Алла Рябуха <i>Справжнє навчання ґрунтується на чесності.....</i>	14
• Світлана Кондратюк <i>Навчально-науковий інститут педагогіки і психології: досвід діяльності, інновацій та перспектив</i>	14
• Ірина Чистякова <i>Підготовка науково-педагогічних кадрів в університеті</i>	16
• Віталій Омеляненко <i>Молодіжна наука університету в умовах війни</i>	19
• Ірина Железняк <i>100 років служіння освіті та науці</i>	22
• Олена Семенов <i>Науково-освітнє партнерство в умовах воєнних реалій: час випробувань і здобутків</i>	26

РОЗДІЛ 2

ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ І ДОБРОЧЕСНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	31
---	-----------

• Yan Kapranov <i>Academic Integrity in the European Union: The Experience of Poland and Finland</i>	31
• Аліна Сбруєва <i>Змістові та організаційні засади поглиблення розвитку європейського простору досліджень: досягнення та перспективи</i>	33
• Алла Куліченко <i>Визнання інновацій – важливий інструмент мотивації педагогів</i>	35
• Іванна Боброва, Лілія Десятнюк <i>Академічна доброчесність як основа сталого розвитку освітнього середовища</i>	37
• Дар'я Прокопенко <i>Академічна доброчесність як основа становлення фахівців сучасності</i>	39
• Артем Данильченко <i>Політика академічної доброчесності в закладах вищої освіти: досвід Великої Британії</i>	41
• Анастасія Кузьменко <i>Інтеграція концепції Б. Блума у формування академічної доброчесності PhD</i>	43

- **Андрій Дубовик**
Шляхи подолання контрактного шахрайства: досвід зарубіжних країн 48
- **Кирило Швидкий**
Формування етичної культури майбутніх інженерів для сталого розвитку суспільства 50
- **Наталія Осьмук**
Науковий диспут як уособлення академічної культури: з історії української університетської освіти 51

РОЗДІЛ 3

- **ТРАНСВЕРСАЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТИ** 54
- **Наталія Грона**
Українська мова як інструмент формування критичного мислення та академічної культури майбутнього вчителя 54
- **Ольга Красницька** *Допитливість – шлях науковця до інновацій* 56
- **Інна Шищенко**
Професійна підготовка майбутнього вчителя математики на засадах трансверсального підходу 59
- **Леся Гончаренко**
Трансверсальність у професійній підготовці фахівців у галузі права нової генерації: європейський досвід 61
- **ЛІ Сяомей**
Підготовка бакалаврів середньої освіти до контекстної-орієнтованого навчання учнів на засадах дослідницького підходу..... 62
- **Zhenghua Tang**
On the Problems of Training Future Specialists in Physical Culture and Sports in China . 63
- **Chen Yaqin**
On the Problems of Professional Training of Masters of Physical Education in Higher Education Institutions of Ukraine 65
- **Луо Сін'їн**
Академічна складова у підготовці майбутніх педагогів у ЗВО країн ЄС на засадах трансверсального підходу 67
- **Цуй Госінь**
Академічна доброчесність у підготовці майбутніх учителів початкової школи Китаю..... 69
- **Ван Бей**
Академічна доброчесність у професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва в країнах Європейського Союзу..... 71
- **Димитрій Лемешко**
Інновації в підготовці магістрів аграрної галузі в контексті сільського господарства 5.0 72
- **Сергій Товстуха**
Засоби розвитку креативності майбутніх фахівців садово-паркового господарства 74

РОЗДІЛ 4

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ..... 77

- **Наталія Гоголь**
Академічна культура в освітньо-культурному просторі Глухівського НПУ ім. О. Довженка: наукове осмислення постаті Олександра Довженка 77
- **Наталія Пономаренко**
Практики реалізації культури академічної доброчесності на факультеті іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету79
- **Єлизавета Бойченко**
Академічна доброчесність здобувача вищої освіти: аналіз зарубіжного досвіду ... 83
- **Ду Женюе**
Упровадження принципів академічної доброчесності у підготовці дизайнерів у Польщі..... 84
- **Olha Datsko**
Enhancing Quality in Higher Education: Comparative Insights from Two European Technical Institutions 86
- **Юань Ючао**
Етична складова у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання технологій цифрового здоров'я у професійній діяльності..... 87
- **Цзян Юнбін**
Етичні аспекти підготовки учителів фізичної культури у цифрову епоху.....89
- **Ярослав Певнєв**
Інтерактивні методи навчання – невід'ємна складова академічної підготовки в закладах вищої медичної освіти США 90
- **Сергій Чугін**
Викладання анатомії в американських медичних коледжах: етичні аспекти 92
- **Ольга Смоленко**
Академічна доброчесність в освітньому процесі закладу професійної (професійно-технічної) освіти 94
- **Тетяна Кукса**
Виклики та перспективи дуальної професійно-технічної освіти в ЄС 98
- **Лідія Мамчур**
Комунікативні засади професійного розвитку педагога 100
- **Наталія Філіпчук**
Формування педагогічної культури вчителя в контексті сучасних викликів освіти .103
- **Наталія Кобилко**
Передумови синдрому професійного вигорання у викладачів ЗВО105

РОЗДІЛ 5

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ Й АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА108

- **Olena Semenikhina, Volodymyr Shamonia**
Editorial Policy of Scientific Journals on the Use of Artificial Intelligence 108
- **Марина Ольховик**
Критичне мислення в цифрову епоху: виклики для академічної культури дослідника 111

- **Владислав Ольховик**
Моделювання цифрового освітнього середовища для підготовки учителів іноземних мов: кейси європейських університетів і українські ініціативи 113
- **Євген Рудницький**
Сучасні тенденції у підготовці магістрів з комп'ютерних наук в університетах США 115
- **Костянтин Товстуха**
Інноваційні компетентності майбутніх фахівців у галузі міжнародного права: вимоги цифрового суспільства 117
- **Вероніка Кульгова, Наталія Пономаренко**
Цінності академічної культури в контексті інформаційної безпеки 119

РОЗДІЛ 6

- **КУЛЬТУРА РОБОТИ З/НАД НАУКОВИМ ТЕКСТОМ. АКАДЕМІЧНА КОМУНІКАЦІЯ**..... 121
- **Ростислав Ольховик**
Редагування заголовкового комплексу в публіцистичних інтернет-текстах: між клікбейтом і змістовністю 121
- **Катерина Комиса, Лілія Десятнюк**
Роль письма та цифрових інструментів у формуванні академічної доброчесності .123
- **Ольга Кононенко**
Віртуальні шати вчителя: мовна мода мережевого дискурсу 125
- **Максим Гоголь**
Діалог культур як концептуальна основа викладання мовно-літературних дисциплін у ЗВО 127
- **Аліна Якущенко**
Газета як джерело вивчення історії Сумщини 130
- **Інна Левенок**
Формування та розвиток академічної культури українського студентства: досвід кафедри іноземних мов та лінгводидактики 132
- **Polina Kushnirova, Inna Levenok**
Self-management as a key to formation of future English Teachers' acadrmic integrity .. 133

РОЗДІЛ 7

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА В ОБ'ЄКТИВІ МИСТЕЦЬКИХ ОСВІТНІХ СТУДІЙ....135

- **Марина Бойченко, Ян Сісі**
Академічна доброчесність у мистецькій освіті: сучасні тенденції 135
- **Ольга Єременко**
Інтерпретаційно-стильові підходи у фортепіанному мистецтві 136
- **Лю Хен**
Жанрово-стильова компетентність: сутність поняття 139
- **Олександр Ількаєв**
Виховання доброчесності у фахівців музичної сфери 140
- **Гай Міняо**
Виконавська активність учнів у вокально-хоровій діяльності 142
- **Ван Жусінь**
What connects me to the poetry of Taras Shevchenko 143

Європейські цінності, такі, як повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини, - стали для українців фундаментальними світоглядними і смисложиттєвими орієнтирами.

Василь Кремень,
доктор філософських наук, професор,
дійсний член НАПН України,
президент НАПН України

«АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД» – 2025

До Дня науки 15-16 травня 2025 року відповідно до плану роботи СумДПУ відбулася **VIII Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід».**

Конференцію організували і провели Центр науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії та кафедра педагогіки Навчально-наукового інституту педагогіки і психології СумДПУ спільно з Кафедрою ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Серед співорганізаторів також - ВГО «Інноваційний університет»; Уманський ДПУ імені Павла Тичини; КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради; Карпатський НУ імені Василя Стефаника; Управління державної служби якості освіти в Україні в Сумській області; Економіко-гуманітарний університет у Варшаві (м. Варшава, Республіка Польща); Центр українських дослідників в Австрії (Австрія); Університет в Білостоку, Польща; Університет Альберти (Канада).

Програма заходу охоплювала інтерактивні дискусійні платформи, гостьові лекції, майстерки в межах весняного кампусу «Академічна культура дослідника», 3) підведення підсумків усеукраїнського конкурсу есе для здобувачів освіти «Доброчесність у навчанні: дотримуватися/ не можна/ порушувати», 4) презентації співпраці співорганізаторів.

Предметом обговорення наукового зібрання стали ключові концепти цінностей академічної культури та академічної доброчесності в освітньо-культурному й цифровому просторі закладів освіти, особливості академічної комунікації, культура наукового наставництва. Мета заходу: обмін педагогічним досвідом в аспекті формування академічної культури дослідника в освітньому просторі; популяризація результатів наукових досліджень; заохочення молоді до виконання наукових досліджень на засадах академічної доброчесності.

До оргкомітету конференції надійшло понад 250 заявок, а безпосередню участь у різних заходах конференції взяли 290 осіб. Географія учасників: Сумська, Київська, Черкаська, Волинська, Запорізька області, Луцьк, Умань, Київ, Дніпро, Чернігів, Дніпро, Вінниця, Прилуки, Переяслав, Кам'янець-Подільський, Чернівці, Івано-Франківськ, а також представники з різних закладів освіти країн Польща, Канада, Франція, США, Австрія, Німеччина.

Родзинкою заходу стали гостьові лекції, проведені фахівцями в межах весняного кампусу «Академічна культура дослідника»:

«Академічна доброчесність: одна на всіх чи в кожного своя?», лектор - **Оксана ЗАБОЛОТНА**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, дослідниця War Child, президент Української асоціації дослідників освіти; <https://www.youtube.com/watch?v=wArROVBcDlw>

«Наукова доповідь: від зародження ідеї до публічного представлення результатів», лектор - **Ольга КРАСНИЦЬКА**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри суспільних наук Національного університету оборони України;

«Міжнародні політики використання штучного інтелекту у вищій освіті», лектор - **Кирил КОТУН**, кандидат педагогічних наук, старший дослідник, ст. наук. співроб. відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих, голова ради молодих вчених Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, співголова Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» НАПН України.

Захід розпочали хвилиною мовчання і подяки Збройним Силам України за можливість жити і працювати.

З мотивувальними словами до учасників звернулися: **Ганна ЗАІКІНА**, перший проректор СумДПУ, яка у своїй промові зазначила, що серед університетської спільноти – відомі науковці, видатні культурні, державні діячі, політики, письменники, освітяни, представники влади всіх рівнів, керівники підприємств, організацій, установ. Понад 140 тисяч випускників вашого університету успішно працюють у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної, вищої освіти, очолюють великі наукові установи, культурно-освітні заклади та центри, достойно представляють незалежну Україну у світі;

Світлана КОНДРАТЮК, директор Навчально-наукового інституту педагогіки і психології СумДПУ (https://www.youtube.com/shorts/63Z_vL9KPrQ);

Ян КАПРАНОВ, доктор габілітований (мовознавство), професор (Економіко-гуманітарний університет у Варшаві, Республіка Польща);

Алла РЯБУХА, начальник Управління державної служби якості освіти в Сумській області (https://www.youtube.com/watch?v=WK_3u4tzgcM) та ін.

Олеся ВАЩУК, голова Ради молодих учених при МОН України, доктор юридичних наук, професор, голова ВГО «Інноваційний університет»;

Марина БОЙЧЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Робота конференції здійснювалася у змішаному форматі в межах інтерактивних дискусійних платформ (тематичних панелей):

1) **«ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ»:**

Аліна СБРУЄВА, СумДПУ («Змістові та організаційні засади поглиблення розвитку Європейського простору досліджень: досягнення та перспективи);

Наталія ГРОНА («Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради, НУ «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка («Українська мова як інструмент формування критичного мислення та академічної культури» <https://www.facebook.com/groups/pgpflk/posts/9857525987664819/>);

Ольга ФАСТ, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради («Соціальні виміри управління якістю докторської освіти (PhD Education): національні, євроінтеграційні та глобальні контексти»);

2) УТВЕРДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ЗАКЛАДУ:

Наталія ГОГОЛЬ, Глухівський НПУ імені О. Довженка («Академічна культура в освітньо-культурному просторі університету: наукове осмислення постаті Олександра Довженка

<https://www.youtube.com/watch?v=8dUZMMfV6lA>);

Світлана МОЦАК, СумДПУ («Академічна доброчесність як чинник якісної підготовки фахівців у галузі історичної освіти»); **Яна ПРИСТУПА**, Криворізький ДПУ («Формування академічної культури дослідника у сфері природничої освіти: європейські підходи та українські реалії»);

Ольга СМОЛЕНКО, Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області («Академічна доброчесність в освітньому процесі закладу професійно-технічної освіти»);

Наталія ПОНОМАРЕНКО, СумДУ («Практики реалізації культури академічної доброчесності на факультеті СумДУ <https://ifsk.sumdu.edu.ua/.../1541-akademichna-kultura...> »);

Наталія КОБИЛКО, Харківський НУ внутрішніх справ («Передумови синдрому професійного вигорання у викладачів ЗВО»);

3) ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ Й АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА

(**Оксана ЦЮНЯК**, Карпатський НУ імені Василя Стефаника («Формування цінностей академічної культури здобувачів вищої освіти в епоху штучного інтелекту»); **Yan KAPRANOV**, School of Humanities and Fine Arts University of Economics and Human Sciences in Warsaw (Poland) «Multilingualism, AI, and Digital Inclusion: Students' Views on the Future of European Language Policies» ; **Оксана ПРИХОДЬКО**, ДУ «Київський авіаційний інститут» («Штучний інтелект та академічна доброчесність у дискурсі навчально-наукової діяльності здобувача вищої освіти»), **Катерина БАРИШ**, СумДПУ («Використання штучного інтелекту в освіті: виклики та загрози академічній доброчесності»); **Марина ОЛЬХОВИК**, НУ «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка («Критичне мислення в цифрову епоху: виклики для академічної культури дослідника у національному та європейському контексті»);

4) АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА В ОБ'ЄКТИВІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЙ

(**Ірина КУЧЕРЕНКО**, Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України («Мовленнєвий етикет наукової комунікації»); **Галина КУЗНЕЦОВА**, Глухівський НПУ імені Олександра Довженка («Комунікативістика й академічна культура в підготовці вчителя української словесності: межі перетину та полівалентність функційних обов'язків учителя»); **Ольга КОНОНЕНКО**, Інститут української мови НАН України («Віртуальні шати вчителя: мовна мода мережевого дискурсу»); **Ірина НАСМІНЧУК**, Навчально-реабілітаційний ЗВО «Кам'янець-Подільський

державний інститут»(Академічна комунікація в умовах інклюзії), **Анастасія КУЗЬМЕНКО**, Херсонський ДУ, ЗПО “Adolf-Reichwein-Schule”, Німеччина (Академічна доброчесність майбутніх докторів філософії в об'єктиві міждисциплінарних студій); **Юлія РУДЕНКО** (Трансформація ролі вчителя від технічного спеціаліста до педагога цифрової ери; СНАУ (<https://www.youtube.com/watch?v=hIOBLxzgexM&t=2s>); **Олександр ІЛЬКАЄВ**, аспірант (Виховання доброчесності у фахівців музичної сфери).

Працювали секції: академічна культура й етика у вищій освіті: європейський, національний виміри; формування основ академічної культури у закладах освіти, закладах фахової передвищої освіти; культура наставництва в українському та європейському університеті; академічне письмо, академічна комунікація; цифрові технології в освітньому процесі й академічна культура дослідника.

У межах конференції журі підвели підсумки **Всеукраїнського конкурсу есе “Доброчесність у навчанні: дотримуватися не можна порушувати”**, участь у якому взяли 111 здобувачів закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти різних регіонів України з різних регіонів України.

Ураховуючи ідеї та пропозиції, висловлені у доповідях, виступах, у загальній дискусії, учасники конференції **сформулювали низку пропозицій**, з-поміж яких - реалізація принципів академічної доброчесності в освітніх програмах; міжрегіональна і міжнародна співпраця; розвиток співпраці наукових установ, закладів освіти України і закордону з метою наукових міждисциплінарних досліджень актуальних питань.

Семенов О. М. (Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

Вовк М.П. (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України)

РОЗДІЛ 1

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА – ВІЗИТІВКА УНІВЕРСИТЕТУ

ІЗ 100-РІЧНОЮ ІСТОРІЄЮ

Ганна ЗАКІНА, кандидат психологічних наук, доцент,
перший проректор Сумського державного
педагогічного університету імені А.С.Макаренка

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Організаційний комітет VIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід» щиро вітає вас у стінах Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка!

СумДПУ — це потужна спільнота, до якої належать відомі науковці, культурні та державні діячі, письменники, освітяни, політики, управлінці, які творять сучасність і майбутнє України. Понад 140 тисяч випускників гідно працюють у різних освітніх закладах, очолюють наукові установи, культурно-просвітницькі центри, представляють нашу державу в усьому світі.

З початком гібридної війни, а з 2022 року — повномасштабного вторгнення росії наші студенти, випускники, співробітники стали на захист Батьківщини. Їхній подвиг дає нам змогу працювати, навчати, проводити такі наукові події, як ця конференція.

У ці буремні часи освіта стає форпостом стабільності й надії. Школа, коледж, університет — це не лише заклади навчання, а й осередки психологічної підтримки, національно-патріотичного виховання, утвердження академічної культури. Саме тому головна мета нашого заходу — презентація результатів наукових досліджень аспірантів, докторантів, молодих учених, викладачів, учителів-дослідників. Ми прагнемо надихати молодь і всю академічну громаду на нові наукові пошуки — на основі принципів академічної доброчесності, відкритості, партнерства.

Бажаємо всім плідної участі, нових наукових ідей, щирого обміну досвідом і незгасного натхнення!

Слава Україні! Слава Збройним Силам України!

СПРАВЖНЄ НАВЧАННЯ ГРУНТУЄТЬСЯ НА ЧЕСНОСТІ

Ми зібралися сьогодні на VIII Міжнародну науково-практичну конференцію здобувачів вищої освіти і молодих учених, щоб обговорити надзвичайно важливі питання розвитку академічної культури та доброчесності. Це майданчик для діалогу, співпраці й обміну ідеями, які корелюють із викликами сьогодення.

Академічна доброчесність — це не просто правило чи формальність. Це фундамент справжньої освіти. Саме завдяки їй результати навчання відображають реальні знання та навички. Це особливо важливо в контексті академічної мобільності, коли наші учні й студенти беруть участь у програмах обміну, їдуть навчатися за кордон.

Часто вони дивуються не так словам учителів про те, що "не можна списувати", як реакції їхніх американських чи європейських однолітків: "Якщо ти списуєш, я зобов'язаний про це повідомити". Академічна доброчесність - це щоденна практика.

Справжнє навчання ґрунтується на чесності. Саме таке навчання дає можливість учневі чи студентові в майбутньому стати гарним фахівцем або ж науковцем, який розвиватиме свою галузь і, ширше — державу. Це і є справжній патріотизм, відповідальне громадянство.

Світлана КОНДРАТЮК, кандидат педагогічних наук, доцент, директор
Навчально-наукового інституту педагогіки і психології
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ: ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ, ІННОВАЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВ [1]

Уже понад чотири роки наша держава, як і героїчна Сумщина, звитязно боронить своє майбутнє, свою свободу, свою ідентичність. У таких умовах ми по-особливому усвідомлюємо цінність наукового діалогу, відповідальність перед суспільством та важливість тематики нашої конференції. Вона є не лише науковим майданчиком, а й простором рефлексії на виклики сьогодення, пошуку відповідей, підтримки одне одного у боротьбі за майбутнє нашої освіти, культури та державності.

Сьогодні ми зібралися, щоб поділитися результатами досліджень, презентувати свої наукові здобутки, обговорити практичні кейси, об'єднані ідеєю академічної доброчесності, наукового партнерства і спільного поступу.

Висловлюємо щирі подяку організаційному комітету, який доклав зусиль до проведення цього заходу, усім учасникам і партнерам конференції — за вашу

активність, зацікавленість і бажання творити наукове середовище попри всі труднощі.

Окрема, глибока вдячність — Збройним Силам України, нашим захисникам і захисницям, які щодня виборюють право на життя, працю і свободу для всіх нас. Завдяки їм ми маємо змогу сьогодні проводити наукові заходи, навчати, досліджувати, розвивати українську освіту.

Бажаємо всім учасникам плідної роботи, цікавих дискусій, натхнення і переможного миру.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології є невід'ємною складовою макаренківської родини. 6 кафедр здійснюють підготовку бакалаврів (9 освітньо-професійних програм) та магістрів (10 освітньо-професійних програм) таких спеціальностей: педагогічні науки, психологія, початкова і дошкільна освіта, корекційна і соціальна педагогіка, соціальна робота, соціальне забезпечення, менеджмент соціокультурної діяльності, адміністративний і освітній менеджмент.

Кожна кафедра є унікальною. При кафедрі педагогіки функціонує аспірантура й докторантура зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», в якій навчається понад 20 здобувачів наукового ступеня «доктор філософії». Проводяться щорічні наукові школи для аспірантів. Пріоритетні наукові інтереси викладачів зосереджуються на запровадженні інноваційних технологій викладання педагогічних дисциплін у контексті Концепції «Нова українська школа», на дослідженнях у галузі історії педагогіки, порівняльній педагогіці.

Клопіткою працею науковці й педагоги упродовж десятиліть майстерно плекають нові покоління випускників, сприяють зміцненню контактів між Україною і світом. Студенти Інституту мають можливість навчатися за дуальною формою навчання. У 2023 році три здобувачки отримали диплом бакалавра соціальної роботи польського (Гуманітарно-природничий університет імені Яна Длугоша; м. Ченстохова, Республіка Польща) та українського (СумДПУ) університетів. Відповідно до угоди про міжнародну академічну мобільність студенти спеціальності 016 Спеціальна освіта (016.02 Олігофренопедагогіка) проходили педагогічну практику у спеціальному дитячому садочку Przedszkole Specjalne Kolorowe Kredki та спеціальній початковій школі Niepubliczna Specjalna Szkoła Podstawowa Fundacja Porta Vitae (Польща).

На кожній кафедрі приділяється значна увага студентській науковій роботі, налагоджена співпраця з провідними науковими установами, закладами вищої освіти, спеціальними загальноосвітніми та реабілітаційними закладами м. Сум та області. Здійснюється міжнародне співробітництво з вищими та загальноосвітніми навчальними закладами, громадськими організаціями Словаччини, Німеччини, Сербії, Болгарії, Македонії. Укладені дієві угоди про співпрацю з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Інститутом психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Академією наук вищої освіти України, Департаментом соціального захисту населення Сумської ОДА, Головним територіальним управлінням юстиції в Сумській області, Сумським обласним, міським та районним центром соціальних служб для сім'ї

дітей та молоді, низкою закладів соціокультурної сфери та позашкільної освіти, провідними профільними закладами вищої освіти України, численними громадськими організаціями.

Науково-педагогічні працівники інституту є активними учасниками міжнародної академічної мобільності (Університет імені Адама Міцкевича, м. Познань, Польща; Університет прикладних наук Анхальт в рамках німецько-українського проекту DigIn.Net та ін.), міжнародних (у т. ч. Erasmus+, Модуль Жан Моне), всеукраїнських та регіональних грантових програм, і проєктів. Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти долучена до участі в імплементації тілесно-орієнтованої програми психологічної допомоги серед учнів середніх та старших класів «Team Up», кафедра дошкільної і початкової освіти бере участь у фінському проєкті «Фінська підтримка реформи української школи» («Навчаємось разом») за «Програмою підготовки тренерів ЗВО/ЗФПО», кафедра педагогіки виконала проєкт «Формування трансверсальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня в умовах розвитку інноваційного освітнього середовища засобами дистанційного навчання» за підтримки Української асоціації дослідників освіти. Досвід та знання, здобуті в межах проєктної діяльності, слугують важливим чинником професійного розвитку сучасного викладача, сприяють інтернаціоналізації його професійної діяльності.

Щорічно в інституті проводяться міжнародні наукові конференції («Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін», «Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи», «Менеджмент у сучасному закладі освіти: проблеми, пошуки, перспективи»), всеукраїнський науковий семінар «Педагогіка В. О. Сухомлинського: діалог із сучасністю», всеукраїнська науково-практична конференція «Початкова школа: реалії, проблеми, перспективи», а також міжрегіональні, регіональні наукові заходи.

Інститут опікується періодичними науковими виданнями категорії Б: «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології», «Слобожанський вісник. Серія Психологія», «Inclusion and Diversity».

Викладачі і студенти беруть активну участь у волонтерській роботі та громадському житті університету, міста, регіону. Розвиток волонтерської діяльності в інституті детермінований гуманізацією навчально-виховної роботи, соціальною активністю студентської молоді, необхідністю формування в них почуття громадянськості і відповідальності. Підготовлено концертні програми для клієнтів відділень денного перебування «Злагода», «Спільнота», «Калина», ГО «Товариство допомоги особам з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень «Феліцитас» до Міжнародного дня людей із синдромом Дауна, працює волонтерський загін «Добрі справи», проведено збір теплих речей для захисників України та термобілизни для шпиталів м. Бахмут та м. Дніпро, придбано численні комплекти термобілизни та засобів гігієни, 18 турнікетів, 7 медичних аптек, генератор для захисників-сумчан, які боронять Україну під Куп'янськом.

Незважаючи на надважкі умови сьогодення, головними завданням діяльності інституту залишається підготовка висококваліфікованих

педагогічних та науково-педагогічних фахівців, що відповідають потребам міжнародного і національного ринків праці для дошкільної, загальноосвітньої середньої, професійно-технічної та вищої освіти, які володіють соціально-професійними компетенціями, здатні до ефективних нововведень у галузі освіти, науки, виробництва, орієнтовані на демократичні цінності.

ЛІТЕРАТУРА

1. СумДПУ: штрихи до колективного портрета: до 100-річчя Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка / за ред.: Ю. Ляного, О. Семеног. Суми: Вид-во Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, 2024. 122с. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/16124>

Ірина Чистякова

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С. Макаренка

ПІДГОТОВКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В УНІВЕРСИТЕТІ [1]

Підготовка науково-педагогічних кадрів в університеті розпочалася в 1992 р., коли наказом Міністерства народної освіти Української РСР від 06 листопада 1991 р. було відкрито аспірантуру зі спеціальностей 01.04.07 «Фізика твердого тіла», 03.00.04 «Біохімія», 03.00.13 «Фізіологія людини і тварин», 06.01.05 «Селекція і насінництво», 09.00.01 «Діалектика і теорія пізнання», 10.01.03 «Література народів СРСР (українська)», 10.02.04 «Германські мови», 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки», 13.00.02 «Методика викладання російської мови», 13.00.02 «Методика музичного виховання». У 1993 р. перелік доповнили спеціальністю 24.00.02 «Фізична культура та фізичне виховання різних груп населення, включаючи підготовку у збройних силах». До 2016 р. було відкрито аспірантуру також зі спеціальностей 09.00.04 – Філософська антропологія, філософія культури, 09.00.09 – Філософія науки (філософські науки).

Наріз в аспірантурі навчаються здобувачі за 12 спеціальностями: 011 Освітні, педагогічні науки, 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 Професійна освіта, 016 Спеціальна освіта, 017 Фізична культура і спорт, 025 Музичне мистецтво, 032 Історія та археологія, 051 Економіка, 075 Маркетинг, 091 Біологія, 111 Математика та 281 Публічне управління та адміністрування. В аспірантурі навчаються як українські здобувачі, так і представники Китайської Народної Республіки.

Докторантура за першою спеціальністю 13.00.01 Загальна педагогіка та історія педагогіки відкрилася у 2014 р. відповідно до наказу МОН України №90. Натепер діє за спеціальностями 011 Освітні, педагогічні науки, 015 Професійна освіта, 051 Економіка, 025 Музичне мистецтво.

Упродовж 2016-2021 рр. в університеті функціонували постійні спеціалізовані вчені ради Д 55.053.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.01 Загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.02 теорія та методика музичного навчання, 13.00.04 теорія і методика професійної освіти; К 55.053.03 – кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я), К55.053.04 – зі спеціальності 17.00.03 Музичне мистецтво. Наразі діє спеціалізована вчена рада Д 55.053.01 за спеціальностями 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки», 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (наказ МОН України № 530 від 06.06.2022 р.). Захищено 5 докторських дисертацій, з них 3 співробітниками університету.

Університет має право на створення разових спеціалізованих рад для захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спец. 011 Освітні, педагогічні науки, 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), 025 Музичне мистецтво, 016 Спеціальна освіта, 015 Професійна освіта, 017 Фізична культура і спорт, 051 Економіка, 281 Публічне управління та адміністрування.

Для підвищення якості освітньої діяльності проводяться осіння та зимова наукові школи для аспірантів 1 курсу та весняна наукова школа – для аспірантів 2-4 курсів, а також освітньо-проектні інтенсиви для аспірантів усіх курсів, які тривають з жовтня по травень.

ЛІТЕРАТУРА

1. СумДПУ: штрихи до колективного портрета: до 100-річчя Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка / за ред.: Ю. Ляного, О. Семеног. Суми: Вид-во Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, 2024. 122с. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/16124>

Віталій Омеляненко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С. Макаренка

МОЛОДІЖНА НАУКА УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ВІЙНИ [1]

Молодіжна наука в умовах війни стає символом незламності та надії на майбутнє. Наукові дослідження і нові проекти молодих дослідників Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка у сфері освіти, здоров'я та інновацій допомагають знаходити інноваційні рішення для подолання кризових ситуацій та відновлення країни.

У 2022 р. отримав фінансування Міністерства освіти і науки України проєкт молодих учених «Організаційно-економічне забезпечення повоєнного сталого розвитку територій на основі інфраструктурно-сервісної методології розвитку

інноваційних спільнот» під керівництвом доктора філософії Олени Омеляненко. Метою проєкту стала розробка аналітичного інструментарію та організаційно-економічних механізмів повоєнного відновлення сталого розвитку територій на основі інфраструктурно-сервісної методології розвитку інноваційних спільнот як основи забезпечення благополуччя локальних громад для уникнення соціальних, екологічних і економічних проблем війни та їх апробація в рамках пілотних інфраструктурно-сервісних проєктів.

У 2023 р. під керівництвом проф. Віталія Омеляненка завершено реалізацію держбюджетного проєкту наукових робіт та науково-технічних (експериментальних) розробок на замовлення МОН України «Інноваційна складова безпеки сталого розвитку старопромислових регіонів України: стратегічні напрями інституційного забезпечення і трансферу технологій в інноваційних ландшафтах». Проєкт має практичну цінність у частині визначення інноваційного виміру досягнення цілей сталого розвитку; результати використані у процесах проєктування інновацій для сталого розвитку в місцевих громадах, плануванні соціально-економічних перетворень у довготерміновій перспективі (Помічнянська територіальна громада Кіровоградської області; Білоцерківська територіальна громада Київської області; Ямпільська територіальна громада Вінницької області; Громадська організація «ReSURS»). 13-17 листопада 2023 р. результати проєкту щодо можливості участі університетів (на прикладі СумДПУ імені А. С. Макаренка) у процесах посткризових трансформацій на локальному рівні було презентовано на Міжнародному форумі сталого розвитку в Римі під егідою міжнародного консорціуму INNOSD в межах декади World Science for Peace and Development.

Військові виклики стали каталізатором для розвитку нових підходів та інновацій, і саме молоді вчені стоять на передовій цих змін. У межах грантового проєкту «Медіаграмотність там, де не чути сирен» за сприяння Академії Української Преси (2022 р.; кер. – к. пед.н. М. Ячменик) створено Інклюзивно-просвітницький онлайн-простір із медіаграмотності для людей із вадами слуху. М. Ячменик також є керівником грантових проєктів АУП «Всеукраїнський хакатон із медіаграмотності для ЗВО» та «Лабіринти медіаграмотності або розв’язуємо вузлик інформаційної війни: історія, мова, культура, традиції від минулого до сьогодення». У партнерстві з АУП та USAID провела Всеукраїнський кейс-чемпіонат із медіаграмотності.

Я.Копитіна, к. фіз. вих., доцент, є членом Громадської спілки «Всеукраїнська ліга організацій осіб з інвалідністю по зору «Сучасний погляд», спільно із Центром реабілітації та реадптації ветеранів «Ярміз» (м. Київ) працює над проєктом від Міжнародного Фонду Відродження «Інклюзивний розвиток – інклюзивне суспільство».

Молоді вчені університету залучені до міжнародної діяльності, що відкриває широкі можливості для співпраці з іноземними навчальними

зкладами, науково-дослідними центрами та організаціями. Проф. В.Омельяненко отримав стипендію ЄС на реалізацію індивідуального дослідницького пост-док проєкту, присвяченого вивченню європейського досвіду в сфері інституційних трансформацій для реалізації інноваційної політики (місце реалізації - Естонський університет прикладних наук Майнор (Таллінн, Естонія). Під час відрядження до Естонії у 2023 р. представник СумДПУ дослідив питання розробки економічних стратегій Естонії, досвід ревіталізації старопромислових територій, інституційних засад співпраці освітніх, наукових установ та бізнесу в умовах Індустрії 4.0, проаналізував кейс співпраці Естонського університету прикладних наук та смарт-сіті м. Таллінн, прочитав гостьові лекції з проєктного менеджменту та інституційного забезпечення інноваційного розвитку, провів дослідницький семінар щодо реалізації освітньо-наукових проєктів.

У листопаді 2022 р. підписано Міжуніверситетський договір щодо мобільності здобувачів вищої освіти в межах Швейцарсько-Європейської мобільності Programme SEMP, результатом якого є стажування студентів спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)) факультету іноземної та слов'янської філології в Університеті педагогічної освіти (Швейцарія).

Університет активно розвиває власні ініціативи з підтримки молоді, спрямовані на розвиток їхнього потенціалу та стимулювання наукової діяльності. Однією з ключових програм є наукові гуртки та інноваційні лабораторії, де студенти можуть реалізовувати свої дослідницькі ідеї під керівництвом досвідчених викладачів. Університет надає фінансову та менторську підтримку для участі молодих науковців у міжнародних конкурсах, стажуваннях та конференціях. Ініціативи включають організацію літніх шкіл, тренінгів та освітніх форумів, де молодь може отримати практичні навички, необхідні для успішної кар'єри в науці та інших сферах. Завдяки цьому університет допомагає формувати нове покоління фахівців, готових до сучасних викликів та конкурентоспроможних на глобальному рівні.

У 2023 р. започатковано Конкурс студентських наукових робіт. На конкурс було представлено 91 робота. Переможцями і призерами визнано 14 здобувачів вищої освіти за чотирма напрямками: суспільні науки, гуманітарні науки та мистецтво, біологія та охорона здоров'я, математичні та природничі і відзначено грошовими винагородами.

З нагоди 100-річчя СумДПУ у 2024 р. ректоратом університету та Товариством молодих вчених, аспірантів і докторантів ініційовано Всеукраїнський конкурс креативних проєктів учнівської молоді. Мета — підтримати креативні ініціативи молоді, розвиток науково-дослідницьких здібностей учнів 8-11 класів, розширити можливості наукового потенціалу в

умовах повоєнного відновлення України. І етап Конкурсу тривав з 1 лютого до 11 березня 2024 р.. Серед 153 заявок учасників представники Сумської, Київської, Полтавської, Чернігівської, Хмельницької, Запорізької, Ужгородської областей. До II етапу конкурсу увійшли 64 конкурсних проєкти учнів 8-11 класів. Особливі нагороди для дипломантів конкурсу були від Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, Загальноукраїнського центру словникарства, Економіко-гуманітарного університету у Варшаві (Польща) та Університету Ататюрка (Туреччина). У межах конкурсу відбулася інноваційна виставка лабораторій педагогічного, а також конкурс-квест для гостей.

На кафедрі англійської філології і лінгводидактики функціонують науково-освітній хаб «E-LinguaScore» та студентська лабораторія методики навчання іноземних мов і культур. За ініціативи керівників підрозділів доц. Багацької О.В. та доц. Подосіннікової Г.І. започатковано два конкурси для студентської молоді: Міжнародний конкурс із творчого письма: «Мої враження від шкільної практики: літературні імпровізації за улюбленими мотивами британських та американських авторів із використанням цифрових освітніх інструментів» та Міжнародний конкурс із цифрового сторітелінгу: «Життєві історії для зцілення та натхнення від тих, хто навчає та вчить англійську мову».

Це лише мала частина здобутків молодих вчених університету, які активно долучаються до наукових і освітніх ініціатив.

Здобутки вчених відзначено на державному рівні стипендіями Кабінету Міністрів України та Президента України для молодих діячів культури і мистецтва в галузі образотворчого мистецтва. Представники університету є переможцями Міського конкурсу «Молодіжна еліта» в номінації «Наукова діяльність», що проводиться відділом молодіжної політики Сумської міської ради (у 2022 р. – Юрченко А.О., к.пед.н., доцент, у 2024 р. – Омеляненко О.М., доктор філософії).

Викладачі університету є переможцями XV Всеукраїнського конкурсу емпіричних досліджень молодих вчених (2022 р.), Всеукраїнського конкурсу наукових робіт «Інновації для відновлення України: погляд молоді» (2022 р.), X Міжнародного франко-українського конкурсу досліджень молодих науковців у сфері публічного управління пам'яті Ольги Балакіревої, що відбувся під патронатом Університету Сорбонни (2022 р.).

Відповідно до результатів конкурсу МОН України «Молодий вчений року 2021 року», в номінаціях «Докторант року в галузі суспільних і гуманітарних наук», «Молодий методист року в галузі суспільних і гуманітарних наук», «Автор найкращої серії наукових робіт в галузі суспільних і гуманітарних наук» перемогу одержав д.е.н., проф. В. Омеляненко. Завдяки таким досягненням університет долучений до міжнародного науково-освітнього проєкту «Territory

of innovations: best practices for sustainable development at the local level» (Італія) за участю науковців з України, Італії, Німеччини, Польщі та Естонії.

Кожен науковий успіх, кожен захищений проєкт – це крок до відновлення нашого спільного майбутнього. Молодь своєю працею показує, що наука – це не лише про знання, але й про стійкість, креативність та віру у краще завтра, навіть в умовах найважчих випробувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. СумДПУ: штрихи до колективного портрета: до 100-річчя Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка / за ред.: Ю. Ляного, О. Семеног. Суми: Вид-во Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, 2024. 122с. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/16124>

Ірина Железняк

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С. Макаренка

100 РОКІВ СЛУЖІННЯ ОСВІТІ ТА НАУЦІ [1]

Основні віхи розвитку Наукової бібліотеки Сумського державного педагогічного інституту імені А.С.Макаренка нероздільно пов'язані з історією розвитку університету. Створена у 1924 році одночасно з відкриттям Сумських вищих трирічних педагогічних курсів бібліотека майже сто років гідно служить освітянській справі Сумщини. Основою для формування фонду книгозбірні стали видання з публічних і навчальних бібліотек, приватні колекції книг містян та викладачів учительських курсів, які були видані в XVIII – XIX ст. німецькою та французькою мовами.

Достеменно невідомо прізвища перших бібліотекарів, а також кількість одиниць книжкового фонду. Увесь перший склад викладачів зазнав ретельної кадрової селекції як «класово-ворожі націоналістичні недобитки, що намагаються прищепити студентам буржуазно-націоналістичну ідеологію». Особисті справи викладачів були вилучені. Роботу бібліотеки теж лихоманили ревізії безкінечних комісій. Систематично проводилися «чистки» бібліотечного фонду на предмет ідеологічної відповідності. Активно здійснювався перегляд фондів та каталогів «з метою вилучення документів із педології, а також націоналістичної та троцькістської пропаганди».

Поступово Сумський педагогічний інститут зміцнював свою матеріально-технічну базу. На початку 1931 р. під навчальний корпус було

передано приміщення колишнього громадського зібрання, розташованого в центрі міста по вул. Соборній, обладнали і читальний зал бібліотеки на 100 посадкових місць. Упродовж 1932 – 1933 рр., як засвідчують документи, в книгозбірні працювала Надія Василівна Кривошеєва-Онацька, дружина Никанора Онацького, українського художника, поета, народознавця, педагога, засновника Сумського історико-художнього музею.

Збережені історичні джерела свідчать, що в завдяки зусиллям адміністрації та співробітників було створено потужну бібліотеку, укомплектовану необхідними для навчання студентів підручниками та іншою літературою. За 1935 – 1941 рр. фонд зріс від 30 до 110 тисяч книг; в його складі нараховувалося 23 тис. брошур та періодичних видань.

Під час Другої світової війни та фашистської окупації Сум, фонд, який на початку 1941 р. нараховував 140 тис. книг і періодичних видань, був майже знищений. Лише завдяки мужності й патріотизму працівників бібліотеки, які переховували скарби книжкової колекції у підвалах будинків, під купами вугілля, серед старих речей, збереглися рідкісні видання, з-поміж яких - Виргилієва «Енеїда» Івана Котляревського (надрукована в університетській типографії Харкова у 1842 р.), книги із печатками навчальних закладів дореволюційної Сумщини, Сумського дворянського зібрання, бібліотеки родини Лашенків, Асмолова, Леонтія Даниловича Журавльова.

У складні 1943-1947 рр. роботу з відновлення діяльності бібліотеки університету очолила завідувач бібліотеки Чайченко Анастасія Яківна. Обсяг фонду нараховував лише 5 940 примірників. Водночас проводилася щоденна робота з повернення видань, переданих до публічної бібліотеки. Для формування фондів факультетів книги надходили також з різних регіонів країни. Як результат, до квітня 1944 р. педагогічному інституту було передано 34 386 одиниць літератури.

У повоєнний час, зокрема в 1946 р. під навчальні корпуси інституту передано три будівлі по вул. Троїцька, а для бібліотеки виділено перший поверх окремої будівлі адміністративного корпусу. У 1949 році чисельність фонду бібліотеки становила 58 336 примірників, на придбання книг було виділено 74 крб. Загальна балансова вартість фонду становила 247 крб.

У різні періоди часу роботу бібліотеки очолювали Іван Олександрович Загребельний (1947-1953), Тетяна Михайлівна Торяник (1953-1963), Раїса Андріївна Білоус (1963-1975), Раїса Кирилівна Ісаєва (1975-1986), Зоя Михайлівна Горова (1986-2013).

Початок 2000-х рр. в історії книгозбірні запам'ятався як роки упровадження новітніх інформаційно-бібліотечних технологій, що докорінно змінили всі напрямки бібліотечної діяльності. З 2005 р. бібліотека автоматизувала основні бібліотечні процеси, застосовуючи в діяльності АІБС. «УФД/Бібліотека», а для її ефективного функціонування була створена локальна бібліотечна мережа. Реорганізуються традиційні системи обслуговування, виокремлюються нові сектори, створюється зал інформаційних технологій із посадковими місцями для користувачів, абонемент та читальний зал іноземної літератури, функціонують спеціалізовані читальні зали фізико-математичних

наук, історичних наук, природничих та музично-педагогічних наук. Обсяг фонду сягнув найбільшого показника – 980 тис. документів.

Останні п'ять років поспіль студенти університету через Covid-19, жорстоку війну з російським агресором навчаються за дистанційною формою, тому книгозбірня значно розширила спектр дистанційних послуг. Одним із пріоритетних напрямків розвитку є оптимізація кількісно-якісної складової бібліотечного ресурсу та спектру доступу до нього.

Загальний обсяг універсального багатогалузевого фонду нараховує 604 тис. документів. У його складі 40 тис. повнотекстових електронних та майже 5 тис. рідкісних та цінних документів. Зберігаються дві іменні колекції: професора Петровського Олександра Юрійовича, українського диригента, народного артиста, художнього керівника капели «Думка» (**1 706** книг), та професора Дубравіна Валентина Володимировича, музикознавця, фольклориста, композитора (**610** книг). Упродовж 1978-1983 рр. В.Дубравін очолював кафедру теорії та історії музики і гри на музичних інструментах педагогічного інституту; його фольклорні розвідки були присвячені народним пісням Слобожанщини та Сумщини.

Бібліотека активно працює в напрямку переходу до моделі відкритої бібліотеки, що ефективно використовує зовнішні інформаційні ресурси. Реалізація такої моделі дозволяє підвищити рівень та якість обслуговування, активізувати інтегрування книгозбірні у світову мережу освітніх послуг та наукових комунікацій, покращити позитивну громадську думку щодо іміджу університету та бібліотеки.

Створені можливості доступу до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science. За ініціативи міжнародної спільноти для підтримки науковців України із сайту бібліотеки надається безкоштовний доступ до повнотекстових електронних ресурсів наукової літератури, які доступні в межах проєкту Research4Life.

У реаліях сьогодення основну місію Бібліотека вбачає в розвитку, створенні, збереженні, організації доступу й використанні власних та світових інформаційних ресурсів, які відповідають навчальному та науковому процесам Університету, забезпеченню інформаційних дослідницьких потреб студентів та науковців на принципах доступності, оперативності, інформативності, комфортності. Серед важливих напрямків роботи Бібліотеки – покращення віртуальних бібліотечних просторів.

Упродовж останніх років сформовано масив інтернет-ресурсів різноманітної спрямованості, об'єднаних єдиним вікном доступу до них через вебсайт (<http://library.sspu.edu.ua>). В умовах дистанційного навчання сайт Бібліотеки функціонує як електронний ресурс, канал доступу до ресурсів, послуг та сервісів, платформа для комунікації в цілодобовому режимі. Працює над збільшенням та наповненням колекції власних електронних ресурсів. З ініціативи бібліотеки в 2014 р. створено eSSPUSR – електронний архів наукових та освітніх матеріалів СумДПУ як інструмент поширення досліджень, представлення здобутків університету в міжнародному науковому середовищі.

Головний ресурс, що надає інформацію про склад та зміст активного фонду, слугує основою для формування додаткових програмних модулів та БД - Електронного каталогу бібліотеки. Його загальний обсяг нараховує 258 тис. записів, які відображають 85 відсотків фонду. У 2023 році на базі ресурсу згенеровано новий тематичний каталог, який акумулює вебпокликання на матеріали понад 130 повнотекстових електронних наукових журналів та статей із них.

Незмінний напрям - інформаційна підтримка освіти і досліджень. Продовжуємо розвивати сервіси дистанційного обслуговування: онлайн-реєстрація користувачів, електронна доставка документів, віртуальна довідкова служба, визначення індексу УДК онлайн, перевірка на плагіат, управління відібраними при пошуку бібліографічними записами з можливістю формування списку та друку, замовлення на комплектування, проведення інформаційних занять та тренінгів. Автоматизовано процеси формування, обробки та штрих-кодування документів, упроваджено електронну реєстрацію користувачів, книговидачу й замовлення документів. Ураховуючи безпекову ситуацію, для роботи із програмою «УФД/Бібліотека» в дистанційному режимі налагоджено віддалений доступ.

Книгозбірня активно проводить інформаційно-освітні заходи, консультиє як студентів, так і викладачів з питань доступу до інформації, підбору інформаційних ресурсів, вибору та ефективного використання цифрових інструментів підтримки наукової комунікації.

Наукова діяльність книгозбірні спрямована на бібліографування наукового доробку та укладання на цій основі бібліографічних покажчиків, на відбір та вивчення документів рідкісного фонду, проведення соціологічних досліджень з метою практичного впровадження результатів у професійну діяльність. Ми здійснюємо моніторинг і аналіз публікаційної активності як підрозділів університету, так і окремих науковців; постійно надаємо інформаційну підтримку й супровід колективних наукових тем кафедр.

Активно розвивається напрям видавничої діяльності. За останні десятиріччя укладено 63 бібліографічні покажчики. У 2015 році започатковано біобібліографічну серію «Науковці університету», підготовлено 12 випусків. У 2016 р. за створення біобібліографічної серії «Науковці університету» бібліотека посіла почесне перше місце в зональному конкурсі «Бібліотека року».

Бібліотека бере активну участь в університетському процесі формування культури академічної доброчесності, здійснює перевірку академічних текстів на плагіат та активно пропагує принципи академічної доброчесності.

Для колективу бібліотеки важлива взаємодія з кожним користувачем, особливо в умовах війни. Для створення креативного комунікаційного простору, промоції інформаційного образу бібліотеки, її ресурсного потенціалу та сервісних можливостей розвиваємо канали Facebook, Instagram, You Tube. Нові рубрики «Читання під час війни», «Вічна класика», «Літературний календар», «СПУ. Особистості», «(НЕ)відомі#УКРАЇНЦІ», «#Враження» «#КодНації» користуються популярністю серед читачів різного віку.

Важлива складова діяльності – культурно-просвітницька робота, яку проводимо з метою глибшого усвідомлення студентською молоддю культурних цінностей та потреби читання. Новацією діяльності є культурно-освітній проєкт «Репресована мова: повертаємо до життя» та створення звукових подкастів «Територія слова. Україна понад усе!». Щорічно впродовж року здійснюємо підготовку понад 60 віртуальних виставок, оглядів, флеш буків, буктрейлерів та інших інформаційних матеріалів. У практику діяльності запроваджено інтерактивні виставки, проведення масових заходів з використанням дистанційних форм спілкування.

Попри всі складнощі, колектив спрямовує роботу на збереження та розвиток кращих історичних традицій закладу, є невід’ємною складовою інформаційного простору, наукового, культурного, духовного, просвітницького зростання університетської освіти, створює позитивний імідж книгозбірні, продовжує генерувати якісний освітній контент, вивчає та запроваджує новітні технології та сервіси, здійснює волонтерську діяльність і, безумовно, твердо вірить у нашу Перемогу.

ЛІТЕРАТУРА

1. СумДПУ: штрихи до колективного портрета: до 100-річчя Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка / за ред.: Ю. Ляного, О. Семеног. Суми: Вид-во Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, 2024. 122с. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/16124>

Олена Семеног

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

НАУКОВО-ОСВІТНЄ ПАРТНЕРСТВО В УМОВАХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ: ЧАС ВИПРОБУВАНЬ І ЗДОБУТКІВ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну значною мірою загостило явище внутрішньої міграції, погіршило ситуацію з людським ресурсом, призвело до зміни регіональної структури вчительства по регіонах, про що свідчать дослідження Project STAR, Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», ГС «Освіторія» [1], науковців [8].

Станом на 2023-2024 н.р. у закладах загальної середньої освіти, як зазначається у звіті ГС «Освіторія», працює 392.7 тис. педагогічних працівників (у 2022 р. працювало 402 тис.), а до 2030 р. в українській системі освіти може бракувати 366.0 тис. вчителів [1]. У документі наголошується, що на освітню систему впливає низка взаємопов'язаних чинників, з-поміж яких – несприятливі робочі умови, низький престиж педагогічної освіти, демотивація, брак узгодженого реформування всіх ланок освітньої галузі. За результатами

моделювання потреби в учителях у 2022/2023 – 2030/2031 н. р., яке провели фахівці [1; 8], готовність залишитися у професії засвідчили вчителі віком 46 – 55 років (71 відсотків) та 36 – 45 років (60 відсотків), найнижчі показники в учителів віком до 25 років (42 відсотків), 32 відсотків вчителів віком до 25 років вагаються щодо подальшого продовження педагогічної кар'єри.

3-поміж основних рекомендацій щодо підвищення мотивації вчителів працювати в системі загальної середньої освіти в умовах сучасних викликів освітні експерти називають реформування змісту освіти, схвалення стандартів вищої освіти зі спеціальностей «Початкова освіта», «Середня освіта», упровадження програм наставництва і професійного розвитку, взаємодію та партнерство закладів освіти з роботодавцями. Сутність освітнього партнерства О. Топузов характеризує як «добровільну спільну діяльність його суб'єктів (співпрацю) щодо досягнення узгоджених освітніх і соціальних цілей систему відносин (освітніх, економічних, соціальних, культурних, правових, управлінських та ін.) у процесі добровільної співпраці суб'єктів освітньої діяльності (учасників освітнього процесу) з іншими юридичними або/та фізичними особами задля створення оптимальних умов реалізації освітніх, інших суспільних цілей, досягнення яких можна пов'язати з освітніми» [7, с.12].

Актуальне дослідження з питань мережевої взаємодії із закладами вищої освіти України здійснює Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Діяльність наукової установи згідно зі Статутом та Стратегією розвитку на 2021-2025 рр. спрямована на науково-методичне і організаційне забезпечення функціонування системи педагогічної освіти в сучасному освітньому просторі України.

Методологія партнерської взаємодії Інституту із закладами вищої педагогічної освіти України, як зауважують фахівці наукової установи [4], ґрунтується на діяльнісному і системному підходах й означає організацію мережевої взаємодії як спільну діяльність / взаємодію інституцій-партнерів для створення синергетичного ефекту педагогічного партнерства, що дозволяє розробляти, апробувати і пропонувати інноваційні моделі змісту освіти, форми співпраці. В основу такої взаємодії покладено горизонтальний тип взаємовідносин у сфері освітньої, експертної, консультативної діяльності із залучення різних суб'єктів співпраці для забезпечення умов для професійного розвитку всіх суб'єктів інтеграції.

Серед партнерів, які залучені до мережевої взаємодії з відділом змісту і методів педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (далі – ІПООД), – Центр науково-освітнього партнерства та мережевої взаємодії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (далі – СумДПУ) та управління Державної служби якості освіти у Сумській області (далі – управління Служби). Методологія науково-освітнього партнерства та мережевої взаємодії інституцій відповідає «Цілям сталого розвитку 2030» (Ціль 4. Якісна освіта: Забезпечення всеосяжної та справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання протягом усього життя для всіх).

Відповідно до Договору про співпрацю на 2025-2029 рр. між інституціями предметом співпраці є, зокрема, організація та проведення спільних науково-освітніх заходів з питань, що належать до компетенцій сторін, залучення наукових, науково-педагогічних працівників до проведення досліджень з питання забезпечення якості освіти, пошуку, розробки, систематизації та аналізу технологій, в яких сторони мають спільний інтерес, реалізація спільної інформаційної політики в узгоджених сторонами сферах та у межах компетентності сторін. Завдання мережевої взаємодії – проведення спільних досліджень, науково-практичних заходів, обмін практичним досвідом; розроблення інноваційних методик, спрямованих на розвиток ключових (трансверсальних) компетентностей, сприяння їх упровадженню інституціями-партнерами; підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів у співпраці з інституціями-партнерами; трансфер інноваційного науково-методичного продукту, створеного в інституціями-партнерами, в соціально-економічну сферу регіону та країни.

На переконання кер. управління Державної служби якості освіти у Сумській області А.Рябухи, «мережева взаємодія між установами є важливим інструментом для створення умов, що сприяють професійному розвитку педагогічних працівників та забезпеченню якості освіти. Спільна робота дозволяє ефективно поєднувати науково-методичні підходи та практичний досвід, спрямовуючи наші зусилля на досягнення високих стандартів у галузі освіти» [2].

Окреслимо основні напрями мережевої взаємодії інституцій-партнерів: науково-методичний, дослідницько-інноваційний, науково-організаційний, просвітницький, інформаційно-ресурсний упродовж 2024 р.

Відповідно до науково-методичного напрямку здійснено підготовку інформаційно-аналітичних матеріалів за результатами моніторингу освітніх потреб науково-педагогічних працівників, педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти з метою вдосконалення освітніх компонентів освітньо-професійних, освітньо-наукових програм в умовах змішаного та / або дистанційного навчання; організовано і проведено гостьові лекції провідних з актуальних проблем професійного розвитку, ключових (трансверсальних) компетентностей фахівця. Упродовж 2023-2024 рр. року в межах інформаційної кампанії «Тиждень якості освіти» начальниця Управління Державної служби якості освіти у Сумській області Алла РЯБУХА проводила гостьові заняття для аспірантів 1 курсу різних спеціальностей та освітньо-наукових програм СумДПУ та ІПОД. Для здобувачів СумДПУ та ІПОД проведено щорічні відкриті лекції «Україноцентризм в освітній політиці» Георгія Філіпчука, академіка Національної академії педагогічних наук України, першого заступника голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка [6.].

Відповідно до дослідницько-інноваційного напрямку проведено спільні дослідження з проблем особистісно-професійного розвитку вчителя, практичної підготовки майбутніх фахівців з урахуванням викликів воєнного стану та повоєнного відновлення країни, її інтеграції в європейський простір. Серед напрямів співпраці – заходи з виробничої педагогічної практики для здобувачів

вищої освіти. Фахівцями інституцій-партнерів «Об'єднання інституцій-партнерів «Педагогічна синергія» розроблено проєкт Положення про практичну підготовку майбутніх педагогів у закладах вищої освіти України в умовах військового стану, схарактеризовано сучасні підходи до проведення практики з урахуванням психолого-педагогічної підготовки на бакалаврському, магістерському і докторському освітніх рівнях у закладах вищої педагогічної освіти; запропоновано рекомендації щодо вдосконалення організаційних засад проведення практики у закладах вищої педагогічної освіти.

Відповідно до науково-організаційного напрямку розроблено та апробовано тренінгові програми з розвитку культури академічної доброчесності, мовнокомунікативної компетентності науково-педагогічних та педагогічних працівників в умовах неформальної освіти в межах співпраці із закладами освіти Сумської області, Управління Державної служби якості освіти в Сумській області, закладами освіти інших регіонів країни та закордону. На запрошення Управління Державної служби якості освіти у Сумській області проведено онлайн-семінар з питань важливості використання державної мови в освітньому процесі “Мовнокомунікативна культура лідера в освітній галузі” для керівників закладів освіти Сумської області (<https://www.youtube.com/watch?v=Knp-gMUZpOI&t=4903s>). Участь у заході взяли 300 керівників закладів освіти, центрів професійного розвитку педагогічних працівників Сумської області. Обговорювали питання про дотримання вимог законодавства про освіту, зокрема в частині навчання та спілкування українською мовою; про мотивацію до підвищення рівня володіння українською мовою; про створення сприятливого мовного середовища в закладах освіти, посилення роботи щодо популяризації серед учасників освітнього процесу освітніх платформ і курсів для вивчення української мови; моніторингові дослідження щодо функціонування української мови в закладах освіти. Отримані дані слугують основою для розроблення методичних рекомендацій щодо забезпечення функціонування державної мови.

Відповідно до просвітницького напрямку фахівці інституцій-партнерів ініціювали усеукраїнський конкурс есе «Доброчесність у навчанні: дотримуватись не можна порушувати» (2023-2025); у складі робочої групи Державної служби якості освіти України розробляли матеріали для виконання другого і третього етапів сертифікації педагогічних працівників (учителів української мови і літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту базової загальної середньої освіти.

Упродовж кількох років інституції-партнери досліджують освітні втрати в організації освітнього процесу в умовах війни. Хвилюючі сповіді про те, як зустріли війну в лютому 2022 року: де перебували, скільки виїхало учнів, учителів, як спрацював колектив - запропонували численні школи Сумської області. Тексти інтерв'ю про освітній процес (початок війни – вересень 2023 р.) увійшли до розділу “Прикордонні школи під час війни” у 2022-2023 рр., монографії “Українська освіта у полум’ї війни” за ред. Н. Ничкало [5, с.71-79].

Спільно проведена робота засвідчує: науково-освітнє партнерство та мережева взаємодія актуалізує й увиразнює дослідження, науково-практичні заходи, сприяє обміну практичним досвідом на кількох рівнях: інституційному

(кафедри Університету) та національному (співпраця із закладами освіти, інституціями НАН України та НАПН України). Уможлиблюється розвиток таких напрямів взаємодії, як системне здійснення моніторингового дослідження щодо перебігу практики, оновлення, ресурсного контенту навчально-методичного забезпечення, ефективної комунікації в дистанційному і змішаному форматах, створювати електронні платформи для проходження практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вчителі України: кадровий потенціал. Тенденції та моделювання потреб до 2030 року / ГС «Освіторія». Київ, 2024. 109 с. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.24827.32800>.
2. Відбулась тристороння партнерська зустріч «Науково-освітнє партнерство і мережева взаємодія в умовах війни»
URL: <https://sqe.gov.ua/9-sichnya-2025-roku-vidbulas-tristoronnya-pa/>
3. Лук'янова, Л. Б., Вовк, М. П., Соломаха, С.О., Грищенко, Ю. В. (2023) Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь; за науковою редакцією Н. Г. Ничкало / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ – Чернівці: Букрек. 80.
4. Лук'янова, Л., Лянной, Ю., Семеног, О., Вовк, М. (2023). Педагогічне партнерство як чинник якісної практичної підготовки майбутніх педагогів в умовах воєнних реалій. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. Вип. 5(2), 1-15. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5206>
5. Ничкало, Н., Овчарук О., Гордієнко, В., Іванюк, І. (2024). Українська освіта у полум'ї війни: монографія. Н. Ничкало (ред.). Київ: ТОВ «Юрка Любченка». 208. DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-DPEEA-2024>
6. Семеног, О. (2025) Парнерські проекти в умовах війни (на прикладі співпраці СумДПУ та Управління Державної служби якості у Сумській області). Неперервна педагогічна освіта ХХІ століття: зб. матеріалів ХХІІ Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької. Вип. 8 (20). К.: Талком, 2025. С.33-35.
7. Топузов, О. (2021). *Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія*. Київ : Інститут педагогіки : Педагогічна думка. 160.
8. Топчій, С.М., Сурина, Д.Ю., Нагорнюк, О.В., Іваницький, А.В. (2024) Прогнозування потреби в учителях для планування кадрового забезпечення системи загальної середньої освіти України. *Управління освітою*. 6. 51 – 62. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/4_Topchii_Sudyn_Nahorniuk_Ivanytskyi_632_2024_51-62.pdf

РОЗДІЛ 2

ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ І ДОБРОЧЕСНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Yan Kapranov

*DSc (Philology), Professor, Habilitated Doctor (Linguistics),
Professor at the VIZJA University (Poland),
Postdoctoral Researcher at the University of Oulu (Finland),
Professor at the Dmytro Motornyi Tavria
State Agrotechnological University (Ukraine)*

ACADEMIC INTEGRITY IN THE EUROPEAN UNION: THE EXPERIENCE OF POLAND AND FINLAND

Academic integrity is a fundamental aspect of higher education, ensuring the quality and trustworthiness of learning and research processes. In today's globalized and digitalized educational environment, the importance of academic integrity is more pronounced than ever. In the European Union (EU), this issue is regulated at both the EU level and through national legislation and institutional policies. This paper analyzes the experience of Poland and Finland, using the examples of VIZJA University (Warsaw, Poland) and the University of Oulu (Oulu, Finland).

At the EU level, academic integrity is framed through a series of recommendations and regulatory guidelines issued by the European Network for Academic Integrity (ENAI) and the Council of Europe. These efforts aim to ensure the quality of education, uphold research ethics, and prevent academic fraud, including plagiarism, fabrication, and falsification of results.

In Poland, the legal foundation is provided by the Law on Higher Education and Science (2018), complemented by institutional policies. At VIZJA University, academic integrity is an integral part of the Internal Quality Assurance System (WSZJK). According to the WSZJK document (2024), the system is designed to support the continuous improvement of education quality at all levels, ensuring alignment with contemporary scientific standards and labor market needs (AEH, 2024). The system includes university-wide, faculty, and program-level quality commissions, with equal participation of faculty, administration, and students. The University Quality Council monitors implementation and formulates policy improvement recommendations. Special attention is given to feedback from internal and external stakeholders, including employers, alums, and representatives from civil society.

The university also implements the Code of Academic Integrity (2023), which outlines standards of ethical behavior in education and research. All written assignments are checked using the StrikePlagiarism system, which detects textual similarities and helps prevent academic fraud.

The Finnish approach to academic integrity, exemplified by the University of Oulu, is grounded in ethical principles articulated in the "Code of Conduct for the

Prevention and Processing of Misconduct in Studies" (2018). The document emphasizes that academic freedom must be coupled with student responsibility for maintaining the quality and integrity of their studies. Students are required to follow guidelines on academic ethics, including proper referencing, copyright, and avoidance of plagiarism and self-plagiarism.

A key feature of the Finnish model is the introduction of academic integrity principles from the first year of studies. The University ensures that training in research ethics is embedded in the curriculum, that all students are introduced to these principles during orientation, and that instructors are responsible for reinforcing them throughout the learning process (University of Oulu, 2018).

The University of Oulu uses Urkund (now Ouriginal), a plagiarism detection system that scans student papers and compares them against databases and online sources. Importantly, such checks require student consent, in compliance with data protection regulations. In cases where similarities are detected, the instructor evaluates the findings. Additional tools may be used for code or software plagiarism.

When a suspected case of misconduct arises—whether in written work, exams, or group projects—the instructor or invigilator is obliged to document the incident and forward it to the Dean for further review. The procedure is clearly defined and follows principles of impartiality, confidentiality, and the student's right to appeal (University of Oulu, 2018).

Comparing the two approaches reveals that the Polish model emphasizes a formalized system of quality control and ethical regulation. In contrast, the Finnish model is embedded in a culture of trust and responsibility. VIZJA University employs a vertical structure of quality management with procedural mechanisms. In comparison, the University of Oulu integrates integrity into all phases of the educational process through instruction, mentoring, and transparent investigation procedures.

Thus, an effective academic integrity system combines ethical education, legal frameworks, digital tools, and institutional support. The experiences of VIZJA University and the University of Oulu show that cultural and administrative differences do not hinder the shared goal of fostering academic environments based on honesty, respect for intellectual work, and accountability.

REFERENCES:

- Wewnętrzny System Zapewniania Jakości Kształcenia AEH (2024). <https://vizja.pl/system-zapewniania-jakosci-ksztalcenia/>
- Code of Conduct for the Prevention and Processing of Misconduct in Studies at University of Oulu (2018). <https://www.oulu.fi/en/students/code-conduct>
- StrikePlagiarism. <https://strikeplagiarism.com/>
- Ouriginal (ex-Urkund). <https://www.ouriginal.com/>
- Finnish Advisory Board on Research Integrity (TENK). <https://tenk.fi/en>
- European Network for Academic Integrity (ENAI). <https://www.academicintegrity.eu>
 - Universities Act (Finland). <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2009/en20090558>

ЗМІСТОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПОГЛИБЛЕННЯ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ДОСЛІДЖЕНЬ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Європейський простір досліджень (European Research Area - ERA) був задуманий у 2000 р. як єдиний ринок досліджень, інновацій та технологій у Європейському Союзі в контексті Лісабонської стратегії. У 2009 р. у Лісабонському договорі ERA офіційно визнано метою ЄС, згідно зі статтею 179 Договору про функціонування Європейського Союзу.

Організаційні та змістові засади діяльності ERA сформульовано у низці офіційних документів ЄС. Найбільш актуальним з них є Комюніке ЄК 2024 р. «Впровадження європейського дослідницького простору. Зміцнення досліджень та інновацій у Європі: сучасний шлях та майбутні напрямки ERA» (Implementation of the European Research Area (ERA). Strengthening Europe's Research and Innovation: The ERA's Journey and Future Directions).

Пріоритетними цілями ERA впродовж всього періоду його існування були такі:

- підвищення рівня наукової та технологічної бази Європи за допомогою транскордонної співпраці,
- вільний рух інформації, знань, науковців, доступність дослідницької інфраструктури високого рівня;
- сприяння досягненню здатності Європи знайти більш ефективні рішення для подолання глобальних викликів, таких, як зелені та цифрові переходи.
- сприяння економічному розвитку та конкурентоспроможності регіону, створення більшої кількості та кращої якості робочих місць в науці, академії та на виробництві,
- посилення глобальної привабливості Європи як місця роботи для вченого та новатора.

Створення та розвиток ERA досягається пріоритетно політичними та фінансовими шляхами й інструментами, а саме такими, як:

- (i) реформування національної дослідницької політики, систем та правил організації досліджень та інновацій (R&I);
- (ii) збільшення інвестицій у R&I на національному та регіональному рівнях;
- (iii) узгодження спільних пріоритетів щодо інвестицій у R&I в ЄС.

Актуальними проблемами розвитку ERA впродовж його розвитку є такі:

- Система R&I в Європі відзначається значною фрагментацією між державами-членами. За останні роки найкращі регіони ЄС були в вісім разів більше інноваційними, ніж найменш розвинені.

- Суттєво відмінні рамки для діяльності у сфері R&I, при цьому державні та приватні інвестиції в дослідження та розробки R&I залишаються значно нижче поставленої цілі 3% ВВП.

- Регулюючі та бізнес-середовища для розгортання інновацій та зростання інноваційних компаній також значно відрізняються в рамках ЄС.

Новий ERA для досліджень та інновацій, згідно з Комюніке ЄС «Впровадження європейського дослідницького простору. Зміцнення досліджень та інновацій у Європі: сучасний шлях та майбутні напрямки ERA» (2024), розвивався у таких контекстах:

- посилення геополітичної напруженості та економічної конкуренції;
- різке зростання проривних технологій, таких як ШІ.

Радою Європи в «Пакті щодо досліджень та інновацій» (Pact for Research and Innovation, 2021) було схвалено чотири стратегічні цілі розвитку ERA:

- 1) надання пріоритетну інвестиціям та реформам;
- 2) розширення доступу до досліджень високої якості;
- 3) запровадження результатів R&I в економіку;
- 4) поглиблення ERA.

Упродовж 2020-2024 рр. було розроблено та запроваджено нову структуру управління ERA, яка охоплює:

1. Європейський комітет з досліджень та інновацій, створений як спільний консультативний комітет стратегічної політики високого рівня.

2. Форум ERA включає представників зацікавлених сторін та Єврокомісії. Форум ERA складає та координує пріоритетні плани спільних дій (порядок денний політики ERA).

3. Нова система моніторингу, створена для відстеження прогресу та оцінки впливу дій ERA на науково-технологічну та економіку екосистеми регіону.

З метою моніторингу було розроблено систему індикаторів для 16 пріоритетних напрямів у сфері R&I.

Помітний прогрес упродовж останніх років був досягнутий у вирішенні фрагментації систем R&I. Ініціативи були зосереджені на проблемах наукової кар'єри, інфраструктури, відкритої науки, кращих умов для мобільності дослідників, залученні найбільш перспективних глобальних талантів.

Бар'єрами на шляху подальшого розвитку ERA є:

- 1) недостатня пріоритетність науково-дослідної роботи в державних бюджетах (лише п'ять країн, що виконують 3% ціль ВВП для державних та приватних інвестицій на R&D);

- 2) недостатня координація політики на R&I в країнах ERA;

- 3) стійка фрагментація систем та правил R&I;

- 4) розбіжності в роботі;

- 5) адміністративне навантаження.

Ці фактори і в сучасних умовах стоять на шляху підвищення конкурентоспроможності Європи.

Актуальними цілями подальшого розвитку ERA залишаються такі: створення середовища для досліджень та інновацій, що:

- 1) максимізує масштаб співпраці у всьому ЄС та за її межами;
- 2) сприяє розвитку різноманіття європейських талантів;
- 3) надає європейським дослідникам найкращі можливі умови праці;
- 4) гарантує, що досконалі результати, отримані європейськими дослідниками, приносять користь як економіці, так і суспільству.

Алла Куліченко

Запорізький державний
медико-фармацевтичний університет
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИЗНАННЯ ІННОВАЦІЙ - ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІВ

Визнання у галузі освіти завжди було мотивацією для педагогів, особливо новаторів, адже це не лише засвідчує їхні прагнення та зусилля, а й надихає на подальший професійний розвиток, удосконалення освітнього процесу та методик, впровадження новітніх підходів до викладання й навчання здобувачів освіти.

Варто зазначити, що педагоги-новатори періодично стикаються з новими викликами, які пов'язані з необхідністю самовдосконалення, пошуком ефективних шляхів взаємодії з учасниками освітнього процесу, а також адаптацією до змін у суспільстві, науці та технологіях. Водночас суспільне та професійне визнання – нагороди, премії, поширення професійних практик як у вітчизняному, так і у світовому освітньому просторах – є тим рушієм, що підтримує педагогів у складні періоди професійної діяльності, допомагає долати труднощі та мотивує до впровадження нових освітніх інновацій.

Однак Л. Каллагер (L. Callagher) та П. Сміт (P. Smith) зазначають, що самі по собі нагороди за інновації навряд чи здатні зробити освітні заклади інноваційнішими або навіть створити враження їхньої інноваційності. Варто зазначити, що процес вручення таких нагород може бути суперечливим, оскільки різні групи та окремі особи можуть ставити під сумнів як обґрунтованість процесу нагородження, так і його переможців. Крім того, вручення таких відзнак є лише невеликою частиною ширших організаційних процесів.

Розуміння динаміки цих нагород у контексті організаційних процесів свідчить про їхню сильну тимчасову природу. У деяких ситуаціях вони можуть швидко втратити актуальність або навіть зашкодити зусиллям творців щодо впровадження інновацій у довгостроковій перспективі (Callagher & Smith, 2017).

Тож нагороди за інновації можуть мати як позитивний, так і суперечливий вплив, залежно від контексту їхнього застосування. У сфері американської медичної освіти традиція відзначення інноваторів та інноваційних розробок передусім пов'язана з діяльністю Американської асоціації медичних коледжів (далі – ААМС).

Зокрема, у 1963 р. Дж. Купер (J. Cooper) описав подію, організовану Американською асоціацією медичних коледжів (далі – ААМК), під час якої були відзначені троє провідних фахівців у галузі медичної освіти та наукових досліджень США:

- *В. Репплі (W. Rappleye)* – тричі отримував визнання від ААМК, обіймав посаду президента Асоціації (1938–1940) та став першим лауреатом премії А. Флекснера (відомого інноватора американської медичної освіти. – А. К.) у 1961 р. Його щорічний звіт про медичну освіту став одним з ключових джерел інформації та натхнення для професійної спільноти;
- *Л. Коггешолл (L. Coggeshall)* – лауреат премії А. Флекснера (1963), відомий своїм внеском у розвиток медичної освіти, наукових досліджень і державної політики у галузі охорони здоров'я. Він активно працював у американській академії наук та сприяв інтеграції біологічних наук у медичну практику;
- *К. Гофманн (K. Hofmann)* – видатний біохімік, який зробив значний внесок у дослідження гормонів. Його лабораторні дослідження мали суттєвий вплив на практичну медицину та сприяли підготовці нового покоління науковців (Cooper, 1963).

Дж. Купер підкреслив важливість цих досягнень, зазначивши, що американська «медична освіта має вагомі підстави пишатися тими, хто займається підготовкою лікарів» (Cooper, 1963).

На початку ХХІ ст. Д. Ірбі (D. Irby) та Л. Вілкерсон (L. Wilkerson) зауважили, що практично в кожному медичному коледжі США відбувався процес оновлення навчальних програм або впровадження освітніх інновацій. Такі зміни були менш поширеними з часів початку ХХ ст. Деякі з цих інновацій створювалися централізовано, тоді як інші стали результатом ініціативи окремих креативних членів коледжів (Irby & Wilkerson, 2003).

Цей процес постійного вдосконалення навчальних програм тривав і в наступні десятиліття, зокрема в першій чверті ХХІ ст., коли нагороди ААМС за інновації в навчальних програмах почали визнавати новаторські міждисциплінарні підходи. Їх було впроваджено для покращення освіти студентів та лікарів-практиків, зокрема йшлося про досягнення, пов'язані з опіоїдами, розладами, що виникли внаслідок їх вживання, та методами контролю і лікування болю. Для переможців передбачені грошові нагороди та надано можливість представити свої надбання на національному рівні (ААМС, n.d).

Нагородження інновацій у медичній освіті відбувається не лише на державному рівні, а й в межах окремих медичних коледжів. Наприклад, Медична школа та Фондація Університету Мінесоти щорічно проводять конкурс для викладачів на кращі розробки курсів чи інноваційних освітніх програм, які відповідають теорії навчання і сприяють розвитку знань студентів (The University of ..., n.d.).

Отже, нагороди за інновації в освіті є важливим інструментом для мотивації педагогів, зокрема новаторів, сприяючи їхньому професійному розвитку та застосуванню нових підходів у освітньому процесі. Водночас ці нагороди не завжди забезпечують інноваційність закладів освіти й можуть мати

суперечливий ефект. У медичній освіті США досягнення визнаються на національному та локальному рівнях, що позитивно позначається на розвитку медичної практики та навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- AAMC. (n.d.). AAMC Curricular Innovation Awards. Retrieved from <https://www.aamc.org/what-we-do/aamc-awards/curricular-innovation-awards>
- Callagher, L., & Smith, P. (2017). Innovation Awards: Reward, Recognition, And Ritual. *International Journal of Innovation Management*, 21(05), 1-19.
- Cooper, J. A. D. (1963). AAMC Award Winners. *Journal of Medical Education*, 38(11), 970.
- Irby, D. M., & Wilkerson, L. (2003). Educational Innovations in Academic Medicine and Environmental Trends. *Journal of General Internal Medicine*, 18(5), 370–376. <https://doi.org/10.1046/j.1525-1497.2003.21049.x>
- The University of Minnesota. Medical School. (n.d.). Year 1 + 2 Educational Innovation Award. Retrieved from <https://med.umn.edu/about/honors-awards/faculty-awards/year-12-educational-innovative-award>

Іванна Боброва, Лілія Десятнюк

Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Освітньо-культурний простір, як і будь-яка сфера діяльності, пов'язаний із моральними та етичними аспектами, що об'єднуються поняттям «академічна доброчесність» [1]. Вивчення цієї теми має важливе значення, оскільки саме дотримання правил академічної доброчесності є основою для виховання відповідальних, чесних, здатних до критичного мислення громадян. Це відіграє ключову роль у формуванні морально-етичних орієнтирів у студентів, викладачів і всього освітнього середовища. Також сприяє формуванню культури доброчесності, атмосфери взаємоповаги та рівності серед членів освітньо-культурного простору закладу.

Поняття академічної доброчесності охоплює набір моральних орієнтирів і нормативних положень, що встановлюють регламент поведінки учасників освітньо-культурного процесу під час їхньої навчальної, викладацької чи наукової діяльності. Головною метою дотримання академічної доброчесності є збереження довіри до результатів освітніх та наукових робіт в межах академічного середовища [2]. В останні роки в Україні приділяють посилену увагу до дотримання правил академічної доброчесності на законодавчому рівні, зокрема 06.06.2024 року Верховна Рада України прийняла за основу проєкт Закону «Про академічну доброчесність». Це, відповідно, дозволило:

- окреслити правові межі та зміст академічної доброчесності;

- розробити регламент етичних норм та правил поведінки, які мають бути дотриманими учасниками освітнього процесу;
- визначити напрями реалізації дотримання та поширення політики академічної доброчесності у навчальних закладах;
- систематизувати види порушення академічної доброчесності та встановити відповідні до них санкції;
- протидіяти фальсифікації результатів освітньої чи наукової діяльності і заборонити пов'язана з цим рекламну діяльність.

Освітньо-культурне середовище поєднує в собі всі чинники освітнього впливу, які прямо чи опосередковано сприяють формуванню етичних переконань і соціальних орієнтирів [3]. Воно стає невід'ємною частиною соціального простору людини і відіграє ключову роль у формуванні цінностей та норм поведінки серед учасників освітнього процесу. На формування умов академічної доброчесності у контексті освітньо-культурного середовища впливають багато різноманітних чинників, такі, як:

- наявність чітко визначених правил і політики навчального закладу щодо академічної доброчесності, а також механізмів її реалізації;
- підтримка етичної атмосфери шляхом заохочення відкритого обговорення моральних і академічних проблем;
- проведення інформаційно-просвітницької діяльності серед студентів та викладацького складу закладу щодо поняття плагіату, фальсифікації тощо;
- особистий приклад викладачів та адміністрації, що демонструє відповідальність, чесність та етичну поведінку у професійній діяльності;
- застосування цифрових технологій як для запобігання порушення, так і для підвищення доступності чесного навчання шляхом використання антиплагіатних систем.

В умовах сьогодення, коли практично всі сфери життя піддаються стрімкій диджиталізації, перед дотриманням академічної доброчесності постають нові випробування: легкий доступ до інформації, розвиток штучного інтелекту (ШІ). Це сприяє появі низки факторів ризику, серед яких виокремлюють академічну пасивність та недостатній рівень обізнаності учасників освітнього середовища щодо понять плагіату та самоцитування.

Практики та стратегії забезпечення академічної доброчесності, які були наведені вище, допоможуть у впровадженні та повноцінному розвитку відповідної політики навчального закладу.

Також варто відмітити роль особистої відповідальності кожного учасника освітнього процесу, тому що всі глобальні зміни починаються з маленьких речей.

Формування потреби діяти етично – ключ до сталого розвитку академічної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова бібліотека ЗДМФУ: Що таке академічна доброчесність? – URL: https://lib.mphu.edu.ua/p_78.html
2. Офіційний вебпортал парламенту України: Законопроект про академічну доброчесність – URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/250463.html>
3. Безпечне освітнє середовище закладу освіти – URL: <https://rozvytok-osvity.te.ua/bezpechne-osvitnye-seredovyshche-zakladu-osvity/>

Дар'я Прокопенко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ СУЧАСНОСТІ

Інноваційні процеси в освіті та зростаючі вимоги ринку праці зумовлюють необхідність підготовки фахівців, які не лише володіють високим рівнем професійних компетентностей, але й керуються принципами академічної доброчесності. Поняття «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2, ст. 42]. Ці принципи включають чесність, довіру, справедливість, повагу, відповідальність та мужність. Отже, академічна доброчесність охоплює не лише правові, а й етичні виміри освітньої діяльності, що забезпечують довіру до результатів освіти та науки.

Академічна доброчесність є невід'ємною складовою педагогічного процесу, що сприяє формуванню культури довіри та етичної поведінки в освітніх закладах. Найбільш узагальненим документом, що регламентує академічну етику на рівні ЗВО, є Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», створений на основі кращих світових практик [1]. У ньому систематизовано принципи академічної доброчесності, які можна умовно згрупувати за змістовими блоками: правові принципи – законність і прозорість, що забезпечують дотримання нормативно-правових норм і відкритість усіх освітніх процедур; етичні принципи – чесність, справедливість, повага, взаємна довіра та відповідальність — як основа міжособистісних відносин і освітньої взаємодії; професійно-організаційні принципи – компетентність, партнерство, безпека і добробут спільноти, що

спрямовані на підтримку високих стандартів у навчанні, дослідженнях та управлінні [1].

Зазначені принципи формують базу для створення етичного освітнього простору, де кожен учасник процесу не лише дотримується встановлених норм, а й активно сприяє утвердженню культури академічної доброчесності. Як зазначають сучасні дослідники, «формування академічної доброчесності у студентів потребує системної підтримки з боку освітнього середовища, яке повинне забезпечувати як нормативну, так і ціннісну підтримку принципів етики» [3, с. 118]. Цей процес має охоплювати як інституційний рівень (наявність політик, процедур і контролю), так і рівень педагогічної взаємодії, де викладач є головним носієм етичних стандартів.

Дотримання цих принципів сприяє формуванню ключових компетентностей студентів: критичного мислення, самостійності, відповідальності та здатності приймати етичні рішення. Педагогічні працівники відіграють провідну роль у формуванні цієї культури шляхом особистого прикладу, дотримання професійної етики та створення сприятливого навчального середовища.

Академічна доброчесність є не лише важливою умовою якісного навчального процесу, а й наріжним каменем професійного становлення майбутніх фахівців. Чесне представлення результатів власної діяльності, етичне використання джерел та повага до інтелектуальної власності забезпечують розвиток особистісної відповідальності та сприяють формуванню етичної професійної поведінки. І навпаки — випадки академічної недоброчесності здатні підірвати професійну репутацію, обмежити кар'єрні перспективи й викликати недовіру до результатів освітньої діяльності.

Системна толерантність до недоброчесної поведінки створює ризики поширення безвідповідальності, зниження академічних стандартів і шкодить міжнародному іміджу національної освіти. Масштабна академічна недоброчесність може спричинити втрату довіри до українських фахівців з боку міжнародної академічної спільноти.

Для ефективного культивування академічної доброчесності в освітньому середовищі необхідний інтегрований підхід, що включає: інформаційні кампанії, обов'язкове включення тематичних модулів до навчальних планів, запровадження чітких процедур реагування на порушення, а також активне використання цифрових технологій моніторингу та превенції.

Отже, академічна доброчесність є ключовою умовою для підготовки конкурентоспроможних та етично відповідальних фахівців сучасності. Її формування потребує спільних зусиль усіх учасників освітнього процесу й усвідомлення її значення для особистісного та професійного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс честі національного технічного університету України “Київський політехнічний університет” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kpi.ua/files/honorcode.pdf>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

3. Гуменюк, Л. В. (2020). Академічна доброчесність як основа формування професійної етики майбутніх фахівців. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі, 70, 116–120. (Humeniuk, L. V. (2020). Academic integrity as the basis for the formation of future specialists' professional ethics. Pedagogy of the Formation of a Creative Personality in Higher and General Education Schools, 70, 116–120).

Артем Данильченко
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Сектор вищої освіти Великої Британії має репутацію світового класу, що ґрунтується на високих стандартах та якості. Одним із основних факторів, що сприяє досягненню цих стандартів є академічна доброчесність. Разом із тим, академічна недоброчесність є зростаючою проблемою в усьому світі та становить загрозу репутації вищої освіти. Вона проявляється в широкому розмаїтті форм, включаючи використання шаблонів творчих та кваліфікаційних робіт, плагіат, змову між здобувачами освіти та підроблені або змінені кваліфікаційні сертифікати. Як відповідь на ці виклики у Великій Британії розроблено «Хартію академічної доброчесності для вищої освіти Великої Британії» (Academic Integrity Charter for UK Higher Education) [1], що являє собою колективне зобов'язання сектору вищої освіти Великої Британії сприяти академічній доброчесності та вживати заходів проти академічної неправомірної поведінки.

Студенти, які вчиняють академічну неправомірну поведінку, особливо якщо вони навмисно скоюють шахрайство, ризикують своєю академічною та майбутньою професійною кар'єрою. Однак, наслідки є значно більшими і виходять за межі вищої освіти, перетворюючись на суспільну проблему.

«Хартія академічної доброчесності для вищої освіти Великої Британії» покликана забезпечити базову позицію, на якій британські провайдери освітніх послуг як автономні установи можуть будувати власну політику та практику, щоб гарантувати, що кваліфікація кожного студента є справжньою, такою, що перевіряється, та поважається. Хартію було розроблено Агентством із забезпечення якості вищої освіти (QAA) за підтримки Консультативної групи з академічної доброчесності.

Консультативна група з академічної доброчесності надає експертні консультації та висновки від імені сектору щодо дій, розробки політики та діяльності, які захищатимуть академічну доброчесність у Великій Британії. До її складу входять експерти-науковці та організації, галузеві агентства, представники студентів та окремі особи, які працюють над захистом академічної доброчесності. Представники урядів Великої Британії, регуляторів та спонсорів присутні як спостерігачі.

Хартія містить сім принципів академічної доброчесності:

1. Кожен несе відповідальність у межах підходу «цілісної спільноти» – усі члени спільноти закладу вищої освіти несуть відповідальність за забезпечення академічної доброчесності, яка є впровадженою та підтриманою.

2. Підхід «цілісної спільноти» – академічні порушення мають різні форми та трапляються з багатьох причин, навмисних чи ненавмисних. Тому реакція закладу вищої освіти не може бути універсальною. Виявлення та покарання є важливими, але вони не можуть забезпечити повне рішення. Цілісний підхід закладу вищої освіти, включаючи його здобувачів, є ефективною моделлю для сприяння довірі та впевненості в самостійному навчанні та мінімізації академічних порушень. Цей підхід часто поєднує в собі такі елементи: навчання та підтримка персоналу та студентів; обмеження можливостей для вчинення академічних порушень; упровадження методів виявлення в масштабах усієї установи; повідомлення про випадки та збір даних для покращення практики; чітко сформульовані інституційні цінності.

3. Спільна робота як один сектор. Академічна неправомірنا поведінка – це проблема, яка може вплинути на доброчесність усіх провайдерів вищої освіти. Співпраця секторів може вирішити цю проблему, зокрема шляхом обміну передовим досвідом.

4. Залучення студентів та розширення можливостей. Провайдери вищої освіти можуть підтримувати своїх студентів, забезпечуючи їм розумну та постійну можливість ознайомитися з їхніми політиками та процесами в доступній формі та через різні формати. Викладачі та інші співробітники мають бути взірцями для наслідування принципів академічної доброчесності та належної академічної поведінки; активно залучати та взаємодіяти зі студентами та студентськими представницькими органами до цих питань, щоб підтримати їхній розвиток.

5. Розширення можливостей та взаємодія з науково-педагогічним персоналом. Заклади вищої освіти можуть надавати викладачам офіційні ролі та визнання за «підтримку» академічної доброчесності.

6. Послідовна та ефективна інституційна політика та практика. Заклади вищої освіти можуть чітко визначити, що вони вважають академічною доброчесністю, та підтримувати набір політик та практик академічної доброчесності, які: зосереджені на освітніх та профілактичних заходах і діяльності; мають чіткі терміни та визначення, що розрізняють різні типи академічних порушень; завдяки використанню прикладів, зрозумілих для студентів, прозоро встановлюють рівень покарань або розвитку, що застосовуються, та пропорційні різним типам академічних порушень; мають чіткі, легкі для зрозуміння та справедливі процеси розслідування та оцінки можливих випадків; підлягають періодичному перегляду, який може включати перегляд дотримання зобов'язань, викладених у Хартії.

7. Інституційна автономія. Як автономні установи, ЗВО Великої Британії є першою лінією захисту від академічних порушень [1]. Вони несуть відповідальність за просування та підтримку якості та доброчесності та забезпечення академічних стандартів. Роблячи це, вони захищають свою репутацію. Вони мають найкраще становище, щоб надати своїм учням

інструменти та підтримку, необхідні для сприяння довірі та впевненості в самостійному навчанні та уникнення академічних порушень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Academic Integrity Charter for UK Higher Education. URL: <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/about-us/academic-integrity-charter.pdf>

Анастасія Кузьменко

Херсонський державний університет, Україна
Заклад професійної освіти “Adolf-Reichwein-Schule”, Німеччина

ІНТЕГРАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ БЛУМА У ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ PhD

Академічна доброчесність є підґрунтям ефективної наукової діяльності, адже дотримання її принципів забезпечує об'єктивність, прозорість та етичність у всіх формах взаємодії в академічному середовищі – від навчального процесу до наукових досліджень. Важливу роль така стратегія набуває у підготовці здобувачів ступеня доктора філософії, які повинні не лише засвоїти фахові знання, а й сформувати внутрішню культуру відповідального дослідника та педагога. Питання практичної підготовки здобувачів ступеня доктора філософії полишається відкритим та потребує розробки ефективних рішень.

Для ефективного формування академічної доброчесності у майбутніх докторів філософії необхідним є створення комплексу вправ, який поєднує традиційні й інноваційні форми, а також сприяє засвоєнню матеріалу, заснований на сучасному педагогічному підході – концепції Б. Блума. Погоджуємося з думкою, що подібний підхід сприяє розвитку критичного мислення як «важливої навички в усіх сферах суспільного життя, від особистого розвитку до професійного успіху» [1].

Концепція Блума передбачає, що «цілі навчання безпосередньо залежать від ієрархії розумових процесів, як-от запам'ятовування (remembering), розуміння (understanding), застосування (application), аналіз (analysis), синтез (synthesis) та оцінка (evaluation)» [2].

Відштовхуючись від цієї ідеї, розподіляємо види вправ згідно з даними таксонами, щоб забезпечити поступове формування знань та навичок з академічної доброчесності на різних рівнях когнітивної діяльності майбутнього доктора філософії:

- Етап *запам'ятовування (remembering)* для згадування термінів, визначень, фактів включає такі задачі, як

- філворд** – пошук ключових термінів («академічний плагіат», «самоцитування», «фабрикація», «фальсифікація» тощо);

- словникова карта** – закріплення термінологічного корпусу теми; **хмара слів** – візуалізація понять, пов'язані з принципами доброчесності; **знайти**

відповідник – співвіднесення термінів з визначеннями; **таблиця KWL («Що знаю?»)** – повторення засвоєного матеріалу з теми доброчесності – рис.1.

Практичний блок

ВІПРАВА 1. (СЛОВНИКОВА КАРТА)

Створіть словникову карту принципів академічної доброчесності.

ПРИНЦИП	ОПИС
Відповідальність	Прийняття особистої відповідальності за свої дії, а також готовність відповідати за якість і чесність виконаних завдань.
Достовірність	
Чесність	
Повага до авторських прав	
Довіра	
Колегіальність	
Відкритість	
Толерантність	
Законність	
Демократизм	
Професіоналізм	

Розгляньте та проаналізуйте хмару слів, створену за поточною темою. Виділіть 3–5 найбільш важливих для себе характеристик та поясніть їх значення.

Розподіліться на невеликі групи та оберіть одне «найважливіше слово» хмари, аргументуючи, чому саме воно є ключовим для академічного профілю здобувача.

Практичний блок

ВІПРАВА 1. (СЛОВНИКОВА КАРТА)

Знайдіть 10 прихованих слів у таблиці та прокоментуйте кожне слово у контексті проблеми взаємодії майбутніх докторів філософії зі здобувачами.

С	М	Ш	Г	Б	Б	Е	М	Г	З	Ю	Ь	І	З	П	Ш	М	Ж	В
Я	Х	И	П	У	Г	Т	Г	Т	І	Г	Ш	Ч	Ж	К	Ж	Е	Б	
В	Д	Я	Ч	Н	І	С	Т	Ь	О	Ш	С	Т	Б	Л	З	В	Ш	І
Ш	А	Л	Т	Ь	Ш	Ш	В	Я	Х	П	І	Д	Т	Р	И	М	К	А
В	І	Д	К	Р	И	Т	І	С	Т	Ь	Д	Ч	К	П	І	С	Д	Г
Ш	Т	С	У	П	Є	Б	Д	О	П	О	М	О	Г	А	Г	А	Й	Г
У	П	Х	И	Ь	Х	А	Ю	І	Л	К	В	Л	А	О	В	С	Ж	Р
З	Й	Т	Ь	Д	Ш	Н	З	М	Я	Г	Є	Ф	І	Е	А	Т	А	
Ф	А	Ц	Т	Л	А	Ф	М	Ч	С	І	З	Г	Ю	Я	В	Ш	Г	
Е	С	Е	С	К	К	В	Е	У	Ш	Я	В	К	Ч	Є	У	А	И	Я
Е	З	М	Ш	У	І	Х	С	К	С	У	В	А	Г	А	И	П	Я	Ф
Ф	Н	Е	Г	О	Л	З	Ч	Г	З	Є	Т	Р	А	Т	В	Н	Г	Т
Ф	М	Ф	Н	Ф	Л	С	Д	П	Е	А	У	Д	Ж	У	Щ	Я	Т	Д
Г	І	Х	Щ	І	П	Г	М	Я	Ш	И	С	Ш	И	Ч	І	Ч	М	
А	І	В	З	А	Є	М	О	Р	О	З	У	М	І	Н	Я	Ц	Ч	
П	Р	О	Ф	Е	С	І	О	Н	А	Л	І	З	М	Ж	Е	Й	Ф	Ш
Е	Т	И	К	А	О	Ж	С	П	І	В	П	Р	А	Ц	Я	С	Є	Ч
Ж	Г	І	С	Х	В	Є	Н	М	Ц	В	У	В	Є	Щ	П	К	Ь	С
З	Й	Х	О	Ж	Є	Р	У	Ф	Н	Ч	З	Щ	У	С	Б	Є	Ж	
Г	Я	Ш	Н	Б	Г	Б	Ь	І	У	Т	Е	Р	П	И	Н	Я	К	

Рис.1. Палітра вправ з академічної доброчесності на етапі запам'ятовування

- Етап *розуміння (understanding)* для пояснення змісту інформації може бути представлений

методом вдумливого читання – серйозне опрацювання текстів наукових статей чи нормативно-правових документів;

пов'язаних слів – встановлення логічних зв'язків між поняттями («академічна доброчесність – довіра – репутація»);

деревом знань – структурування знань за рівнями;

класифікацією – розподіл інформації за категоріями (академічний плагіат, фальсифікація, списування);

вправа на сортування – групування понять за певними критеріями;

GAP exercise – заповнення пропусків у тексті про академічну відповідальність (рис.2).

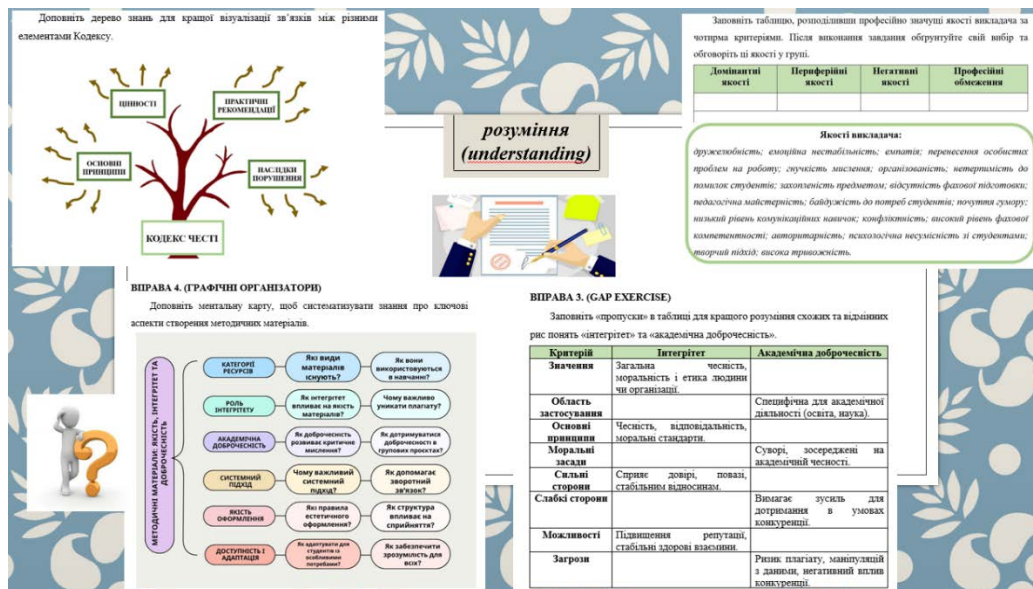

Рис.2. Варіанти вправ з академічної доброчесності на етапі розуміння

- Етап *застосування (applying)* відбувається під час використання знань з питань академічної доброчесності у нових ситуаціях, що може бути реалізовано у наступних вправах:

концептуальне колесо – виявлення причин порушення доброчесності здобувачами третього освітньо-наукового рівня;

«килим ідей» – генерація прикладів етичної поведінки в академічному середовищі;

фішбоун – графічний метод аналізу проблеми доброчесності;

SWOT-аналіз – визначення сильних та слабких сторін (можливостей та ризиків професійних цінностей майбутнього доктора філософії);

метод структурованого аналізу – поетапне вирішення конфлікту інтересів – рис.3.

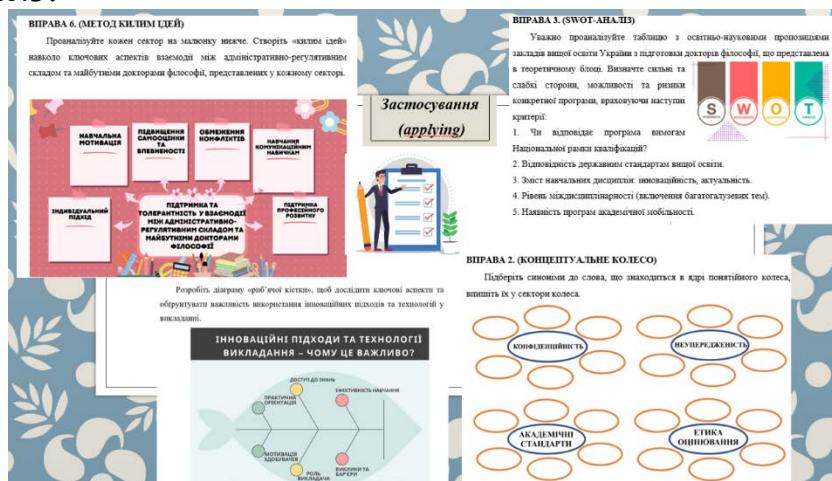

Рис.3. Різноманітність вправ з академічної доброчесності на етапі застосування

- Етап *аналізу (analyzing)* – інформація поділяється на складові з метою виявлення її структури та взаємозв'язків, у чому допомагають такі види вправ, як:

аналіз кейсів – розбір реальних ситуацій порушення доброчесності;

аналітична вправа – порівняння різних моделей етичної поведінки викладача;

“дерево страху” – дослідження внутрішніх бар'єрів щодо дотримання доброчесності;

“сліпий, глухий, німий” – аналіз ефективності комунікації – рис.4.

ВПРАВА 5. (АНАЛІЗ КЕЙСІВ)
Поділіться на декілька груп по 4–6 осіб. Оберіть сценарій ситуації, пов'язані із можливими порушеннями академічної доброчесності серед студентів.

Завдання для груп:

1. Проаналізуйте ситуацію.
2. Визначте, як майбутній доктор філософії може вплинути на вирішення проблеми.
3. Запропонуйте стратегії підтримки академічної доброчесності.

Приклади сценаріїв:

1. Студенти звертаються до майбутнього доктора філософії з проханням написати за них курсову роботу.
2. Студент надсилає майбутньому доктору філософії статтю для перевірки, яка містить плагіат.
3. Студенти списують під час заняття, яке проводить майбутній доктор філософії.
4. Студент пропонує майбутньому доктору філософії неправомірну винагороду за сприяння у захисті проекту.

ВПРАВА 6. (СЛІПІЙ, ГЛУХИЙ, НІМИЙ)
Виконайте вправу в групах по три особи. Кожен отримує картку з роллю Сліпого (не бачить проблему), Глухого (не чує проблему) або Німого (розуміє, але не може говорити про проблему). Необхідно спілкуватися у групі відповідно до отриманої ролі.

Приклади завдань для комунікації:

1. Вибір теми для курсової роботи.
2. Підготовка до екзамену.
3. Обговорення важливості цитування джерел.
4. Обговорення наслідків за порушення академічної доброчесності.

ВПРАВА 2. (ДЕРЕВО СТРАХУ)
Проаналізуйте «дерево страху», зазначаючи свої особисті проблеми перед виступом публічної промови. Поруч з кожним «листочком» напишіть інструменти або ресурси, які допоможуть подолати ці страхи (наприклад, підтримка друзів, практика тощо).

ВПРАВА 1. (АНАЛІЗ)
Подивіться на схему, де представлені типи викладачів залежно від виду їхньої взаємодії зі студентами. Проаналізуйте та дайте коротку характеристику кожному типу.

Класифікація типів викладачів залежно від виду їхньої взаємодії зі студентами:

- Викладачі – «вічні студенти»
- Викладачі – «колишні моряки»
- «Пасивні» викладачі
- Викладач-стандарт

Рис. 4. Добір вправ з академічної доброчесності на етапі аналізу

На етапі *оцінювання (evaluating)* визначаються судження, формулюється точка зору та обирається певна позиція, що впливає на вибір вправ:

дискусія – обговорення проблемного питання (напр., чому дотримання кодексу честі важливо для здобувачів);

дебати – аргументоване відстоювання протилежних позицій (напр., на тему «Чи потрібне анонімне оцінювання?»);

техніка “Якби я був...” – оцінка ситуації з точки зору викладача, студента, адміністрації;

шість капелюхів мислення (чорний, жовтий капелюхи) – критична оцінка різних ситуацій з теми – рис.5.

Рис.5. Низка вправ з академічної доброчесності на етапі оцінювання

- Етап *створення (creating)* характеризується поєднанням ідей з метою створення нових підходів, що може бути досягнуто за допомогою таких вправ:

- мозковий штурм** – генерування ідей щодо покращення культури доброчесності в освітніх установах;
- синквейн** – коротка творча рефлексія на задану тему;
- написання есе** – розкриття власної позиції на різні теми;
- творчий проєкт** – створення презентацій, кодексів доброчесності тощо –

рис.6.

Рис.6. Пропоновані вправи з академічної доброчесності на етапі створення

Таким чином, концепція Блума передбачає, що навчальні цілі залежать від ієрархії когнітивних процесів, де кожен рівень вимагає спеціальних вправ, які сприяють розвитку відповідних навичок.

Упровадження комплексу подібних вправ під час формування академічної доброчесності у майбутніх докторів філософії сприятиме не тільки більш глибокому зануренню в теоретичний рівень, але й сформує навички критичного мислення для того, щоб працювати в умовах етичної відповідальності та відкритої наукової комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальська К. В., Кузьменко О. Ю., Науменко Т. С. Інтерактивні методи викладання для стимулювання критичного мислення учнів середніх класів в Україні: ефективність та стратегії імплементації. Академічні візії. Вип. 29. 2024. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/968>.

2. Що таке таксономія Блума і як вона працює на уроці?. Освітня платформа «Критичне мислення». URL: <https://www.criticalthinking.expert/usimaterialy/shho-take-taksonomiya-bluma-i-yak-vona-pratsyuje-na-urotsi/>.

Андрій Дубовик

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОНТРАКТНОГО ШАХРАЙСТВА: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Контрактне шахрайство (contract cheating) є зростаючою загрозою для доброчесності вищої освіти в усьому світі. Воно полягає в тому, що здобувачі освіти подають завдання, виконані кимось іншим, що може включати комерційні послуги, допомогу друзів чи родини або несанкціоноване використання інструментів генеративного штучного інтелекту [1]. Оскільки університети все більше покладаються на онлайн-оцінювання, ця проблема стає все складнішою й важчою для виявлення, особливо зі збільшенням кількості контенту, створеного штучним інтелектом. Досвід таких країн, як Австралія, дає цінну інформацію про структуровані загальноуніверситетські заходи реагування на шахрайство під час укладання контрактів.

Існує три основні форми контрактного шахрайства. Комерційне шахрайство відбувається, коли студенти платять третім особам за виконання завдань [1]. Некомерційне шахрайство передбачає допомогу з боку однолітків або сім'ї без фінансового обміну. Більш сучасним і небезпечним методом є шахрайство з використанням штучного інтелекту, коли студенти використовують інструменти ШІ для створення контенту без належного дозволу або підтвердження. Оскільки такий контент може уникнути традиційного виявлення плагіату, це викликає серйозні занепокоєння щодо академічної автентичності.

Кілька факторів сприяють тому, що здобувачі освіти вдаються до контрактного шахрайства. Серед них – нерозуміння академічних очікувань, недостатній зворотний зв'язок із викладачами, тиск з метою отримання високих оцінок і невпевненість у своїх письмових навичках [1]. Хоча інструменти виявлення плагіату широко використовуються, вони часто не можуть ідентифікувати роботи, створені штучним інтелектом, або роботи, написані за допомогою підробки. Програмне забезпечення для виявлення авторства, хоча і є багатообіцяючим, все ще вимагає ручної інтерпретації і не є повністю надійним.

Щоб вирішити цю проблему, австралійські дослідники запропонували трирівневу структуру (TTF), призначену для систематичної боротьби з шахрайством під час укладання контрактів [2]. Перший рівень фокусується на підвищенні обізнаності серед здобувачів освіти та викладачів. Перед початком семестру студентам розповідають про академічну доброчесність, наслідки порушень та етичність використання ІІІ. Викладачів навчають розпізнавати шаблони шахрайства та застосовувати найкращі практики в розробці оцінювання.

Другий рівень передбачає безперервний моніторинг роботи студентів протягом семестру з використанням заздалегідь визначеного шаблону (PDT). Викладачі фіксують прогрес у виконанні завдань, результати тестів та участь у заняттях. Студенти розподіляються за групами на основі успішності та послідовності, а будь-які порушення позначаються для подальшого аналізу. Такий проактивний моніторинг допомагає виявити як традиційне, так і пов'язане зі штучним інтелектом шахрайство [2].

На третьому рівні оцінюється ефективність системи й відповідно оновлюються політики та процедури. Дані, зібрані на етапі моніторингу, включаються до регулярних оглядів офісів академічної доброчесності, які вносять зміни до інформаційно-просвітницьких програм та інституційних політик. Цей цикл зворотного зв'язку гарантує, що система залишається чутливою до нових технологій та мінливого академічного середовища [3].

Адаптивність TTF є однією з його ключових переваг. Вона зосереджується на процесах, а не на результатах, підтримує безперервне навчання і враховує майбутні зміни в генеративному ІІІ та освітніх технологіях. Він сприяє спільній відповідальності студентів, викладачів та адміністраторів за дотримання академічних стандартів.

Шахрайство під час навчання підриває цінність освіти і вимагає структурованих, спільних заходів реагування. Трирівнева система, впроваджена в Австралії, пропонує практичний і адаптований підхід, що поєднує в собі обізнаність, моніторинг та оцінку. Інші країни, які стикаються з подібними проблемами, можуть отримати користь від прийняття таких моделей, особливо в епоху, коли інструменти ІІІ стають все більш доступними. Завдяки проактивним стратегіям та послідовній інституційній підтримці академічну доброчесність можна зберегти навіть в умовах швидких технологічних змін суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Xu Y., Li W. The causes and prevention of commercial contract cheating in the era of digital education: A systematic & critical review. *Journal of Academic Ethics*. 2023. Issue 21. P. 303-321.
2. Guruge D.B., Kadel R. Towards an Holistic Framework to Mitigate and Detect Contract Cheating within an Academic Institute – A Proposal. *Education Science*. 2023. Issue 13. P. 148.
3. Rahimi R., Jones J., Bailey C. Exploring contract cheating in further education: Student engagement and academic integrity challenges. *Ethics of Education*. 2024. Issue 19. P. 38-58.

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Будівельна галузь відіграє вирішальну роль у вирішенні проблем сталого розвитку, особливо в контексті визначення ООН Цілей сталого розвитку. Цивільна інженерія відіграє життєво важливу роль у плануванні, проєктуванні та будівництві інфраструктурних об'єктів, які мають вирішальне значення для розвитку та добробуту суспільства. Цивільна інженерія охоплює широкий спектр дисциплін, включаючи транспортну інженерію, будівельну інженерію, екологічну інженерію та геотехнічну інженерію. Інженери-будівельники відповідають за створення та підтримку важливої інфраструктури, такої як будівлі, мости, дороги, системи водопостачання та очисні споруди стічних вод.

Фахівці з цивільної інженерії мають балансувати між етичними міркуваннями та ефективністю, упроваджуючи етичні кодекси професійної поведінки у свою практику. Етичні кодекси поведінки для інженерів-будівельників є важливими, насамперед, для забезпечення того, щоб їхні дії керувалися етичними принципами, а не відбувалися під впливом інтересів зацікавлених сторін. Ці кодекси містять набір правил та стандартів, яких інженери повинні дотримуватися у своїй професійній практиці. Вони окреслюють професійні зобов'язання та відповідальність інженерів, гарантуючи, що вони надають пріоритет добробуту суспільства та навколишнього середовища [1].

Важливість етичних кодексів поведінки стає особливо очевидною. Швидкий технологічний прогрес може створювати нові етичні проблеми, які не можуть не бути чітко розглянуті в чинних кодексах. У таких випадках інженери повинні покладатися на свої мотиви професійної діяльності, етичні міркування та судження, щоб орієнтуватися в цих сірих зонах та приймати етично обґрунтовані рішення. Упровадження етичних кодексів поведінки допомагає інженерам знайти баланс між технічною доцільністю та моральною прийнятністю. Етичні кодекси поведінки для інженерів-будівельників були розроблені та впроваджені професійними асоціаціями та організаціями в усьому світі. Ці кодекси слугують нормою поведінки, яка визначає професійні зобов'язання та відповідальність цивільних інженерів. Вони забезпечують стандартизовану основу для професійної поведінки та гарантують, що інженери дотримуються найвищих етичних стандартів у своїй роботі, а також визнають важливість урахування екологічної стійкості та мінімізації використання ресурсів у цивільних проєктах. Дотримання цих кодексів має вирішальне значення для підтримки довіри громадськості до інженерної професії [2].

З розвитком галузі цивільної інженерії фахівцям необхідно розширювати свої знання за межі технічних інструкцій та включати у свою практику розробку політики, етичні питання та суспільні цінності. Інженери повинні бути в курсі

останніх досягнень у цій галузі та розуміти етичні наслідки своєї роботи. Це передбачає врахування глобальної відповідальності за свої рішення та дії, а також прийняття етичного вибору, який сприяє покращенню суспільства та навколишнього середовища [1].

Оскільки попит на швидше та економічно ефективніше будівництво зростає, у фахівців в цій галузі виникають проблеми балансування етичних міркувань та ефективності. Етична освіта відіграє фундаментальну роль у балансуванні етики та ефективності в цивільному будівництві. Інтегруючи етику в навчальну програму та програми безперервного професійного розвитку, майбутні цивільні інженери можуть розвинути міцну етичну основу та набути навичок, необхідних для прийняття обґрунтованих рішень. Етична освіта також сприяє формуванню етичної культури в професії. Ця стратегія гарантує, що фахівці мають знання та етичні компетентності, необхідні для вирішення етичних дилем та узгодження своїх дій із ширшими інтересами суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chance S., Lawlor R., Direito I., Mitchell J. Above and beyond: ethics and responsibility in civil engineering. *Australasian Journal of Engineering Education*. 2021. № 26(1). P. 93-116.
2. Gwynne-Evans A. Student reflection on engineering responsibility exemplified in a professional code of conduct. 9th Research in Engineering Education Symposium and 32nd Australasian Association for Engineering Education Conference, REES AAEE 2021: Engineering Education Research Capability Development, 2.

Наталія Осьмук

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С.Макаренка

НАУКОВИЙ ДИСПУТ ЯК УОСОБЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ: З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

В умовах масової вищої освіти одним із пріоритетних завдань збереження її якості є вирішення діалектичного питання про культуру накопичення, розвитку та поширення й передачі знань. З одного боку, в умовах можливостей цифрового світу й процесів глобалізації вища освіта повинна забезпечувати освіту широкого кола зацікавлених, а з іншого, – зберігати належний рівень академічності, сприяти розвиткові науки та дослідженням задля суспільного та особистісного прогресу.

Історично склалося, що середовищем, де відбуваються вказані процеси, є університет (від лат. *universitas*, що означає «сукупність»). Перші середньовічні університети Європи були особливими освітніми закладами, що виявляли автономність та демократичність в умовах панування схоластики й монополії католицької церкви на освіту.

Від початку свого заснування вони були не лише спільнотою бажаючих отримати вищий рівень професійної освіти, а й унікальним суспільним і науковим середовищем. У класичних моделях університетської освіти (за В. Гумбольдом, Дж. Ньюменом, Х. Ортегою-і-Гассет, К. Ясперсом) провідне завдання вищої школи передбачало поєднання в різному співвідношенні таких складових, як передача культури, навчання професіям, наукові дослідження і плекання нових науковців. Зазначені ключові функції завжди виступали як змістом, так і цінностями університету. Розвиток сучасної вищої школи доповнив цей перелік актуалізованим поняттям академічної культури, що виражається через систему цінностей, традицій, норм, правил проведення наукового дослідження.

Нагальні питання проблем академічної культури, академічної доброчесності стали предметом досліджень таких науковців, як: А. Артюхов, М. Вовк, І. Дегтярьова, Т. Добко, М. Дойчик, А. Мельниченко, О. Меньшов, І. Олексів, О. Семенов, В. Турчиновський, Т. Фініков та інших.

Визначенню рис наукового диспуту як форми прояву академічної культури в історії українського закладу університетської освіти (на прикладі Києво-Могилянської Академії) присвячено дану розвідку.

Утворенню Києво-Могилянської Академії як унікального і тривалий час єдиного закладу вищої освіти на території Східної Європи передувала історія розвитку української традиції шанування й поваги до освіти, що бере початки з навчання й просвітницької діяльності українських студентів і професорів європейських університетів, функціонування численних братських шкіл і колегіумів на українських землях.

У період розквіту Києво-Могилянської Академії у змісті освіти, методах і формах наукового пізнання професори й студенти вдало поєднували національні традиції та європейської підходи до формування освіченої особи. Одним із її показників було вміння вести диспут. Його проведення студентами-могилянцями як в університеті, так і публічно (на широкий загал) було обов'язковою складовою навчальної програми. Започаткував навчання студентів умінням полемізувати Петро Могила у своєму колегіумі, який, об'єднавшись із Київською братською школою, став основою майбутньої Академії [2, с.214].

Диспут (від лат. *disputare* – міркувати) як тоді, так і наразі являв собою привселюдне обговорення важливої для присутніх проблеми. На відміну від сучасного диспуту за часів становлення й розвитку європейських університетів, диспут, як правило, мав на меті довести богословську чи то наукову точність заявленої тези. Акцентованими характеристиками диспуту були аргументи й факти, логіка й доказовість. Ці положення збереглися й дотепер. Тракткування диспуту сучасними науковцями характеризує його як публічний спір на наукову, літературну чи іншу тему щодо якої учасники висловлюють різні думки і судження, або як вид діалогічного мовлення [1, с. 162].

У Києво-Могилянській Академії через диспути як процедуру підтвердження власних знань, умінь і навичок проходила більшість студентів, і обов'язково ті, що вивчали курси філософії та богослов'я. Для них публічні диспути латиною зараховувалися як екзамени. А самі диспути із цих курсів

готувалися й проводилися як найурочистіші академічні свята: з друкованими оголошеннями, прикрашеними гравюрами, з вітальними ораціями професорів, з виступами студентського хору та інструментального оркестру, із запрошеннями митрополита, поважних гостей, містян, батьків й усіх дотичних. На оголошеннях і запрошеннях, до оформлення яких залучали талановитих студентів і викладачів малювання, розмішували «положення чи основні тези полеміки, називали конкретні імена студентів-виконавців» й тиражували в друкарні Києво-Печерської лаври на «золотисто-жовтому атласі або білому високоякісному матеріалі з шовку» [2, с. 214-215, 217].

Для тем диспутів часто обирали філософські та богословські питання, що стосувалися наукових понять, термінів, або життєвих подій і позицій видатних персоналій Академії, діячів церкви, представників світської влади тощо [2, с.215]. Професори усіляко підтримували й заохочували дискусії з питань логіки, метафізики, етики, богослов'я і пізніше з природничих наук, які вивчали за зразками західноєвропейських університетів. Диспути проводили латинською мовою – тогочасною мовою науки на основі тез і доказів - аргументів із текстів. Викладачі Академії стимулювали наукові суперечки, заохочуючи студентів формулювати власну позицію і захищати її логічними аргументами. У такий спосіб поєднувалися мистецтво формування логіки, риторичних навичок і філософського мислення студентів, і прославлення ідей патріотизму, гуманізму, відданості своїй alma mater.

Підкреслимо, що розуміння диспуту як форми вивчення літератури сучасними дидактами наголошує на потенційній реалізації багатьох її функцій: пізнавальної, комунікативної, самореалізаційної, самостверджувальної, інтеграційної, плюральної, творчої, фасилітативної, сингулярної, інтерактивної, виховної, розвивальної, гедоністичної, емпатійної, емоційної, адаптивної до умов життєвого середовища, соціалізаційної [1, с. 163]

Отже, науковий диспут як форма прояву академічної культури в історії української університетської освіти має давню традицію: як за провідними характеристиками як методу формування аргументованої, що ґрунтується на доказах наукової доповіді, так і за чеснотами освіченої особистості, якими переважно й були професори й студенти Києво-Могилянської Академії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жила, С. (2024). Диспут як форма вивчення літератури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум», 27 (183). Серія: Педагогічні науки*, 161–168.
2. Микитась, В. (1994). *Давньоукраїнські студенти і професори*. Київ: Абрис.

РОЗДІЛ 3

ТРАНСВЕРСАЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ: ГЛОБАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТИ

Наталія Грона

КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

На сьогодні освітній простір вимагає від майбутнього вчителя не лише глибоких предметних знань, а й низки ключових компетентностей, серед яких провідне місце посідають критичне мислення та висока академічна культура. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, поширення фейків та маніпуляцій, здатність до об'єктивного аналізу інформації, формулювання аргументованих суджень та відповідального ставлення до інтелектуальної праці стає визначальною для сучасного педагога. Українська мова, як національна цінність і базовий інструмент пізнання світу, відіграє в цьому процесі фундаментальну роль.

Актуальність дослідження зумовлена потребою підготовки висококваліфікованих педагогів, які вміють не тільки транслювати знання, а й здатні формувати в здобувачів освіти здатність мислити критично, самостійно орієнтуватися в інформаційному потоці та дотримуватися принципів доброчесності.

Проблематика розвитку критичного мислення широко представлена в працях вітчизняних і зарубіжних науковців (О. Пометун, Д. Халперн, М. Ліпман, Р. Пауль та ін.). Питання академічної культури та доброчесності активно досліджують М. Бойченко, М. Вовк, Н. Пономаренко, О. Семеног, які підкреслюють важливість етичних принципів в освітньому та науковому процесі. Критичне мислення розглядаємо як контроль за процесом інтелектуальної діяльності, у ході якої відбувається оцінювання думок, гіпотез, шляхів їхнього доведення, оцінюємо як мислення вищого порядку з опертям на інформацію, трактуємо як усвідомлене сприйняття інтелектуальної діяльності, що сприяє розвитку такої особистісної риси, як креативність, формує творчу особистість [3].

Критичне мислення є інтелектуальною основою академічної культури, яка створює етичні та методологічні рамки для реалізації його в освітньому процесі.

Критичне мислення дає змогу аналізувати, аргументувати, оцінювати інформацію — тобто діяти усвідомлено, не піддаючись маніпуляціям. Академічна культура забезпечує норми поведінки в сфері знань — це доброчесність, точність, покликання на джерела, етика комунікації, стиль викладу [1]. Отже, критичне мислення — це зміст, а академічна культура — форма його прояву в науковому й освітньому мовленні. Без критичного мислення академічна культура буде формальною, а без культури — критичне мислення ризикує втратити об'єктивність і наукову обґрунтованість. Українська мова в цьому контексті є базисом для реалізації цих понять у взаємодії.

Мета статті — розкрити потенціал української мови як інструменту розвитку критичного мислення та формування академічної культури майбутнього вчителя, а також запропонувати практичні рекомендації щодо реалізації цього потенціалу в освітньому процесі.

Мова — це не лише засіб спілкування, а й система, що структурує мислення. Вивчення української мови на високому рівні передбачає глибоке розуміння її рівнів, лексичного багатства, стилістичних особливостей. Це, у свою чергу, розвиває такі компоненти критичного мислення: **аналітичні навички** — уміння розрізняти головне і другорядне в тексті, виокремлювати аргументи, ідентифікувати приховані смисли; **синтетичні навички** — здатність узагальнювати інформацію, формулювати висновки на основі різних джерел; **оцінювальні навички** — уміння з'ясовувати достовірність інформації, розрізняти факти та судження, виявляти маніпуляції; **інтерпретаційні навички** — розуміння підтекстів, іронії, сарказму, алюзій у мовленні, зокрема, аналіз мовних помилок, їхніх причин та наслідків є інструментом для розвитку критичного мислення.

Академічна культура — це сукупність цінностей, норм і правил, які регулюють освітню та наукову діяльність [3]. Вона нерозривно пов'язана з мовою й академічною доброчесністю. Українська мова вчить точності формулювань, поваги до чужої думки та коректного цитування; культури наукового мовлення — оволодіння термінологією, уміння писати наукові тексти (реферати, курсові, статті, есе) із дотриманням стильових вимог, логіки викладу, аргументації; формує навички публічних виступів — чітке, логічне, переконливе висловлювання думок, уміння вести дискусію, відповідати на запитання; дотримання норм мовного етикету в академічному середовищі.

Досвід доводить, що для ефективного формування критичного мислення та академічної культури майбутнього вчителя засобами української мови доцільно використовувати:

- **проблемне навчання, зокрема, створення ситуацій, які вимагають від студентів самостійного пошуку рішень, аналізу проблемних питань;**
- **метод проєктів, наприклад, «Мовний SOS: урятуймо рідну мову!», «Недолугі вивіски: сміх крізь сльози», «Мовні помилки «на полицях»», «Мовні ревізори: виправляємо помилки містян»;**
- **дискусії та дебати — обговорення суперечливих питань, формування навичок аргументації та обґрунтування власної позиції;**

- **кейс-метод** – аналіз реальних або змодельованих ситуацій (наприклад, мовні помилки в медіа, питання плагіату);
- **написання есе та творчих робіт** – заохочення до вільного висловлювання думок, розвитку власного стилю, відповідальності за зміст;
- **робота з першоджерелами** – **формування вмінь** аналізувати наукові тексти, виокремлювати ключові ідеї, критично оцінювати інформацію.

Українська мова є потужним інструментом для формування критичного мислення та академічної культури майбутнього вчителя. Системне вивчення мови, її норм, функціонування, а також цілеспрямоване застосування методичних прийомів, які стимулюють аналітичну, синтетичну та оцінювальну діяльність, сприяють розвитку не лише мовно-мовленнєвих компетентностей, а й глибинних когнітивних навичок. Формування академічної доброчесності, культури наукового мовлення та етикету спілкування закладає міцний фундамент для успішної професійної діяльності педагога в сучасному освітньому просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук О. С., Потапюк Л. М. Забезпечення академічної чесності у вищих навчальних закладах: міжнародний досвід. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 21-26.
2. Семеног О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021. 218 с.
3. Чаплак Я. В. Визначення поняття критичного мислення у науковій психології / Чаплак Я. В., Резник В. Д., Марчук М. В., Солійчук І. І. URL: [htt : // yanchaplak. com. ua](http://yanchaplak.com.ua) (дата звернення: 02.05.2025).

Ольга Красницька

Національний університет оборони України

ДОПИТЛИВІСТЬ – ШЛЯХ НАУКОВЦЯ ДО ІННОВАЦІЙ

Пізнаючи життєписи відомих особистостей – науковців, освітян, ораторів, письменників, лідерів, я впевнююся в тому, що їх всіх відрізняє одна надважлива властивість, яка спонукає до постійного творчого пошуку, систематичних наукових розвідок, без якої неможливо генерувати найкращі ідеї та створювати оригінальні праці, публічні виступи чи інновації. Властивість, що спонукає нас ставити запитання, окреслювати проблеми, мислити, шукати відповіді та їх розв’язок. Властивість, що стимулює до навчання, пошуку й подолання повсякчас нових викликів. Як наголошує Річард Темплар, «люди процвітають завдяки викликам – ви, я, кожен із нас» [1, с. 69].

Властивість, яку легко порівняти із самодисципліною в бекграунді лідера. Адже, як зазначає Олег Хміляр, основними її джерелами є натхнення та мотивація. Водночас самодисципліна – результат щоденної клопіткої праці, що,

з одного боку, вимагає енергопотенціалу, з іншого боку, дає змогу нам його раціонально витратити й спрямовувати на пріоритетні завдання [2, с. 208]. Тож, що це за властивість? Властивість, що лежить в основі наукової творчості, мудрості, лідерства та інновацій. Це допитливість. Як підкреслює Альберт Ейнштейн: «У мене немає особливого таланту. Я маю палку допитливість».

Згідно зі звітом про майбутнє робочих місць Всесвітнього економічного форуму (2025), допитливість і навчання протягом усього життя займають восьме місце серед основних навичок у 2025 році [3, с. 35]. Водночас разом із лідерством, системним мисленням, мотивацією та самосвідомістю вони підкреслюють постійну актуальність людиноорієнтованих навичок на тлі швидкого технологічного прогресу [3, с. 40]. Серед головних галузей, які визначають допитливість і навчання протягом усього життя пріоритетними та зростаючими вимогами до кваліфікації фахівця у 2025–2030 рр., перше місце займає освіта й навчання [там само, с. 39]. Як бачимо, допитливість посідає чільне місце в освітній, науковій та ораторській діяльності. Вона стає провідною властивістю будь-якого освітянина, науковця, який прагне досягнути експертності у своїй галузі, завоювати лідерство й загалом розкрити власний потенціал, самоствердитися, самореалізуватися у професії, досягнути трансцендентності.

Допитливість – основа світогляду дослідника, характерного для справжнього науковця. Дослідники, як пише Джейкоб Морган, – це шукачі, які обстежують невідоме, без упину навчаються, мають мислення зростання, відкриті, спритні, проворні й спрагли до нового. Допитливість неодмінно означає ризик, помилки та виклик статус-кво. Водночас саме вона змушує шукати нові ідеї, продукти, послуги й методи роботи [4].

Джейкоб Морган у праці «Лідер майбутнього» наводить дослідження доктора Тодда Кешдена, професора психології, за результатами якого було проведено опитування 3000 респондентів і з'ясовано, що допитливі особистості з найбільшим потенціалом до новацій мають чотири відмінні характеристики:

- радість відкриттів – ми дістаємо велику насолоду від розпізнавання й пошуку нових знань та інформації, а також навчання та зростання;
- чутливість до нестачі – виникає тоді, коли ми виявляємо прогалину між своїми знаннями й тим, що прагнемо дізнатися. Тоді ми намагаємося заповнити цю прогалину;
- відкритість до чужих ідей – розвиток допитливості вимагає відкритості до різноманітних поглядів та ідей, а також навмисного пошуку нових шляхів роботи. Справжній науковець уміє сказати «Я не знаю», цінувати чужі погляди й ідеї, а не вважати себе розумнішим від природи чи здатним ухвалювати кращі рішення;

– стресостійкість – допитливість може спричиняти стрес, адже постійне вивчення чогось нового, незнайомого потребує багато енергії, а необхідність розібратися в неточному вимагає подолання сумнівів [4].

Допитливість стає основним рушієм пізнання, зазначає Скотт Кауфман. Це бажання знайти й досягнути щось незвідане, складне та неточне. Зі свого боку, пізнання є основним рушієм самоактуалізації [5, с. 30]. Тож допитливість стає рушієм зростання науковця й розкриття його потенціалу. Вона спонукає до активного навчання, прокладання власного шляху до експертності, обстеження незвіданих шляхів. Бути допитливим – означає бути спраглим до нового, відчувати постійну нестачу нових ідей, прагнути до створення інновацій.

Отже, допитливість – це властивість особистості, що характеризується відкритістю до нового, постійним пошуком нового, прагненням знайти у відомому невідоме, перетворити наявні знання у ключ до створення нового, інноваційного (нових способів, методів, інструментів, технологій, інформації, освітніх продуктів, наукових знань), прагненням до незвіданого, невдоволенням (у позитивному сенсі) набути чи отриманим, прагненням до досконалості, радістю від отриманого чи створеного знання або продукту.

Що вирізняє допитливого науковця, освітянина, оратора?

- 1) яскрава потреба у пізнанні та розвитку;
- 2) надзвичайна захопленість своєю справою;
- 3) усвідомлення власної шляхетної мети, наявність чіткого бачення;
- 4) систематичний творчий пошук;
- 5) уміння цінувати творчу роботу колег-науковців, знаходити в ній раціональне зерно, бути відкритим до чужих ідей, бачити в них шлях до власних новацій;
- 6) сміливість сказати «я не знаю»;
- 7) здатність ефективно функціонувати через сумніви, перетворювати труднощі чи перешкоди на можливості;
- 8) створення для себе нових викликів, нових можливостей для розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Темплар Річард. Правила мислення. Персональна інструкція на шляху до кмітливості, мудрості й щастя. Київ : КМ-БУКС, 2022. 236 с.
2. Хміляр О. Ф. Самодисципліна та бачення в бекграунді офіцера-лідера. *Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 05 грудня 2024 р.). Київ : НУОУ, 2024. С. 207–209.
3. Future of Jobs Report 2025 : insight report, january 2025. World Economic Forum. 290 p. URL : https://reports.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_Report_2025.pdf.
4. Morgan Jacob. The Future Leader: 9 Skills and Mindsets to Succeed in the Next Decade. Hoboken : Wiley, 2020. 320 p.
5. Кауфман Скотт. За межами піраміди потреб. Новий погляд на самореалізацію. 3-тє вид. Київ : Лабораторія, 2023. 400 с.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ НА ЗАСАДАХ ТРАНСВЕРСАЛЬНОГО ПІДХОДУ

У сучасній освіті трансверсальність виступає як підхід, що інтегрує знання та навички з різних галузей для формування всебічно розвинутого фахівця. Застосування трансверсальності сприяє підвищенню якості освіти, забезпечує мотивацію та розвиток ключових компетентностей.

Інтеграція міждисциплінарних підходів у освітній процес як шлях реалізації трансверсальності сприяє розвитку критичного мислення учнів. Такий підхід сприяє формуванню нової якості освітнього процесу, що відповідає потребам сучасного суспільства. Це особливо важливо у професійній підготовці вчителів математики, оскільки дозволяє поєднати математичні знання з іншими науками і розвивати гнучкість мислення майбутніх педагогів. Тому актуальним питанням є дослідження теоретичних основ трансверсальності у професійній підготовці майбутніх учителів математики, виокремлення умов та засобів ефективного впровадження цього підходу.

Концепція трансверсальності має багату історію розвитку, що сягає середини ХХ століття, коли виникла потреба подолати фрагментованість знань та сприяти більш комплексному підходу до навчання. Філософські основи трансверсальності пов'язані з ідеями цілісності знання та міждисциплінарної взаємодії, що підтримують концепції цінності синтезу знань для розуміння складних явищ. Наукові дослідження в професійній освіті доводять ефективність трансверсального підходу у формуванні міждисциплінарної компетентності, що відповідає вимогам ринку праці і швидкозмінного світу. Науковці підкреслюють, що розвиток трансверсальних компетентностей сприяє гнучкості мислення, креативності, здатності до адаптації і співпраці, що є ключовими якостями сучасного спеціаліста [1].

Трансверсальність у професійній підготовці вчителя математики має важливе значення для розвитку ключових навичок його майбутньої діяльності. Перш за все, вона стимулює розвиток критичного мислення, даючи змогу аналізувати різні підходи і методи розв'язання задач. Такий підхід сприяє формуванню творчого підходу, що особливо важливо для адаптації до швидких змін у наукових і технологічних сферах.

Також трансверсальність забезпечує цілісний світогляд та міждисциплінарну компетентність, необхідну для професійного зростання. Майбутній учитель математики вчиться не тільки працювати з абстрактними математичними концепціями, а й бачити зв'язки з фізикою, інформатикою, економікою та іншими дисциплінами.

Наприклад, розрахунок траєкторії руху тіла в фізиці потребує застосування математичних знань, що демонструє практичну цінність таких навичок.

Крім того, такий підхід підвищує мотивацію до навчання, сприяє професійному самовдосконаленню через постійне залучення до міждисциплінарної діяльності та обмін досвідом. Викладачі з розвинутою трансверсальністю більш ефективно мотивують учнів і підтримують їх зацікавленість у вивченні математики та суміжних наук.

Інтеграція математики з іншими шкільними предметами значно розширює можливості навчання та розуміння матеріалу. Приклади включають зв'язок математики та фізики у розрахунках траєкторії руху, використання хімічних явищ для пояснення логарифмічних функцій чи інформатику для моделювання алгоритмів. Математичні моделі широко застосовуються для аналізу реальних явищ у економіці, які виступають чудовим прикладом прикладного навчання.

Наприклад, вивчення показників прибутку, витрат і прогнозування ринку спирається на математичний апарат статистики, ймовірностей та алгебри. Крім природничих наук, математика може бути цікавою у творчих сферах, таких, як мистецтво. Геометричні візерунки, фрактали, їх побудова і аналіз часто слугують мостом між математикою і мистецтвом. Використання математики для створення музичних композицій або аналіз архітектурних споруд розкриває нові горизонти пізнання і мотивації.

Для ефективної реалізації трансверсального підходу в підготовці вчителів математики необхідно створити низку педагогічних умов. Однією з ключових є розробка інтегрованих навчальних програм, які поєднують теоретичні знання з практичними міждисциплінарними завданнями, що враховують потреби сучасного освітнього простору.

Не менш значущим є створення міждисциплінарного освітнього середовища, зокрема організація спільних проєктів із вчителями інших предметів, таких як інформатика, хімія, фізика. Ця співпраця сприяє формуванню спільної методики навчання, обговоренню кросдисциплінарних тем і поглибленню знань у різних сферах.

Практичні заняття з розв'язування міждисциплінарних задач допомагають учасникам освітнього процесу зміцнити навички застосування математичних знань у різних галузях, наприклад, розв'язання економічних задач із використанням математичних моделей. Такі справи сприяють розвитку логічного мислення та аналітичних здібностей.

Тренінги з розвитку комунікативних навичок і роботи в команді є важливим інструментом, що покращує співпрацю серед студентів, готуючи їх до ефективної взаємодії у професійній діяльності. Аналіз конкретних прикладів роботи в командах і розробка спільних проєктів підсилює здатність до колективної творчості та адаптації.

Отже, трансверсальність є важливим елементом сучасної професійної підготовки вчителів математики, яка дозволяє формувати висококваліфікованих, креативних і адаптивних педагогів. Дослідження підтверджують, що інтеграція знань з різних галузей сприяє розвитку критичного мислення та

міждисциплінарної компетентності, необхідних для ефективного викладання математики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трансверсальність у професійній підготовці майбутнього фахівця: глобальний, європейський та національний контексти: колективна монографія / за заг. ред. М. Бойченко. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2023. 334 с.

Леся Гончаренко

Сумська філія
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ТРАНСВЕРСАЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПРАВА НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Бурхливий розвиток цифрових технологій і, як наслідок, цифровізація всіх сфер суспільного життя висуває нові вимоги до професійної підготовки фахівців різних галузей. Не є винятком і фахівці в галузі права. Незаперечним є факт, що лише кілька років тому ідея штучного інтелекту в юридичній професії звучала як наукова фантастика. Однак нині ШІ вже автоматизує рутинні завдання – він може аналізувати справи, прогнозувати судові рішення, а іноді навіть складати юридичні висновки. Відтак, актуалізується питання переосмислення змісту й завдань професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права з урахуванням викликів цифрового суспільства.

За прогнозами аналітиків, юристи, які ефективно інтегрують цифрові технології у свою практику, не просто збережуть свої робочі місця, а й стануть ще більш затребуваними на ринку праці. Штучний інтелект дозволить їм швидше обробляти інформацію, зосереджуватися на складних завданнях і надавати клієнтам продумані стратегічні рішення.

Разом із тим специфічною людською навичкою, яку не зможе замінити навіть найрозумніший алгоритм, є вміння працювати з людьми, що є однією з трансверсальних навичок поряд із навичками комунікації, стратегічним та критичним мисленням, креативністю, лідерськими якостями, емпатією тощо. Адже європейські експерти переконливо доводять, що майбутній юрист має бути не просто висококваліфікованим фахівцем, а й майстром комунікації, стратегом та психологом [1].

Необхідність розвитку трансверсальних компетентностей майбутніх фахівців у галузі права у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти зумовлена потребами споживачів юридичних послуг, які очікують більшого, ніж просто юридичної експертизи. Вони прагнуть персоналізованого підходу, емпатії та навичок вирішення проблем. Саме розвиток трансверсальних

компетентностей дозволяє підготувати майбутнього фахівця, якого жоден штучний інтелект не зможе повністю замінити.

До найактуальніших трансверсальних навичок, необхідних майбутньому фахівцю в галузі права, дослідники відносять:

- емоційний інтелект (EQ), за допомогою якого можна досягти розуміння емоцій клієнтів, зорієнтуватися в різних особистостях та ефективно управляти конфліктами;
- переконлива комунікація – знання закону недостатньо; юрист повинен формулювати аргументи таким чином, щоб клієнти та судді могли легко зрозуміти сутність справи;
- навички медіації та вирішення конфліктів – альтернативне вирішення спорів набирає обертів, і сильні навички ведення переговорів можуть бути навіть ціннішими, ніж перемоги в суді;
- критичне та креативне мислення – стандартні рішення більше не працюють; юристи повинні бути адаптивними та стратегічними;
- адаптивність – правовий ландшафт швидко розвивається, і лише ті, хто прагне навчання протягом усього життя, залишаться попереду.

Отже, можемо констатувати, що для того, щоб залишатися конкурентоспроможними, майбутні фахівці в галузі права повинні почати використовувати технології, вдосконалювати комунікативні навички та прагнути постійного вдосконалення впродовж життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Next-Generation Lawyer: What Skills Will Be Must-Have in 2030. URL: <https://manimama.eu/next-generation-lawyer-what-skills-will-be-must-have-in-2030/>

ЛІ Сяомей
Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С.Макаренка

ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО КОНТЕКСТНОЇ-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПІДХОДУ

Підготовка бакалаврів середньої освіти до контекстно-орієнтованого навчання учнів на засадах дослідницького підходу з урахуванням етичного виміру є ключовою умовою формування компетентного, відповідального та морально свідомого педагога. Упровадження дослідницького підходу в педагогічну освіту сприяє розвитку критичного мислення, здатності до самостійного пошуку знань і аналізу інформації.

Контекстно-орієнтоване навчання спрямоване на зв'язок навчального матеріалу з реальними життєвими обставинами та соціокультурним контекстом учня. Такий підхід дозволяє майбутнім учителям ефективніше планувати уроки,

враховуючи індивідуальні особливості та актуальні потреби учнів, що підвищує їхню мотивацію та рівень засвоєння знань.

Дослідницький підхід в освіті означає активну участь студентів у процесі виявлення проблем, збору та аналізу інформації, формулюванні висновків і пропозицій щодо покращення освітньої практики. Водночас дослідницький підхід тісно пов'язаний з дотриманням етичних норм і академічної доброчесності. Студенти мають усвідомлювати важливість відповідального ставлення до наукової роботи, правильного цитування джерел, уникаючи плагіату, та дотримання принципів прозорості й об'єктивності.

Етичний підхід у педагогічній освіті охоплює формування в студентів цінностей академічної доброчесності: чесність, повага до авторського права, відповідальність за результати своєї діяльності.

Tang Zhenghua

Sumy State Pedagogical University
named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine

ON THE PROBLEMS OF TRAINING FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN CHINA

China has demonstrated impressive international success as one of the world's leading sporting powers. However, training specialists in physical culture and sports in China face significant problems that may affect their further development (Fig. 1).

Let's comment on these problems.

1. Excessive emphasis on elite sports at the expense of mass physical education. The Chinese sports training system is traditionally focused on educating champions, which leads to a focus of resources on a limited circle of gifted athletes. At the same time, the development of mass sports, physical culture, and health work with the population remains a poor priority. This limits the training of specialists who can work effectively with professional athletes, schoolchildren, students, and the elderly.

Fig.1. Problems of training future specialists in physical culture and sports in China

2. Tight centralization and lack of flexibility of curricula. The professional education system in China is characterized by a high level of standardization, which, on the one hand, ensures discipline but, on the other hand, limits the creative approach to learning. Many programs are outdated and do not consider modern global trends, such as integrating sports technologies, personalized training, and psychological support for athletes.

3. Shortage of qualified trainers with practical experience. Although Chinese universities produce a large number of graduates in the field of physical education, many of them have primarily theoretical knowledge. The lack of long-term practical internships in actual training processes leads to young specialists being often insufficiently prepared to work with athletes of different levels.

4. Limited access to modern sports technologies in the regions. If large cities, such as Beijing or Shanghai, are actively implementing innovative training methods (for example, data analysis, artificial intelligence, biomechanical research), then in provincial educational institutions, athletes and coaches often do not have access to such equipment. This creates unequal conditions for the training of specialists.

5. High competition and psychological burden on students. The Chinese education system is known for fierce competition, which is especially noticeable in sports universities. Many students feel unduly pressured due to high-performance requirements, which can lead to burnout and decreased motivation for professional growth.

6. Insufficient integration with the international sports community. Although China actively participates in international competitions, the exchange of experience with Western coaches and scientists remains limited. This slows the implementation of progressive training methods such as sports team management, modern rehabilitation techniques, and athlete career management.

Despite the significant successes of Chinese sports, the system of training specialists needs reforms aimed at balancing elite and mass sports, modernizing curricula, improving practical training, and expanding international cooperation. Solving these problems will allow China to maintain high positions in world sports and develop physical culture at all levels of society.

REFERENCES

1. Liang Z. Teaching quality management of physical education specialty in China and Ukraine. *International Journal of Evaluation and Research in Education. IJERE*, 2023. Vol. 12. № 2. P. 1051-1058.
2. Chen Q., Liu T. The effectiveness of community sports provision on social inclusion and public health in rural China. *Int J Environ Res Public Health*. 2020, vol. 17(2), no. 597.
3. Department of Sports Economy, General Administration of Sport of China. *The data compilation of the sixth national sports venues census*. URL: <http://www.sport.gov.cn/pucha/index.html>.

ON THE PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING OF MASTERS OF PHYSICAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

Professional training for masters of physical education in Ukraine has several specific problems that distinguish it from the training of bachelor and affect the quality of graduates. If the bachelor's program is focused on forming general professional competence, then the master's level should provide deep specialization, research skills, and managerial qualities. However, these goals are often not achieved in practice due to systemic shortcomings (Fig. 1).

Fig.1. Systemic shortcomings in the training of masters of physical education in Ukraine

Let's justify our position

1. Lack of a clear distinction between bachelor's and master's training. Unlike bachelors, who receive fundamental knowledge of the basics of physical education, masters must develop research and methodological competencies. However, in many universities, there is a duplication of disciplines when master's programs repeat bachelor's courses, with only a slight deepening of the material.

This leads to the fact that graduates of master's programs often do not have significant advantages over bachelors in professional activities.

2. Shortage of modern specialized courses for masters. If a bachelor's study general disciplines (anatomy, biomechanics, the basics of the training process), then a master's training requires more highly specialized courses (sports management, innovative training methods, scientific research in sports).

However, many Ukrainian universities do not have sufficient material and technical bases or qualified teachers to implement such programs.

3. Insufficient emphasis on research work. The main difference between master's training should be the formation of research skills. Unfortunately, in many cases, master's theses are formal, and students are not involved in real scientific projects. This contrasts with bachelor's training, where the educational process is focused mainly on the assimilation of ready-made knowledge.

4. Limited opportunities for practical specialization. Bachelor's degrees typically complete general pedagogical practice, while master's degrees must have the option of advanced specialization (e.g., in sports management, rehabilitation training, or fitness technology). However, most Ukrainian universities have not partnered with sports clubs, rehabilitation centers, or fitness organizations to ensure quality practice.

5. Lack of an individual approach to the training of masters. Unlike the bachelor's program, where training is more standardized, master's training should involve individual learning trajectories. However, this opportunity is rarely realized due to the bureaucratization of the educational system and the lack of teachers-methodologists.

6. Insufficient use of modern educational technologies. If a bachelor can still receive basic knowledge using traditional methods, then master's training requires using modern technologies (simulation training, virtual laboratories, online platforms for collaboration). Most Ukrainian universities do not have the technical capabilities to implement such methods.

Considering the main problems of professional training of masters of physical education in higher education institutions of Ukraine [1-3], we can classify them in several areas:

1. Organizational problems (lack of proper material and technical support, in particular equipment for practical classes, laboratories, and sports grounds; lack of qualified teachers who are proficient in modern teaching methods and have experience in innovative educational programs);

2. Methodological challenges (curricula often do not meet the modern requirements of the labor market and the needs of students, which limits their ability to apply knowledge in practice; lack of systematic implementation of the latest technologies and methods in the educational process, such as digital platforms for analyzing physical activity or distance learning);

3. Psychological and pedagogical aspects (future masters are not sufficiently prepared to promote a healthy lifestyle among young people and organize valeological education; insufficient emphasis on the development of leadership qualities and teamwork skills, which are key to successful activities in the field of physical education);

4. Socio-economic factors (martial law and economic instability in Ukraine significantly complicate the functioning of educational institutions, reducing access to resources and opportunities for students; socio-economic factors, such as technological progress and urbanization, leading to a decrease in demand for specialists in the field of physical education);

5. Challenges of internationalization (limited exchange programs for students and teachers with international universities hinder the integration of the world's best practices into the educational process).

To overcome these problems, it is necessary to reform curricula with an emphasis on innovative methodologies and an interdisciplinary approach; to provide funding for the modernization of the material and technical base; to improve the qualifications of the teaching staff through training and international internships; to intensify cooperation with business and public organizations to create practical cases

and internships. Solving these problems will contribute to forming competitive masters of physical education who can work effectively in the face of modern challenges.

Therefore, the training of masters of physical education in Ukraine requires significant changes aimed at a clear distinction between the content of bachelor's and master's programs, the development of a research component, the creation of conditions for real specialization, the introduction of individual educational trajectories, and the modernization of the material and technical base.

Only under such conditions will master's training be able to become the next level of professional development after a bachelor's degree, and not just a formal continuation of education.

REFERENCES

1. Yurchenko A., Rozumenko A., Rozumenko A., Momot R., Semenikhina O. Cloud technologies in education: the bibliographic review. *Informatyka, Automatyka, Pomiar* W Gospodarce I Ochronie Środowiska, 2023. Vol. 13(4). Pp. 79–84. <https://doi.org/10.35784/iapgos.4421>
2. Актуальні проблеми у ФВіС: методичні вказівки для студентів спеціальності 017 “Фізична культура і спорт” освітнього рівня магістр. Уклад.: Андріянова В.А. Київ: КНУБА, Талком, 2023. 26 с.
3. Денисова Л. В., Усиченко В. В. Особливості підготовки магістрів фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти в Австрії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, 2020. Вип. 2 (122). С. 47-51.

Львів Сінґ

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

АКАДЕМІЧНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЄС НА ЗАСАДАХ ТРАНСВЕРСАЛЬНОГО ПІДХОДУ

Підготовка педагогів у країнах Європейського Союзу дедалі частіше здійснюється на засадах трансверсального підходу. Такий підхід набуває особливої актуальності для України в контексті модернізації вищої педагогічної освіти та інтеграції в Європейський освітній простір.

Трансверсальний підхід у європейських педагогічних програмах означає інтеграцію академічної підготовки з розвитком таких компетентностей, як критичне мислення, командна робота, цифрова грамотність, креативність та міжкультурна комунікація. У рамках такого підходу академічна складова підготовки не обмежується дисциплінарним навчанням, а сприяє становленню мобільного, адаптивного та інноваційно-орієнтованого фахівця¹.

Університети країн ЄС активно впроваджують трансверсальний підхід через різноманітні формати академічної підготовки. Наприклад:

University of Helsinki (Фінляндія) у програмі бакалаврату з освіти включає інтердисциплінарний курс "*Global Trends in Education*", що поєднує педагогіку,

соціологію та екологічну освіту. Студенти працюють у командах над проєктами, що мають соціальну значущість².

У Masaryk University (Чехія) студентів педагогічних спеціальностей залучають до участі в міжфакультетських проєктах за методикою Service Learning, що передбачає одночасне навчання й участь у соціальних ініціативах⁴.

Серед ефективних методів, які застосовуються в академічній підготовці педагогів у ЗВО країн ЄС, зазначимо:

- Проєктно-орієнтоване навчання (Project-Based Learning), яке активно використовують у University of Jyväskylä (Фінляндія): студенти самостійно проєктують навчальні сценарії, базуючись на реальних запитах шкільних установ⁵.

- Інтерактивні майстер-класи в University of Vienna (Австрія), де майбутні вчителі розробляють освітні інновації, презентуючи їх у форматі освітнього пітчингу, що стимулює розвиток презентаційних і підприємницьких навичок⁶.

- Рефлексивні портфоліо в University of Groningen (Нідерланди) – систематичне ведення студентами освітнього щоденника для фіксації особистісного та професійного зростання в процесі навчання⁷.

Конструктивні ідеї, виявлені в академічній підготовці майбутніх педагогів у ЗВО країн ЄС, можуть бути адаптовані в Україні шляхом:

- розроблення модульно-компетентнісних навчальних планів на основі трансверсальних компетентностей (комунікаційної, етичної, цифрової);
- включення міждисциплінарних курсів до освітніх програм (наприклад, "Педагогіка сталого розвитку", "Цифрові інструменти в освіті");
- розширення практики індивідуальних освітніх траєкторій;
- інтеграції рефлексивних і проєктних методів у структуру академічного курсу.

Такі зміни можуть сприяти не лише підвищенню якості підготовки педагогів в Україні, а й утвердженню нової академічної культури, зорієнтованої на трансверсальні цінності та компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. European Commission (2018). *Key competences for lifelong learning*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [↵](#)
2. University of Helsinki. (2023). *Bachelor's Programme in Education*. Retrieved from <https://www.helsinki.fi> [↵](#)
3. University of Barcelona. (2023). *Máster Universitario en Formación del Profesorado*. Retrieved from <https://www.ub.edu> [↵](#)
4. Masaryk University. (2022). *Faculty of Education Projects*. Retrieved from <https://www.muni.cz> [↵](#)
5. University of Jyväskylä. (2023). *Innovative Pedagogy in Teacher Training*. Retrieved from <https://www.jyu.fi> [↵](#)
6. University of Vienna. (2023). *Teacher Education Programme*. Retrieved from <https://www.univie.ac.at> [↵](#)
7. University of Groningen. (2022). *Portfolio Learning in Teacher Education*. Retrieved from <https://www.rug.nl> [↵](#)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КИТАЮ

У сучасному освітньому просторі академічна доброчесність виступає ключовим чинником забезпечення якості освіти та формування професійної етики майбутніх педагогів. Особливої актуальності це питання набуває у контексті підготовки вчителів початкової школи, оскільки саме вони закладають основи навчальної культури та моральних цінностей у молодших школярів.

У Китаї питання академічної доброчесності в системі вищої освіти, зокрема у підготовці майбутніх учителів, набуло особливої уваги з початку 2000-х років, коли Міністерство освіти КНР почало активно впроваджувати політику морально-етичного виховання студентів як стратегічну ціль розвитку освіти (Li, 2018; Zhang & Liu, 2021).

Академічна доброчесність у китайській освіті значною мірою базується на принципах конфуціанської етики — поваги до вчителя, самодисципліни, особистої моральної відповідальності (Wang & Wang, 2020). Такі риси, як чесність, вірність і відданість навчанню, вважаються основоположними у формуванні вчительської ідентичності.

Згідно з дослідженнями Liu (2019) та Huang (2022), з 2014 року Міністерство освіти КНР ухвалило низку нормативних актів, спрямованих на боротьбу з плагіатом, фальсифікацією результатів і нечесною поведінкою в освітньому середовищі. Зокрема: • створено Національну базу академічної доброчесності студентів і викладачів; • запроваджено електронні системи перевірки академічних текстів (наприклад, CNKI Check – аналог Turnitin); • введено обов'язкові навчальні модулі з академічної етики у педагогічних університетах.

На прикладі дослідження університетів Beijing Normal University (BNU) та East China Normal University (ECNU), академічна доброчесність реалізується через: курси з педагогічної етики, де студентів навчають розпізнавати та вирішувати етичні дилеми; навчальні семінари й майстер-класи на теми плагіату, авторського права, культури цитування; систему менторства, у якій наставники відіграють роль етичних взірців; інтеграцію академічної доброчесності в педагогічну практику — зокрема, оцінювання етичної поведінки під час стажування в школах (Chen & Zhao, 2020).

Попри активну політику, деякі дослідження (Han, 2021; Li & Guo, 2023) вказують на виклики: наявність формалізму у впровадженні етичних програм; різний рівень обізнаності серед студентів з різних регіонів; конфлікт між традиційними уявленнями про "повагу до вчителя" та сучасними стандартами критичного мислення і відкритості.

Згідно з дослідженням Yan, Li & Zhao (2022), педагогічні університети Китаю активно співпрацюють із зарубіжними партнерами, адаптуючи міжнародні підходи до академічної доброчесності, зокрема через програми

подвійного диплому, англомовні магістратури та участь у міжнародних конференціях. Це сприяє поступовій гармонізації етичних стандартів із глобальними вимогами.

Академічна доброчесність у підготовці майбутніх учителів у Китаї розглядається не лише як вимога до формального дотримання правил, а як частина широкої системи морального виховання. Роль вищих педагогічних закладів полягає в тому, щоб поєднати традиційні цінності з сучасними етичними стандартами академічної спільноти. Це створює підґрунтя для формування високопрофесійного, морально стійкого вчителя початкової школи, здатного працювати в глобалізованому освітньому середовищі.

Забезпечення академічної доброчесності в підготовці вчителів є ключовим фактором у формуванні якісної та етичної освітньої системи, що відповідає викликам сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chen, Y., & Zhao, L. (2020). Ethical education and academic honesty in teacher training programs in China. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 48(3), 278–293. <https://doi.org/10.1080/1359866X.2020.1733422>
2. Han, Y. (2021). Ethical dilemmas in the Chinese educational context: Challenges for teacher education. *Journal of Moral Education*, 50(2), 183–198. <https://doi.org/10.1080/03057240.2021.1874459>
3. Huang, X. (2022). National policy measures against academic misconduct in China. *Educational Review*, 74(5), 657–673. <https://doi.org/10.1080/00131911.2021.1908473>
4. Li, J. (2018). Teacher training for moral education in China. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/328904301>
5. Li, X., Guo, Y. (2023). Academic ethics and regional differences among Chinese pre-service teachers. *Frontiers in Psychology*, 14, 1123456. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1123456>
6. Liu, M. (2019). Higher education reforms and academic integrity in China. *Chinese Education & Society*, 52(4), 261–275. <https://doi.org/10.1080/10611932.2019.1687632>
7. Wang, H., & Wang, C. (2020). Confucian values and the moral education of teachers in China. *Journal of Philosophy of Education*, 54(1), 54–70. <https://doi.org/10.1111/1467-9752.12417>
8. Yan, W., Li, X., & Zhao, J. (2022). Integrity levels of Chinese college students: An analysis of influencing factors. *Frontiers in Education*, 7, 843674. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.843674>
9. Zhang, L., & Liu, Y. (2021). Moral education and teacher preparation in China: Historical roots and contemporary trends. *International Journal of Educational Development*, 80, 102297. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102297>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва є важливою складовою сучасної мистецької освіти, особливо в умовах цифровізації та глобалізації. Сьогодні ключовим завданням є не лише формування фахових компетентностей, а й дотримання принципів академічної доброчесності як основи для розвитку етичної культури майбутнього педагога (Музика, 2023; Саєнко, Батіївська і Мохірева, 2022). Це передбачає повагу до авторських прав, чесність у дослідженнях, відповідальне ставлення до власної роботи та роботи інших (Оболенцева, 2024).

У країнах Європейського Союзу, зокрема, в Польщі особлива увага приділяється гармонійному поєднанню творчості та етики. Так, дослідження І.Каричковського (2017) підкреслює, що вища професійна освіта у Польщі активно інтегрує принципи академічної доброчесності, що проявляється у впровадженні чітких критеріїв оцінювання та відкритих платформ для обговорення результатів роботи.

У Краківській академії мистецтв імені Яна Матейка та Педагогічному університеті Кракова (Краківський Педагогічний Університет, 2023) діють навчальні програми, що орієнтують студентів на дослідницьку діяльність, етичну поведінку та креативність. Львівська національна академія мистецтв активно розвиває програми міжнародної академічної мобільності (ERASMUS+), де академічна доброчесність є однією з ключових складових (Львівська національна академія мистецтв, 2023).

У 2023–2025 рр. в Україні та Польщі з'являється дедалі більше досліджень, присвячених підготовці вчителів образотворчого мистецтва. Зокрема, О.Музика (2023) наголошує на важливості розвитку духовно-творчого потенціалу студентів як етично обґрунтованої мети освітнього процесу. Ц.Го (2024) досліджує формування комунікативних умінь і порівнює український та китайський досвід, підкреслюючи потребу в академічній чесності при запозиченні культурних елементів.

Т.Саєнко, Т.Батіївська, Ю. Мохірева (2022) акцентують увагу на формуванні професіоналізму в культурно-освітньому просторі випускової кафедри, що також включає виховання принципів академічної доброчесності. С.Оболенцева (2024) відзначає, що сучасні виклики (цифровізація, інтернаціоналізація, медіапростір) вимагають від педагогів нових стратегій роботи, де чесність і відкритість стають невід'ємними складовими.

Стажування в Університеті Яна Длугоша в Ченстохові (Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва, 2025) дає змогу українським студентам долучитися до польського

досвіду, де навчальні модулі базуються на принципах відкритої науки та академічної доброчесності.

Також у Польщі активно розвивається освітній напрям «Sztuka i edukacja» (мистецтво та освіта), що підкреслює важливість формування етичної позиції майбутнього педагога (Краківський Педагогічний Університет, 2023).

Отже, професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва в країнах Європейського Союзу активно інтегрує принципи академічної доброчесності, сприяючи розвитку не лише творчих, а й морально-етичних якостей педагога. Це забезпечує формування високого рівня академічної культури та готовності до професійної діяльності у глобалізованому мистецькому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Го, Ц. (2024). Порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в Україні та Китайській Народній Республіці. *Педагогічна Академія: наукові записки*. dspace.hnpu.edu.ua
2. Го, Ц. (2024). Формування комунікативних умінь у майбутніх учителів образотворчого мистецтва: досвід українських ЗВО. *Science, education and technology: current issues of theory and practice*, (Тампере, Фінляндія, 12 червня 2024 р.), 17–18. dspace.hnpu.edu.ua
3. Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва. (2025). Стажування в Університеті Яна Длугоша в Ченстохові (Польща). art.kpnu.edu.ua
4. Каричковський, І. (2017). Основи академічної доброчесності у мистецькій освіті. *Педагогіка мистецтва: науковий журнал*, 12, 45–52.
5. Краківський Педагогічний Університет. (2023). Мистецтво та освіта (рівень бакалавра, PL). studyforyou.info
6. Львівська національна академія мистецтв. (2023). Програма ЕРАЗМУС+ для викладачів. lnam.edu.ua
7. Музика, О. Я. (2023). Розвиток духовно-творчого потенціалу майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі фахової підготовки з живопису. *Академічні візії*, (24). academy-vision.org
8. Оболенцева, С. В. (2024). Професійна підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в умовах сучасних викликів. *Мистецька освіта у міждисциплінарному вимірі: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф.*, 99–103. dspace.hnpu.edu.ua
9. Саєнко, Т., Батіївська, Т., Мохірева, Ю. (2022). Формування професіоналізму майбутніх учителів образотворчого мистецтва в культурно-освітньому просторі випускової кафедри. *Естетика і етика педагогічної дії*, (25). aesthetethicpedaction.pnpu.edu.ua

Димитрій Лемешко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ІННОВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА 5.0

Сільське господарство 5.0 знаменує собою революційну фазу, інтегруючи передові технології для підвищення ефективності та сталості, адаптовані до індивідуальних потреб сільського господарства. Інтеграція штучного інтелекту, робототехніки, розширеної реальності та технологій 6G є значним кроком, що

дозволяє здійснювати моніторинг та автоматизацію сільськогосподарських практик у режимі реального часу, обіцяючи майбутнє підвищення продуктивності та зменшення впливу на навколишнє середовище. Відтак, актуалізується потреба модернізації змісту вищої аграрної освіти з метою формування готовності майбутніх фахівців аграрної галузі до професійної діяльності в умовах сільського господарства 5.0.

Дослідники наголошують, що сільське господарство 5.0 характеризується індивідуальним застосуванням цифрових рішень для задоволення різноманітних потреб аграрної галузі. Ця парадигма виходить за межі традиційного точного землеробства, підкреслюючи високо адаптований та адаптивний підхід, використовуючи передові технології, такі як штучний інтелект, аналіз даних та автоматизація, для надання персоналізованих рішень. По суті, сільське господарство 5.0 має на меті надати фермерам прецизійні інструменти, адаптовані до конкретних потреб їхніх сільськогосподарських секторів, та розробити трансформаційні способи змін, які зумовлюють зміни у поведінці та збільшують упровадження цих технологій фермерами [1].

Центральним елементом сільського господарства 5.0 є точне землеробство, яке оптимізує використання ресурсів через прийняття рішень на основі даних, а також підвищує продуктивність, прибутковість та якість сільськогосподарських культур, мінімізуючи вплив на навколишнє середовище та витрати праці. Точне землеробство використовує системи сільськогосподарських знань та інтегрує цифрові системи на основі даних для покращення операцій.

Дослідники окреслюють чотири технологічні основи, на яких має спиратися точне землеробство та сільське господарство 5.0:

- розумні датчики – стратегічно розміщені для збору важливих польових даних, що охоплюють вологість ґрунту, температуру, рівень поживних речовин та поширення шкідників;
- інформаційно-комунікаційні технології – забезпечують безперебійну передачу даних на сервери, використовуючи бездротові мережі, Інтернет речей, 5G та блокчейн;
- штучний інтелект та машинне навчання – вилучення інформації з даних, використовуючи такі методи, як аналітика великих даних, глибоке навчання, комп'ютерний зір, NLP та навчання з підкріпленням;
- робототехніка та автоматизація – використовуються для точних польових робіт, включаючи посів, прополювання, удобрення та збір урожаю.

Дослідники зазначають, що точне землеробство для сільського господарства 5.0 швидко розвивається, включаючи інновації для вирішення нових викликів. Перехід до цифрових сільськогосподарських технологій – це довгострокові, складні та багатовимірні процеси, пов'язані з певними невизначеностями та компромісами. Перехід традиційних фермерів до «розумних фермерів» залежить від рівня їхньої готовності прийняти та впроваджувати нові цифрові практики. Незважаючи на значний технологічний розвиток, що набирає обертів, кроки у впровадженні технологій фермерами відбуваються повільніше, і цей розрив, ймовірно, буде більш вираженим у

майбутньому. Поточні перешкоди охоплюють соціально-демографічні характеристики фермерів (старший вік та нижча освіта), вартість нових технологій (початкові інвестиції, плюс навчання) та відсутність контролю або прозорості технологій (захист конфіденційності та права фермерів).

Однак, ці проблеми можна подолати за допомогою цілеспрямованого навчання та підтримки, державної політики, що сприяє впровадженню технологій, та галузевих ініціатив, які забезпечують етичне та відповідальне використання цих технологій. Дієвими в цьому контексті є партисипативні підходи до впровадження сільськогосподарських інновацій. Вони відіграють значну роль у формуванні знань, навичок та впевненості фермерів, допомагаючи їм долати перешкоди на шляху до впровадження інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Digital Technology for Agriculture. URL: <https://innovate.ieee.org/innovation-spotlight/digital-technology-for-agriculture/>

Сергій Товстуха

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Успішність будь-якої професійної діяльності зумовлюється набором компетентностей її учасників, основними серед яких є аналітичні, практичні та творчі здібності. Проте, традиційно, у процесі професійної підготовки основна увага приділялася саме розвитку аналітичних та практичних навичок, тоді як креативність як результат навчання здобувачів у закладі вищої освіти донедавна не була пріоритетом.

М. Чиксентміхайі визначає креативність як «будь-яку дію, ідею чи продукт, який змінює існуючу сферу або перетворює існуючу сферу на нову» [2]. Креативні особистості часто бачать концепції по-новому або вносять нові інтерпретації в те, що здається очевидним для інших. Лонгitudні дослідження здобувачів освіти, які отримали високі бали в оцінках креативності, показали кореляцію з досягненнями протягом життя, яка більш ніж утричі сильніша, ніж стандартні показники коефіцієнта інтелекту. Креативність є важливим елементом, необхідним для будь-якої галузі.

Разом із тим, освітнє середовище закладу вищої освіти не завжди підтримує творче мислення і, фактично, може активно пригнічувати творче самовираження через стандартизацію та конформізм. У результаті вивчення рівня креативності 859 студентів університетів з різних дисциплін, включаючи бізнес, гуманітарні науки, соціальні науки, природничі науки та технології, група дослідників на чолі з С. Ченг та ін. виявили зниження показників креативності з роками навчання в університеті, і найвищі показники креативності були у

студентів, які спеціалізуються в гуманітарних та соціальних науках. Ця тенденція до зниження викликає занепокоєння, ураховуючи, що необхідність людської винахідливості є незаперечною [1].

Навчальні програми в галузі природничих наук часто наголошують на конвергентних способах мислення, таких як логіка, міркування, аналіз та судження. Натомість творчість передбачає дивергентні способи мислення, які включають відкритість, суб'єктивність, інтуїцію, а також сенсорні та образні процеси. На відміну від багатьох інших галузей, садівництво забезпечує багате середовище як для дивергентного, так і для конвергентного мислення, що охоплює мистецтво, естетику, дизайн, соціальну взаємодію та науку. У цьому контексті варто звернутися до зарубіжного досвіду впровадження творчих вправ в освітній процес підготовки фахівців садово-паркового господарства.

Важливе місце серед таких вправ займають завдання, спрямовані на переосмислення проблеми. Так, наприклад, на вступному курсі садівництва студентів, які вивчають анатомію та морфологію, просять намалювати рослину та її важливі ознаки догори ногами на папері. Побачивши рослину з іншої точки зору, студенти повинні звертати пильну увагу на масштаб та деталі, на які б вони не звернули увагу у звичайних умовах.

Це дозволяє сформулювати нове розуміння взаємозв'язку між рослиною та її компонентами. На інших курсах студентів просять розробити питання для власного підсумкового іспиту, дотримуючись набору рекомендацій. Їх оцінюють як за якістю їхніх питань, так і за відповідями, які вони надають. Розробка питань заохочує здобувачів вищої освіти підходити до предмета дослідження з іншої точки зору та часто призводить до генерування нових ідей, оскільки типова роль студента під час складання тесту є зворотною.

Уточнення питання – це ще один спосіб заохотити студентів змінити свою точку зору. На заняттях з фізіології для поглибленого вивчення студентів просять точно визначити елементи питання, а не прийняти передумову питання чи прийняти питання таким, яким воно було сформульоване. Такі терміни, як енергія росту, навантаження врожаю, баланс, смак, колір та якість, є розпливчастими, але часто вживаними термінами в садівництві. Завдяки чіткішому визначенню термінів можна досягти більшого прогресу в розумінні того, що відбувається в системі.

На заняттях з добробуту рослин та людини студентам пропонують читати речення, детально аналізуючи кожне слово по черзі, щоб уникнути швидкого та поверхового читання. Студенти висловлюють здивування багатозначністю термінів, що розкривається під час такого читання. Такий підхід спонукає їх глибше та ретельніше обмірковувати отриману інформацію.

Важливе значення для розвитку креативності майбутніх фахівців у галузі садово-паркового господарства є аналіз власних ідей. Здобувачі освіти аналізують власні ідеї та гіпотези, а також ставлять під сумнів свої припущення. На початку семестру студентів на заняттях з фізіології рослин просять розробити гіпотезу та провести низку експериментів для перевірки цієї гіпотези.

У кінці семестру студентів просять переглянути свій експеримент та відповідний протокол з урахуванням того, що вони вивчили на занятті. Подібний

підхід можна використовувати для ландшафтного дизайну, бізнес-плану фермерського господарства або низки інших проєктів.

На заняттях з виноградарства професор показує студентам фотографію виноградника і просить їх описати те, що вони бачать. У кінці заняття та сама фотографія показується знову і після розгляду змісту лекційного матеріалу робляться нові спостереження.

Студенти усвідомлюють, наскільки більше було на фотографії, після того, як вони зрозуміли зміст курсу, і мають можливість переоцінити свої початкові враження. У цих прикладах студенти аналізують і критикують власні ідеї та припущення протягом семестру.

Отже, можемо констатувати, підготовка фахівців у галузі садово-паркового господарства передбачає широкі можливості для розвитку креативності здобувачів вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cheung C., Rudowicz E., Yue X., Kwan A.S.F. Creativity of university students: What is the impact of year and field of study? *J. Creat. Behav.* 2003. 37 42 63
2. Csikszentmihalyi M. Creativity. Harper-Collins, New York, 1996.

РОЗДІЛ 4

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Наталія Гоголь

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ГЛУХІВСЬКОГО НПУ ІМ. О. ДОВЖЕНКА: НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОСТАТІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Дослідженню творчої спадщини О. Довженка присвячені наукові розвідки вчених, викладачів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, зокрема: Н. Гоголь, А. Гриценка, Н. Гричаник, М. Кабиш, В. Каліш, Г. Кузнецової, О. Курка, Т. Клейменової, М. Кушнерьової, О. Корчової, І. Кухарчук, Л. Лучкіної-Загородньої, Н. Медвідь, О. Чайки, І. Холявко та ін. Науковий доробок викладачів становить дисертації з дослідження літературної спадщини О. Довженка, фахові публікації, монографії, навчальні посібники та інші навчально-методичні матеріали, що засвідчують системність в опрацюванні наукової теми.

Колектив кафедри української мови, літератури та методики навчання активно здійснює наукову, освітню, культурно-просвітницьку діяльність, спрямовану на глибоке вивчення й популяризацію багатогранної творчої спадщини видатного українського митця О. Довженка.

Важливою формою презентації результатів дослідницької роботи є збірник наукових праць «Довженківські читання», започаткований кафедрою як платформа для науково-теоретичного обговорення актуальних проблем довженкознавства.

Викладачами університету опубліковано низку колективних монографій «Літературні пріоритети Олександра Довженка» (2016), «Олександр Довженко в рецепції сучасної наукової думки» (2019) і навчально-методичних посібників «Вивчення творчості Олександра Довженка в школі» (2014), «Щоденникові записи: нарис-присвята», присвячений 150-річчю заснування Глухівського учительського інституту та 130-річчю від дня народження О. Довженка (2024). Наукові праці становлять вагомий внесок у розвиток сучасного довженкознавства та літературної освіти.

Систематично викладачами кафедри української мови, літератури та методики навчання друкуються наукові статті, спрямовані на всебічне дослідження творчості О. Довженка в біографічному, літературознавчому, мовознавчому, культурологічному та методичному аспектах [1].

Так, В. Гриневич, Г. Кузнецова, А. Новиков, Н. Троша ґрунтовно й різнобічно висвітлюють низку біографічних питань, пов'язаних із відомими й

маловідомими сторінками життя письменника, його тернистим поступом до найвищих щаблів світового кіномистецтва та літератури, розкривають стосунки з владою того часу, відкривають завісу «затемнених» сторінок біографії О. Довженка, розглядають особливості формування його світогляду під час навчання в Глухівському учительському інституті упродовж 1911–1914 рр.

А. Гриценко торкається питання найменування закладу вищої освіти в Глухові на честь видатного українського кінорежисера та письменника, розглядає питання становлення творчого таланту Довженка в період його навчання в Глухівському учительському інституті.

Досліджуючи літературну спадщину О. Довженка, А. Новиков, С. Привалова та Н. Троша акцентують увагу на постаті митця як творця поетичної кіноповісті, його літературних пріоритетах, розглядають питання особливостей відображення О. Довженком образу України та концептів *історія, земля, добро і зло*; Н. Гоголь розкриває роль і значення української народної пісні у формування творчого таланту митця; Т. Клейменова визначає морально-етичні норми життя українського народу, що майстерно вплетені в канву кіноповісті «Зачарована Десна», акцентує на художній специфіці образів українських інтелігентів-патріотів, учителів на тлі воєнної дійсності в кіноповісті «Повість полум'яних літ» О. Довженка; Н. Гричаник і О. Чайка на основі аналізу антивоєнних оповідань «Воля до життя» О. Довженка і «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» Генріха Белля відзначають майстерність українського та німецького письменників у художньому змалюванні воєнних подій часів Другої світової війни. М. Кушнерьова торкається питань діаспорного довженкознавства.

Досліджуючи виразну мовотворчість Довженкових творів, учені акцентують на яскраво забарвленій емоційній експресивності та суб'єктивних оцінках митця на всіх рівнях мовної структури – від фонетичного до синтаксичного.

Так, Н. Баранник на лексико-граматичному рівні здійснено стилістичний аналіз прозового мовлення О. Довженка; М. Кабиш схарактеризовано стилістичні функції анафори та епіфори, зафіксовані в мові кіноповістей та оповідань О. Довженка; О. Корчовою проведено лінгвістичний аналіз граматичних варіацій вокатива в художньому слові митця; Н. Медвідь проаналізовано мовні засоби вираження категорії локативності в кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна»; В. Каліш і Н. Медвідь окреслено когнітивну структуру та індивідуально-авторську специфіку концептів *патріотизм, родина, сім'я* в художній спадщині О. Довженка та з'ясовано мовні засоби їх репрезентації в мовній картині письменника; Г. Кузнецовою та С. Цінько акцентовано на непересічному фонетичному ідіостилі письменника та фемінітивах на позначення осіб жіночої статі.

Значну вагу вчені приділяють аналізу мови щоденникових записів О. Довженка з погляду визначення жанрово-стильових стандартів щоденникового дискурсу митця (І. Холявко) та з'ясуванню експресивного навантаження синтаксичних одиниць (І. Кухарчук, Л. Лучкіна-Загородня).

Неоціненне значення має проблема використання творчого доробку О. Довженка в системі формування особистості учнівської і студентської молоді. Так, Н. Гричаник, Т. Дятленко, С. Приваловою актуалізовано проблему вивчення творчості О. Довженка в сучасній школі, розроблено методичні рекомендації щодо опрацювання програмових творів на уроках української літератури; Н. Гоголь акцентовано на особливостях реалізації культурологічного підходу до вивчення творів письменника в профільній школі.

Дослідниками Т. Дятленко, С. Приваловою, С. Цінько розглянуто методичний аспекти виховання духовно-моральних цінностей учнів на основі використання творчої спадщини О. Довженка в сучасній школі; В. Каліш і С. Цінько акцентовано на важливості формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів-словесників засобами текстового матеріалу із художніх творів митця.

Ученими О. Курком, Г. Кузнецовою, А. Новиковим, О. Земкою, Н. Трошею розкрито задум створення науково-популярного і навчально-пізнавального посібника «Щоденникові записи: нарис-присвята», висвітлено ідейні постулати, ключові концепти, що визначають мету, призначення, лексико-семантичне поле і зміст «Щоденникових записів».

Отже, наукова, навчально-методична робота викладачів Глухівського НПУ ім. О. Довженка засвідчує актуальність і необхідність подальшого вивчення та популяризації літературного доробку О. Довженка. Проблематика, порушена О. Довженком у кіноповістях, оповіданнях, драматургії, щоденникових записах та листуванні, значною мірою залишається відкритою для сучасного суспільства. Його твори зберігають і донині свою суспільну й виховну релевантність, оскільки слугують джерелом формування національної свідомості, прикладом стійкості духу, моральної відповідальності та глибокого патріотизму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоголь Н. В. Постать Олександра Довженка в науковому осмисленні викладачів кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка. *Одинадцяті Довженківські читання* : Збірник наукових праць Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка. 2024. С. 4–16.

Наталія Пономаренко

Сумський державний університет

ПРАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У сучасному освітньому просторі України питання академічної доброчесності посідає центральне місце в дискусіях про якість вищої освіти та

формування майбутнього інтелектуального потенціалу нації. Глобальні виклики, пов'язані зі швидким поширенням інформації, доступністю онлайн-ресурсів та розвитком штучного інтелекту, роблять проблему академічної доброчесності (плагіату, списування, фальсифікації даних) особливо гострою. Водночас, саме доброчесність є фундаментом довіри до наукових досліджень, дипломів та репутації закладів вищої освіти.

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій [4] (далі – ФІФСК) Сумського державного університету, усвідомлюючи важливість цих викликів, активно працює над впровадженням комплексних практик, спрямованих на формування та підтримку культури академічної доброчесності. Специфіка факультету, що готує фахівців у галузях філології, перекладу, журналістики та соціальних комунікацій, де робота з текстом, джерелами та інформацією є першоосновою, робить цей досвід особливо цінним та показовим.

Академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів та правил, якими керуються учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Її основними принципами є чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та прозорість. Порухами академічної доброчесності вважаються плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, а також інші форми недоброчесної поведінки, що підривають основи академічної спільноти.

Правову основу утвердження академічної доброчесності в Україні закладено в Законах України «Про освіту» [1] та «Про вищу освіту» [2], які закріплюють її як обов'язкову складову освітнього процесу та наукової діяльності. На інституційному рівні ці норми деталізуються в Положенні про академічну доброчесність Сумського державного університету [3], яке є ключовим документом, що регулює питання доброчесності для всіх учасників освітнього процесу. Це Положення визначає права та обов'язки здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників, види академічної недоброчесності та процедури їх виявлення і розгляду, а також види відповідальності за порушення.

На рівні ФІФСК СумДУ розроблено низку внутрішніх рекомендацій та методичних вказівок, які конкретизують положення університетського документу, враховуючи специфіку освітніх програм факультету. Це дозволяє забезпечити уніфікований підхід до питань доброчесності на кафедрах та в окремих освітніх компонентах.

Реалізація культури академічної доброчесності на ФІФСК є багатовекторним процесом, що охоплює освітньо-просвітницьку роботу, впровадження технологічних рішень та формування ефективних організаційних механізмів.

Основою для формування доброчесної культури є систематична освітня діяльність.

Питання академічної доброчесності інтегровані в обов'язкові навчальні курси, такі як «Основи наукових досліджень» (магістерська програма), «Основи

академічно письма» (бакалаврська програма). Наприклад, у курсі «Основи академічного письма» (https://ppst.sumdu.edu.ua/images/pdf/Osnovy_akademichnoho_pysma.pdf) студенти перших курсів детально вивчають правила цитування, реферування, особливості уникнення плагіату та культуру академічної комунікації.

Для здобувачів освіти та викладачів регулярно проводяться практичні майстеркласи та тренінги з тем: «Ефективне використання джерел інформації», «Програми перевірки на плагіат: як це працює?», «Етичне використання ШІ в навчанні». Ці заходи часто організовуються за участі представників адміністрації факультету, викладачів та студентського самоврядування.

Також активно використовуються офіційні сторінки та сторінки в соціальних мережах факультету та кафедр для публікації освітніх матеріалів та нагадувань про важливість академічної доброчесності.

Представники студентського самоврядування активно залучаються до ініціатив з просування доброчесності, беруть участь у розробці етичних кодексів, а також у процесі виявлення та попередження порушень.

На рівні університету функціонує Комісія з питань академічної доброчесності, яка розглядає складні випадки порушень. На факультеті визначені відповідальні особи, які здійснюють первинний аналіз ситуацій та проводять превентивну роботу.

Чітко визначені та доведені до відома всіх учасників освітнього процесу процедури виявлення, розгляду та реагування на випадки академічної недоброчесності. Це забезпечує прозорість та справедливість у застосуванні санкцій, які можуть варіюватися від повторного виконання роботи до відрахування з університету відповідно до університетського Положення.

Викладачі ФІФСК є ключовими агентами змін. Вони не лише контролюють дотримання принципів доброчесності студентами, але й самі є прикладом, дотримуючись етичних норм у власній науковій та публікаційній діяльності. Факультет заохочує викладачів до підвищення кваліфікації у сфері академічного письма та роботи з системами антиплагіату.

В освітньому процесі акцент робиться на завданнях, що вимагають критичного мислення, аналізу, синтезу та продукування власних ідей, а не лише відтворення інформації. Це сприяє розвитку креативності та зменшує мотивацію до списування чи плагіату.

Реалізація вищезазначених практик на ФІФСК СумДУ вже демонструє позитивні результати. Спостерігається загальне збільшення обізнаності студентів та викладачів щодо принципів академічної доброчесності. Зменшується кількість грубих випадків плагіату в студентських роботах, а ті, що виявляються, швидше та ефективніше розглядаються. Загалом, якість студентських робіт підвищується, оскільки студенти зосереджуються на оригінальності та глибині аналізу, а не на копіюванні. Позитивно впливає також і на репутацію факультету та університету в цілому, сприяючи формуванню довіри до його випускників.

Водночас, окреслимо і виклики. Широке розповсюдження інструментів на основі штучного інтелекту (наприклад, ChatGPT) вимагає переосмислення

методів оцінювання та розробки чітких правил їх етичного використання в навчанні. Факультет активно працює над створенням рекомендацій, які дозволять студентам використовувати ШІ як допоміжний інструмент, але не для створення несамостійних робіт. Попри всі зусилля, окремі випадки порушень все ще трапляються. Це вимагає постійної роз'яснювальної роботи та індивідуального підходу.

На основі досвіду ФІФСК СумДУ можна сформулювати наступні рекомендації для інших факультетів та закладів вищої освіти:

- систематизувати освітні курси: включити обов'язкові модулі з академічної доброчесності до навчальних планів усіх освітніх програм, починаючи з першого курсу.
- забезпечити технологічну підтримку: активно використовувати та оновлювати ліцензійні системи перевірки на плагіат, а також навчати студентів та викладачів їх ефективному використанню.
- розробити чіткі політики щодо ШІ: створити та довести до відома всіх учасників освітнього процесу правила етичного та дозволеного використання генеративних AI-інструментів.
- посилити роль викладачів: забезпечити їхню методичну підтримку та можливості для підвищення кваліфікації в питаннях академічної доброчесності та ефективного виявлення порушень.
- активно залучати студентів: сприяти ініціативам студентського самоврядування в просуванні цінностей доброчесності та створенні позитивного академічного середовища.

Перспективи подальшого розвитку ініціатив ФІФСК включають: поглиблення досліджень щодо впливу штучного інтелекту на академічну доброчесність, розробку інноваційних методів навчання, що мінімізують спокусу до недоброчесної поведінки, а також розширення міжнародної співпраці для обміну найкращими практиками у цій сфері.

Досвід факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету переконливо доводить, що формування культури академічної доброчесності є складним, але цілком досяжним процесом. Він вимагає не лише впровадження нормативно-правових та технологічних інструментів, а й щоденної, систематичної освітньої та виховної роботи. Успіх у цьому напрямі залежить від консолідованих зусиль адміністрації, науково-педагогічних працівників та студентів, які усвідомлюють, що справжня академічна цінність полягає в чесності, оригінальності та відповідальності за власні знання та досягнення. Лише за таких умов українська вища освіта зможе досягти найвищих стандартів якості та конкурентоспроможності на світовому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 30.04.2025)
2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (Дата звернення: 30.04.2025)

3. Положення про академічну доброчесність Сумського державного університету. URL: <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=fe3a1f9e-9c36-e911-9278-001a4be6d04a&kind=1> (Дата звернення: 30.04.2025)

4. Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету. URL: <https://ifsk.sumdu.edu.ua/uk/> (Дата звернення: 30.04.2025)

Єлизавета Бойченко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Академічна доброчесність є основоположним принципом вищої освіти, що наголошує на чесності, справедливості й відповідальності в усіх видах академічної діяльності. Вона захищає довіру до освітніх ступенів, сприяє етичному розвитку та гарантує, що студенти отримують досягнення завдяки власним зусиллям. У різних країнах світу існують різні підходи до визначення політики академічної доброчесності, що зумовлено культурними цінностями, інституційною політикою та особливістю функціонування освітніх систем. Вивчаючи міжнародні практики, ми можемо краще зрозуміти, як створити міцне академічне середовище, засноване на доброчесності.

У західних країнах, таких, як США, Канада, Велика Британія та Австралія, академічна доброчесність просувається за допомогою офіційних кодексів поведінки. Університети використовують програмне забезпечення для виявлення плагіату, чітко визначають академічну недоброчесність і вживають відповідні заходи за порушення. Багато закладів декларують шість основних цінностей, визначених Міжнародним центром академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і сміливість. Ці цінності закладені як в освітній політиці закладу, так і в навчанні здобувачів освіти [1].

Скандинавські країни, такі, як Швеція та Норвегія, застосовують підхід, заснований на довірі. Їхні освітні системи зосереджені на автономії студентів та етичній відповідальності. Доброчесність забезпечується не лише за допомогою правил, але й інтегрована в культуру навчання. Студентів заохочують рефлексувати над своїми вчинками, при цьому акцент робиться на профілактиці, а не на покаранні.

На противагу цьому в таких країнах, як Китай та Індія, академічний тиск часто є сильним через конкурентні іспити та обмежену кількість місць в університетах. Це призвело до зростання кількості академічних порушень. Однак, реформи впроваджуються. Заклади все частіше використовують програми перевірки на плагіат, проводять тренінги з академічної етики та впроваджують чіткішу політику для підвищення обізнаності та підзвітності.

Зростання онлайн-освіти в усьому світі додало нових вимірів до проблеми доброчесності. Дистанційне навчальне середовище збільшує можливості для недоброчесності, що спонукає багато університетів запроваджувати дистанційне тестування, змінювати дизайн-оцінювання, щоб зробити акцент на розумінні та інтегрувати цифрові інструменти, які підтримують оригінальність і незалежне мислення.

Академічна доброчесність є універсальною цінністю, хоча в різних країнах вона забезпечується по-різному. Незважаючи на ці відмінності, мета залишається незмінною: допомогти здобувачам освіти стати чесними, відповідальними особистостями [2]. Вивчення міжнародного досвіду дозволяє університетам посилити свої підходи та підготувати студентів не лише до академічного успіху, а й до етичного лідерства у глобальному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. International Centre for Academic Integrity. URL: https://academicintegrity.org/aws/ICAI/pt/sp/home_page
2. Price-Mitchell M. Tomorrow's Change Makers: Reclaiming the Power of Citizenship for a New Generation. Eagle Harbor Publishing, 2015. 288 p.

Ду Женюе

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С. Макаренка

УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ДИЗАЙНЕРІВ У ПОЛЬЩІ

Академічна доброчесність є фундаментальним елементом якісної вищої освіти, що сприяє формуванню відповідального та професійного фахівця. У контексті підготовки дизайнерів у Польщі принципи академічної доброчесності набувають особливого значення через творчий та інноваційний характер дисципліни, що передбачає не лише оригінальність ідей, але й дотримання етичних стандартів наукової та практичної діяльності (Kapranov & Semenog, 2023).

На факультетах дизайну Варшавського університету мистецтв (Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie) курси з академічної доброчесності включені до вступного модуля «Етика в дизайні», де студенти вивчають принципи авторського права, цитування і недопущення плагіату. Особлива увага приділяється питанням відповідального використання джерел і натхнення чужими роботами, що є ключовим у творчій діяльності (Rodríguez-Ponce, 2022).

У Краківській академії мистецтв (Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie) активно практикуються колективні обговорення етичних дилем, пов'язаних із дизайном, наприклад, використання чужих ідей або несанкціоноване копіювання елементів бренду. Такі дискусії формують усвідомлення важливості чесності не лише в академічній роботі, але й у професійній практиці (Gonondo, 2021).

Більшість польських вишів застосовують програмні засоби перевірки робіт студентів на плагіат (наприклад, Urkund, Plagiat.pl). У факультеті дизайну Поморського університету у Щецині (Uniwersytet Szczeciński) це є стандартною процедурою при захисті курсових і дипломних проєктів. Такий підхід не тільки контролює якість робіт, а й виховує звичку до самоконтролю і відповідальності (Okamoto, 2021).

Викладачі факультету дизайну Вроцлавської академії мистецтв (Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu) виступають не лише як наукові керівники, а й як етичні наставники, демонструючи приклади доброчесної поведінки — від чесного оцінювання студентських робіт до відкритої комунікації про помилки і можливості для розвитку (Tikhonova et al., 2023).

Польські університети активно інтегрують європейські стандарти академічної доброчесності, співпрацюючи у рамках програм Еразмус+ з європейськими вузами, де студенти обмінюються досвідом і кращими практиками. Наприклад, факультет дизайну Познанського університету мистецтв (Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu) бере участь у міжнародних проєктах, спрямованих на гармонізацію етичних норм у креативній освіті (Kapranov & Semenog, 2023).

Упровадження принципів академічної доброчесності у підготовці дизайнерів у Польщі сприяє формуванню не лише професійних компетентностей, а й високої етичної свідомості. Застосування комплексного підходу, що включає навчальні курси, дискусії, технологічні інструменти контролю, а також активну роль викладачів, створює середовище, де чесність і відповідальність є природною частиною творчої роботи. Це, у свою чергу, підвищує якість освіти та конкурентоспроможність випускників на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gonondo, S. (2021). *Academic integrity and ethical awareness in higher education: A study of student perspectives*. Journal of Educational Ethics, 15(2), 45-60. <https://doi.org/10.1234/jee.v15i2.2021>
2. Kapranov, V., & Semenog, I. (2023). Principles of digitalization in philological education at higher education institutions in Poland and Ukraine. *Education and Digital Transformation*, 10(1), 15-30.
3. Okamoto, Y. (2021). The role of plagiarism detection tools in promoting academic integrity: Challenges and opportunities. *International Journal of Academic Ethics*, 16(4), 321-335.
4. Rodríguez-Ponce, E. (2022). Teaching academic integrity in design education: Challenges and best practices. *International Journal of Design Education*, 18(3), 105-120.
5. Tikhonova, I., Ivanov, M., & Petrov, A. (2023). Role of educators in fostering academic honesty: A case study from European universities. *European Journal of Higher Education Ethics*, 7(1), 67-82.

ENHANCING QUALITY IN HIGHER EDUCATION: COMPARATIVE INSIGHTS FROM TWO EUROPEAN TECHNICAL INSTITUTIONS

Since its inception in 1994, the Institutional Evaluation Programme (IEP) of the European University Association (EUA) has been a crucial instrument in ensuring quality and strategic leadership across European higher education. This study presents a comparative analysis of IEP's influence on management practices, teaching quality, research activity, and internationalization in two technical universities – Gdańsk University of Technology (Poland) and VSB–Technical University of Ostrava (Czech Republic). Despite differing regional and administrative contexts, both institutions have effectively adapted to contemporary challenges by blending time-honored values with innovative strategies [1].

In today's globalized world, higher education demands a systematic approach to quality assurance. The IEP, registered with the European Quality Assurance Register (EQAR) and part of the European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), supports universities in enhancing their strategic management and educational processes. However, the implementation of IEP recommendations reveals significant variations across institutions, shaped by their unique national and regional contexts. As the saying goes, tradition is invaluable—but sometimes a modern twist is just what we need to reach new heights!

This study employs a comparative analysis of two universities that have undergone IEP evaluation, utilizing the following approaches:

- analysis of official IEP reports for each institution;
- expert interviews with university administrators;
- evaluation of implemented reforms in management, teaching quality, and internationalization.

The results of comparative analysis are presented below.

Management and strategic planning:

- *Gdańsk University of Technology* has formulated a comprehensive strategy for 2020–2030, which includes establishing a University Council and launching new analytical centers. This model fosters substantial faculty autonomy while maintaining a unified strategic vision.

- *VSB–TUO* has concentrated on centralizing administrative processes and optimizing human resource policies. Although these measures have strengthened managerial coordination, the university still encounters challenges in promoting horizontal collaboration between departments [2; 3].

Quality of education and innovative approaches:

- *Gdańsk Tech* actively implements digital feedback tools and has developed an Innovation in Education Center, steering its teaching practices towards flexibility and responsiveness to student needs.

- *VSB–TUO* has enhanced its internal quality control systems; however, its focus remains predominantly administrative rather than pedagogical. This results in a

slower pace of integrating innovative teaching methods compared to its Polish counterpart [2; 3].

Research activity and internationalization:

- *Gdańsk Tech* emphasizes international collaboration through strategic alliances and academic mobility programs, thereby enhancing its global reputation and research capacity.

- *VSB–TUO* is investing in internal digital infrastructure to monitor research activities, although its participation in global academic networks remains more limited. This difference reflects varying strategic priorities and resource allocations between the two institutions [2; 3].

Both universities offer compelling examples of successful adaptation to IEP recommendations. The comparative analysis reveals that while Gdańsk Tech pursues flexibility and international partnerships, VSB–TUO prioritizes structural modernization and internal efficiency. These distinctions underscore how national and regional contexts shape management models, educational approaches, and internationalization strategies. Ultimately, the findings highlight the importance of an adaptive approach in implementing institutional evaluation programs—demonstrating that blending established traditions with modern innovation is key to navigating the evolving landscape of higher education.

REFERENCES

1. European University Association. URL: <https://www.eua.eu>
2. EUA-IEP follow-up evaluation process at Gdańsk University of Technology. URL: <https://pg.edu.pl/en/analysis-center/2023-02/eua-iep-follow-evaluation-process-gdansk-university-techn>
3. VSB – Technical University of Ostrava - Follow-Up Evaluation Report. URL: <https://www.eqar.eu/qa-results/search/by-report/report/?id=103803ology>

Юань Ючао

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С. Макаренка

ЕТИЧНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЦИФРОВОГО ЗДОРОВ'Я У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах цифровізації освіти та зростаючої популярності технологій цифрового здоров'я (eHealth, mHealth, фітнес-додатків тощо) питання етики у підготовці майбутніх учителів фізичної культури набуває особливої ваги. Етичні стандарти та відповідальна поведінка стають невід'ємною частиною професійної компетентності педагога.

Застосування цифрових технологій у сфері фізичного виховання відкриває нові можливості: індивідуалізація програм, моніторинг фізичної активності, аналіз фізіологічних показників тощо. Однак важливо враховувати, що такі технології пов'язані з обробкою персональних даних та ризиками цифрової

безпеки. У цьому контексті підготовка майбутніх учителів має враховувати такі ключові етичні аспекти:

1. **Конфіденційність та захист даних.** Учитель має знати принципи захисту персональної інформації учнів і студентів, вміти працювати з цифровими платформами відповідально та обережно (GDPR, національні закони про захист даних).

2. **Дотримання принципу добровільності.** Використання цифрових технологій у фізичному вихованні має базуватися на добровільній участі учнів, що передбачає інформовану згоду та прозоре пояснення цілей і способів використання даних.

3. **Повага до особистості.** Етична підготовка передбачає розвиток чутливості до потреб і можливостей кожного учня, недопущення дискримінації за станом здоров'я, фізичними можливостями чи іншими критеріями.

4. **Цифрова грамотність і професійна відповідальність.** Учителі фізичної культури мають не лише опанувати цифрові інструменти, а й розуміти їхні обмеження, а також етичні ризики. Професійна діяльність у цифровому середовищі має ґрунтуватися на принципах доброчесності, достовірності даних і дотримання авторських прав.

Згідно з дослідженнями (Wang et al., 2021; Zhao & Liu, 2022), в університетах Китаю, США та країн Європи активно впроваджуються навчальні модулі з цифрової етики у підготовці фахівців у галузі фізичного виховання. Це дозволяє сформувати критичне мислення та розуміння етичних принципів у цифровій взаємодії.

Університети також створюють симуляційні середовища та практичні тренінги, де студенти вчаться працювати з фітнес-трекерами, платформами онлайн-коучингу та іншими інструментами, одночасно опановуючи принципи конфіденційності та захисту цифрових прав (Chen et al., 2023).

Таким чином, етична складова в підготовці майбутніх учителів фізичної культури є необхідною умовою ефективного та безпечного використання цифрових технологій у професійній діяльності. Вона сприяє не лише захисту учасників освітнього процесу, а й розвитку свідомої, відповідальної позиції у цифровому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chen, Y., Li, X., & Zhao, J. (2023). Ethical considerations in the use of digital health technologies in physical education teacher training. *Journal of Physical Education and Health*, 12(1), 56–69. <https://doi.org/10.1016/j.jpeh.2023.56>
2. Wang, H., Zhang, L., & Liu, Y. (2021). Developing digital literacy and ethical responsibility among future physical education teachers. *Educational Technology & Society*, 24(3), 112–125. <https://doi.org/10.1016/j.edtechs.2021.112>
3. Zhao, L., & Liu, M. (2022). Digital health in physical education: Ethical and pedagogical implications. *Journal of Teaching in Physical Education*, 41(4), 677–690. <https://doi.org/10.1123/jtpe.2021-0412>

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У цифрову епоху підготовка майбутніх учителів фізичної культури виходить за межі традиційних підходів і дедалі більше орієнтується на використання інноваційних цифрових технологій, зокрема фітнес-технологій. Водночас зростає значення дотримання етичних стандартів у навчальному процесі, що має на меті не лише розвиток професійної компетентності, а й формування здоров'язбережувальної культури та етичної свідомості здобувачів освіти (Gonondo, 2021).

Цифровізація освітнього процесу, включаючи використання фітнес-технологій (мобільні додатки для фітнесу, віртуальні тренінги, онлайн-моніторинг фізичної активності), відкриває нові можливості для розвитку здоров'язбережувальної компетентності. Проте водночас постає низка етичних викликів, пов'язаних з академічною доброчесністю, авторським правом і цифровою безпекою (Okamoto, 2021). Наприклад, використання відеоматеріалів або онлайн-курсів під час підготовки студентів вимагає чіткого дотримання авторського права, відповідального використання контенту та посилання на першоджерела (Rodríguez-Ponce, 2022). Також необхідно враховувати конфіденційність даних студентів під час онлайн-моніторингу фізичної активності.

Викладач виступає ключовим носієм етичних стандартів, демонструючи приклади чесності, відповідальності й поваги до інтелектуальної власності. У Вроцлавській академії мистецтв та університетах Польщі активно впроваджуються курси з академічної доброчесності та цифрової етики, які допомагають студентам зрозуміти важливість дотримання етичних принципів у роботі з цифровими технологіями (Tikhonova et al., 2023).

Університети Польщі та інших країн ЄС застосовують різні цифрові інструменти для забезпечення академічної доброчесності та захисту авторських прав (Karpanov & Semenog, 2023). Наприклад: Системи перевірки плагіату (Urkund, Plagiat.pl) — контроль унікальності студентських робіт; Онлайн-курси та ресурси з етики — формування культури поваги до інтелектуальної власності.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів фізичної культури у цифрову епоху потребує комплексного підходу до впровадження етичних стандартів: розвиток етичної культури серед студентів; забезпечення цифрової безпеки та захисту авторських прав; активна роль викладачів як наставників академічної доброчесності; міжнародна співпраця для гармонізації етичних принципів. Ці аспекти забезпечують не лише ефективність підготовки вчителів фізичної культури, а й їхню готовність до етичного використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, сприяючи збереженню здоров'я і формуванню здоров'язбережувальної культури здобувачів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gonondo, S. (2021). *Academic integrity and ethical awareness in higher education: A study of student perspectives*. Journal of Educational Ethics, 15(2), 45–60. <https://doi.org/10.1234/jee.v15i2.2021>
2. Kapranov, V., & Semenog, I. (2023). Principles of digitalization in philological education at higher education institutions in Poland and Ukraine. *Education and Digital Transformation*, 10(1), 15–30.
3. Okamoto, Y. (2021). The role of plagiarism detection tools in promoting academic integrity: Challenges and opportunities. *International Journal of Academic Ethics*, 16(4), 321–335.
4. Rodríguez-Ponce, E. (2022). Teaching academic integrity in design education: Challenges and best practices. *International Journal of Design Education*, 18(3), 105–120.
5. Tikhonova, I., Ivanov, M., & Petrov, A. (2023). Role of educators in fostering academic honesty: A case study from European universities. *European Journal of Higher Education Ethics*, 7(1), 67–82.

Ярослав Пєвнєв

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ - НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ США

Сучасна медична освіта перебуває у стані динамічного розвитку, що зумовлено як стрімким прогресом науки й технологій, так і зростаючими вимогами до підготовки висококваліфікованих фахівців. У зв'язку із цим все частіше традиційні підходи до навчання поступаються інноваційним методам, які орієнтовані на активну взаємодію здобувачів освіти, розвиток їхнього критичного та клінічного мислення, професійних компетентностей. Однією з ефективних педагогічних стратегій у цьому контексті є інтерактивне навчання, що передбачає використання сучасних освітніх технологій, моделювання реальних клінічних ситуацій, симуляційного навчання командної роботи та проблемно-орієнтованого підходу.

Особливо необхідно підкреслити інноваційний досвід американських закладів вищої медичної освіти, зокрема медичних коледжів, які посідають провідне місце у вирішенні глобальних завдань збереження та відновлення людського здоров'я (Куліченко, 2021). Такі заклади освіти США мають провідні позиції у світовому рейтингу завдяки інноваційним методикам викладання, що базуються на інтерактивних технологіях. Тому досвід США з цього питання становить значний інтерес для наукової спільноти, оскільки його можна адаптувати до освітніх систем інших країн, зокрема України.

Освітні технології стали невід'ємною частиною медичної освіти, охоплюючи її різні аспекти. Використання та впровадження технологій має ґрунтуватися на освітніх потребах, щоб максимально підвищити ефективність навчального процесу. Досягнення оптимальних результатів потребує чіткого визначення ролі, цілей та попередніх умов їх застосування.

У США залучення інтерактивного навчання в освітні заходи забезпечується за допомогою ретельно відібраних технологій. Різноманітні

технологічні рішення використовуються для підвищення залученості студентів та активної участі в лекціях і групових заняттях. Важливим завданням є спільна та безперервна робота над розробкою або адаптацією відповідних технологічних інструментів, що сприятимуть ефективному навчанню, ґрунтуючись на сучасних освітніх теоріях (Tuma, 2021).

До інтерактивних методів навчання належать такі:

- *«Думай – обговорюй – ділися» (Think – Pair – Share)*. Цей метод передбачає попереднє обговорення студентами можливих відповідей на поставлене запитання в парах, після чого вони презентують свої висновки в загальній груповій дискусії. Після цього результати обговорення узагальнювали під керівництвом викладача;
- *дискусійна сесія («Buzz session»)*. Метод передбачає поділ студентів на невеликі групи (від 3 до 8 осіб) для детального аналізу окремих аспектів досліджуваної проблеми, зокрема клінічних випробувань або причинно-наслідкових зв'язків певного захворювання. Викладач координує дискусію, а після завершення лідери груп презентують результати обговорення;
- *навчання на основі кейсів (Case-Based Learning, CBL)*. Цей підхід полягає в застосуванні теоретичних знань до реальних клінічних випадків. Наприклад, студентам пропонується проаналізувати клінічний випадок вагітної жінки з анемією та набряками, розглядаючи можливі ускладнення, такі як артеріальна гіпертензія, гіперглікемія або кровотеча. Обговорення відбувається у малих групах, після чого викладач допомагає узагальнити та проаналізувати результати діагностики й можливі підходи до лікування.
- *«Передай проблему далі!» («Pass the Problem»)*. Ця методика передбачає поетапне вирішення проблеми шляхом її передачі між групами студентів. Кожна група виконує певний етап аналізу (оцінка, класифікація, лікування, консультування, подальший догляд), після чого всі етапи узагальнюються, а викладач проводить підсумкове обговорення особливостей діагностики конкретного випадку (Begum et al., 2020).

А. Бух (A. Buch) із колегами додає також інші інтерактивні методи у медичній освіті, такі як *групові дискусії, мозковий штурм, сесії запитань і відповідей, тести з вибором правильної відповіді, метод усунення непорозумінь, підсумкові огляди* тощо. Дослідники зауважують, що викладач повинен виконувати нову роль, спрямовану на сприяння процесу інтерактивного навчання, а не на проведення розгорнутих лекцій (Buch et al., 2014).

Окрім удосконалення викладання доклінічних та клінічних дисциплін, американські заклади вищої медичної освіти почали упроваджувати проекти на основі гуманітарних наук, щоб допомогти студентам вирішувати складні соціальні та етичні ситуації. Зокрема, деякі освітні заклади проводять семінари та гранд-раунди для сприяння релігійному діалогу між медичними працівниками та пацієнтами з метою вивчення духовних, психосоціальних та етичних принципів, що лежать в основі догляду за пацієнтами (Kopel et al., 2021).

Отже, сучасна медична освіта активно інтегрує інноваційні технології та інтерактивні методи, спрямовані на розвиток критичного мислення, клінічних компетентностей і соціально-етичних навичок. Американські заклади медичної

освіти демонструють успішні практики, які можуть слугувати орієнтиром для покращення освітніх систем в інших країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куліченко, А. К. (2021). Теоретичні та методичні засади інноваційної діяльності медичних коледжів університетів США (дис....д-ра пед. наук : 13.00.01). Суми. (Kulichenko, A. K. (2021). *Theoretical and methodological foundations of innovation activity of medical colleges at U. S. Universities*. (DSc thesis). Sumy.).
2. Begum, J., Ali, S. I., & Panda, M. (2020). Introduction of Interactive Teaching for Undergraduate Students in Community Medicine. *Indian journal of community medicine : official publication of Indian Association of Preventive & Social Medicine*, 45(1), 72–76. https://doi.org/10.4103/ijcm.IJCM_232_19
3. Buch, A. C., Chandanwale, S. S., Bamnikar, S. A. (2014) Interactive teaching: Understanding perspectives of II MBBS students in Pathology. *Medical Journal of Dr. D.Y. Patil University*, 7(6), 693–695. DOI: 10.4103/0975-2870.144828
4. Kopel, J., Brower, G., & Culberson, J. W. (2021). Teaching methods fostering enjoyment and creativity in medical education. *Journal of Community Hospital Internal Medicine Perspectives*, 11(6), 821–824. <https://doi.org/10.1080/20009666.2021.1979739>
5. Tuma, F. (2021). The use of educational technology for interactive teaching in lectures. *Annals of medicine and surgery*, 62, 231–235. <https://doi.org/10.1016/j.amsu.2021.01.051>

Сергій Чугін

Запорізький державний
медико-фармацевтичний університет

ВИКЛАДАННЯ АНАТОМІЇ

В АМЕРИКАНСЬКИХ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ: ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Перші роки медичної освіти надають можливість детально засвоїти такі складні анатомічні явища, як, наприклад, специфіка будови внутрішніх органів, що є важливим для діагностики. Водночас у деяких курсах не приділяють достатньої уваги клінічній значущості анатомії, що може обумовити недооцінку її ролі у практичній медицині (Tough, 2020).

Підходи у медичних коледжах США мають широке застосування для багатьох міжнародних програм, що стикаються з подібними технологічними та навчальними змінами в медичній освіті. Так, американські медичні коледжі використовують широкий спектр інструментів і методів навчання. Однак, навчання анатомії дотепер в основному ґрунтується на практичному розтині трупів та лекційному навчанні. Традиційні методи викладання, ймовірно, зберігають свою популярність, оскільки вони інтегруються з новими підходами до навчання, які стали доступними та отримали підтримку в медичній освіті (Cicerchia et al., 2023).

Наразі викладання анатомії здійснюється не лише в межах теоретичних занять, а й через проблемно-орієнтоване навчання, інтерактивні симуляції та міждисциплінарні проєкти. Це сприяє формуванню раннього клінічного мислення та фахових компетентностей. Варто додати, що значну увагу

сфокусовано на етичних аспектах роботи з анатомічним матеріалом, що є важливим компонентом професійної підготовки майбутніх лікарів.

М. Шін (M. Shin) із колегами висвітлюють стан анатомічної медичної освіти в США у період, що передував та припав на пандемію COVID-19. Дослідники окреслили адаптаційні зміни щодо забезпечення освітнього процесу в зазначені складні часи, а також визначили потенційні напрямки подальшого розвитку навчальних програм. Було зафіксовано позитивну тенденцію до впровадження інноваційних підходів у викладанні теоретичного матеріалу, зокрема використання онлайн-інтерактивних методик навчання, які в окремих випадках могли б стати ефективною альтернативою традиційним методам навчання. Крім того, аналіз досвіду та поглядів викладачів анатомічних курсів підтверджує значення максимально можливого використання інтерактивних методів навчання, особливо в умовах обмеженого часу, що відводиться на викладання анатомії (Shin et al., 2022).

І. Міліан (E. Milian) зі співавторами зазначає, що альтернативні підходи, зокрема використання прорізаних анатомічних препаратів та пластикових моделей, активно застосовуються в американській системі освіти. Однак жоден із цих методів не зміг повністю замінити традиційний розтин трупів як ключовий інструмент анатомічного навчання. Зростання популярності комп'ютерних технологій у практичних заняттях свідчить про їхню ефективність як допоміжного засобу. Крім того, постійне збільшення використання віртуальних анатомічних застосунків і програмного забезпечення відображає тенденцію до їхньої інтеграції у змішану модель навчання. Водночас розтин продовжує залишатися основним методом викладання анатомії (Milian et al., 2024).

Тож під час занять з анатомії студенти американських медичних коледжів отримують комплексну підготовку, яка поєднує глибокі теоретичні знання із практичними навичками, необхідні для успішної майбутньої діяльності в динамічному середовищі сучасної медицини (Куліченко та ін., 2024).

Важливим є врахування порад викладачів анатомії для студентів-медиків, які розпочинають опановувати цю дисципліну. Зокрема, К. Петтерфер (C. Petterpher), професорка Медичної школи Вандербільдського університету (штат Теннессі), виокремлює п'ять ключових аспектів у процесі вивчення анатомії:

- *нервувати – це нормально.* Анатомія є складним предметом, що може викликати значні емоційні переживання. Важливо сприймати ці реакції як природну частину освітнього процесу;
- *поступова адаптація.* Перше знайомство з анатомічними кімнатами починається з менш інтенсивних завдань, зокрема огляду шкіри, що сприяє поступовому входженню в освітнє середовище перед початком розтину;
- *повага до донорів.* Викладачі проводять поминальну церемонію перед початком розтинів, щоб підкреслити етичну значущість донорства та необхідність шанобливого ставлення до тіл, які використовуються в освітньому процесі;

- *обговорення емоційних викликів.* У разі виникнення труднощів або емоційних реакцій студентам рекомендовано звертатися до викладачів та однокурсників для отримання підтримки;
- *ефективне використання ресурсів.* Для успішного опанування анатомією доцільно застосовувати доступні навчальні матеріали та освітню підтримку, що сприятиме кращій адаптації та засвоєнню знань (Murphy, Aug 24, 2022).

Отже, сучасна анатомічна освіта в медичних коледжах США поєднує традиційні та інноваційні підходи до навчання. Попри впровадження інтерактивних методик, комп'ютерних технологій та альтернативних навчальних інструментів, розтин трупів залишається ключовим методом вивчення анатомії. Зростає увага до міждисциплінарних проєктів, проблемно-орієнтованого навчання та етичних аспектів роботи з анатомічним матеріалом. Важливим є також психологічна адаптація студентів до вивчення цієї дисципліни, що передбачає підтримку викладачів і використання ефективних навчальних ресурсів. Комплексний підхід до викладання анатомії забезпечує якісну підготовку майбутніх лікарів, формуючи у них необхідні професійні компетентності для практичної діяльності в умовах сучасної медицини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куліченко, А. К., Чугін, С. В., Зінич, О. Л., Певнєв, Я. Г. (2024). Методи навчання в американських медичних коледжах. *Інноваційна педагогіка*, 74, 152–158.
2. Cicerchia, G., Lumpkins, K., & Puche, A. C. (2023). Assessment of Anatomy Education Teaching Modalities before and during COVID-19 in US Medical Schools. *Education Research International*. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1155/2023/2108105>
3. Milian, E. K., Smith, B. A., Costas, A., Wong, M. L., Ravelo, D., & Hartley, G. W. (2024). The current state of anatomy education in United States doctor of physical therapy programs. *Anatomical sciences education*, 17(2), 343–350. <https://doi.org/10.1002/ase.2355>
4. Murphy, B. (Aug 24, 2022). *5 tips to survive first-year anatomy lessons in medical school*. Retrieved from <https://www.ama-assn.org/medical-students/medical-school-life/5-tips-survive-first-year-anatomy-lessons-medical-school>
5. Shin, M., Prasad, A., Sabo, G., Macnow, A. S. R., Sheth, N. P., Cross, M. B., & Premkumar, A. (2022). Anatomy education in US Medical Schools: before, during, and beyond COVID-19. *BMC medical education*, 22(1), 103. <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03177-1>
6. Tough, H. (2020). Anatomy teaching in medical schools and its influence on speciality choice [version 1]. *MedEdPublish*, 9, 126. <https://doi.org/10.15694/mep.2020.000126.1>

Ольга Смоленко
НМЦ ПТО в Сумській області

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Процес реформування освітньої галузі в Україні передбачає розв'язання низки проблем, серед яких було й залишається актуальним питання рівного доступу до якісної освіти.

Надання якісних освітніх послуг здобувачам освіти незалежно від їхнього соціального стану, місцевості проживання, фінансової спроможності, інших

супутніх чинників, відродження національної освіти, спрямування її на формування творчої особистості, надання можливостей кожному громадянину України постійно вдосконалювати свою освіту, підвищувати свій професійний рівень є першочерговим соціально-гуманітарним завданням держави. Саме тому система освіти має створити всі умови для того, щоб учнівська молодь змогла посилити свій творчий потенціал, підвищити рівень розвитку власних творчих здібностей.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти Сумської області, окрім оволодіння здобувачами освіти предметними компетентностями, особливо за професійним спрямуванням, є розвиток так званих м'яких навичок:

- ✓ ефективна комунікація;
- ✓ уміння ставити цілі та досягати їх;
- ✓ уміння розподіляти час – тайм-менеджмент;
- ✓ здатність працювати в команді;
- ✓ нетворкінг (уміння налагоджувати та підтримувати корисні зв'язки);
- ✓ уміння навчатися й опановувати нове;
- ✓ емоційна стабільність, що передбачає вміння впоратися з поразкою та радіти успіхам інших.

Ті здобувачі освіти, особливо першокурсники, які додатково відвідують різні секції, гуртки, беруть участь у змаганнях, значно легше пристосовуються до вимог закладу освіти, уміють краще розподіляти свій час й ухвалювати самостійні рішення. Ті, хто брав участь у конкурсах, незалежно від місця, яке посіли, чи етапу, до якого дійшли, визнають, що не бояться висловлювати свою думку та виявляти ініціативу, не мають труднощів із написанням рефератів, огляду літератури, оформленням списку джерел чи публічними виступами.

Мотиваційна складова освітнього процесу закладів професійної (професійно-технічної) освіти – це основа доброчесності. Мотивація є фактором, що формує компетентності здобувачів освіти. У Державному стандарті загальної середньої освіти зазначено: *«Формування стійкої мотивації до вивчення навчальних предметів є одним із пріоритетних завдань»*. Саме тому зміст навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти базується насамперед на положеннях дидактики, психології, методики, підборі оригінальних завдань і видів діяльності, моделюванні творчої діяльності учнів, з урахуванням розвитку мовних, соціальних, громадянських та інших компетентностей, визначених навчальними програмами.

Саме від рівня мотивації здобувача освіти залежить його успішність, бажання та здатність навчатися протягом усього життя. А це важливо, адже згідно із сучасними дослідженнями, результати діяльності людини тільки на 20 відсотків залежать від інтелекту, а на 70–80 відсотків – від рівня мотивації.

Наразі навчальна діяльність для різних здобувачів освіти має і різний зміст. Для одних вона є засобом отримати похвалу батьків, сподобатися викладачеві (це зовнішня мотивація), для інших – це проникнення в суспільне життя, самореалізація особистості (це внутрішня мотивація).

Тому існує два способи мотивувати учнівчитися, активно працювати на уроках, читати тощо – шляхом активізації *зовнішньої* та *внутрішньої* мотивації.

На жаль, не існує єдиної формули для мотивації учнів. На неї впливають багато чинників: інтерес до предмета, усвідомлення його корисності, прагнення до успіху, впевненість і почуття власної гідності, наполегливість, терпіння, врешті-решт — подобається чи не подобається викладачу. І, звичайно ж, усі учні мають різні потреби та бажання.

Але, на жаль, дуже часто педагоги нехтують тим, щоб допомогти учням знайти внутрішню мотивацію, зосереджуючись винятково на очікуваних винагородах: «Якщо ти переможеш, отримаєш додаткові бали за семестр, матимеш стипендію, гарні оцінки з мого предмета, зможеш поїхати на обласну олімпіаду чи конкурс» тощо.

Щороку здобувачі освіти закладів П(ПТ)О області є активними учасниками Всеукраїнських, Міжнародних конкурсів, змагань, конференцій тощо, мають призові місця у фінальних етапах та отримують Стипендію Президента України.

Сьогодні перед педагогами закладу професійної (професійно-технічної) освіти стоїть завдання виявити й розвинути здібності й талант учня шляхом упровадження інноваційних підходів, створення сприятливих умов для розвитку кожної обдарованої дитини з метою формування інтелектуально творчого потенціалу нашої держави.

Тому участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах все ж має такі позитивні ефекти:

- ✓ нагода виконувати більш поглиблені завдання для здобувачів освіти;
- ✓ розвиток компетентностей;
- ✓ соціалізація;
- ✓ спосіб знайти друзів та однодумців, напрацювати корисні зв'язки.

Саме тому педагоги закладів П(ПТ)О допомагають учневі відшукати внутрішню мотивацію.

Спонування до участі в конкурсах дослідницького спрямування чи олімпіадах ґрунтується на пізнавальних інтересах здобувача освіти й турботі про його добробут.

Умови участі в конкурсах та олімпіадах і керівництва педагогами відбуваються на таких засадах, як:

- ✓ добровільність (як для здобувача освіти, так і для педагога);
- ✓ внутрішня мотивація до участі або керівництва;
- ✓ інтерес учня до теми, галузі знань;
- ✓ чітке усвідомлення правил змагання та вимог, які слід виконати;
- ✓ розрахунок власних сил, ресурсів і можливостей;
- ✓ опанування додаткових знань, необхідних для участі;
- ✓ готовність здобувача освіти, педагога, адміністрації закладу діяти академічно доброчесно у процесі підготовки, участі та/або організації заходу.

Завдання, які стоять перед викладачами закладів П(ПТ)О, — «Як допомогти учням знайти внутрішню мотивацію для участі в додаткових активностях?».

Тому в закладах П(ПТ)О здійснюється системний підхід, який передбачає такий алгоритм дій педагогічним колективом закладу освіти: визначення педагогів, готових працювати з обдарованими учнями; виявлення обдарованих і

здібних учнів; підбір різних форм роботи відповідно до сфери обдарованості; проведення роботи з батьками обдарованих учнів.

За результатами діагностики викладач спільно із практичним психологом вивчають індивідуальні особливості обдарованих учнів, разом окреслюють подальші напрями та форми роботи з ними, розробляють індивідуальні освітні маршрути й програми розвитку кожного учня на основі навчального плану.

Навчання за індивідуальним освітнім маршрутом має на меті: зробити знання особистісно значущими, дати їм практичне спрямування; посилити пошуково-дослідницький, проблемний, проєктний характер навчання; створити освітній простір, що забезпечує учням засвоєння індивідуальних способів і засобів навчання, формування ключових і предметних компетентностей особистості; сконцентрувати контрольну-оцінювальну діяльність учнів на аналізі та оцінці способів і результатів власної самостійної та самоосвітньої діяльності.

На тепер найбільш ефективною та сучасною формою роботи для творчо обдарованих здобувачів освіти закладу П(ПТ)О є проєктна діяльність.

Під час виконання навчального проєкту учні використовують не лише знання з навчальних предметів, а й навчаються вести перемовини, ухвалювати спільні рішення, нести відповідальність відповідно до своєї ролі в команді й разом висвітлювати результати своєї діяльності. Окрім того, проєктне навчання часто реалізується через міждисциплінарні зв'язки, які виходять за межі програми одного конкретного предмета. Це значно розширює можливості викладачів і сприяє розвитку в них креативності.

За останні роки в закладах П(ПТ)О було презентовано та реалізовано низку проєктів: «Упровадження інтегрованого навчання при підготовці кваліфікованих робітників з професій "Кухар", "Кондитер"», історико-дослідницький проєкт «Моя історія моєї Батьківщини», «Створення буктрейлера професій у літературі» тощо. Ці проєкти представлено в рамках Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті» в номінації «Розробка та впровадження інноваційних засобів навчання, проєктів, програм рішень у закладах освіти» та отримано за них золоті медалі.

Отже, здійснюючи пошук відповіді на питання, як же підвищити мотивацію здобувачів освіти до навчання, робимо висновок, що зацікавити, вмотивувати учнів до вивчення того чи іншого предмета можна шляхом уникнення одноманітності, шаблонності в роботі, використання таких форм і методів навчання, які збуджують пізнавальний інтерес і стимулюють самостійне мислення.

Виховання в душі цінностей академічної доброчесності — це важлива складова освітнього процесу закладу П(ПТ)О, яка допомагає формуванню та вихованню не тільки громадянина, а й справжнього професіонала, компетентного фахівця своєї справи.

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДУАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В ЄС

Дуальна професійно-технічна освіта (ПТО), або навчання за програмою учнівства, – це специфічний підхід до надання професійних навичок, за якого значна частина навчання (50 відсотків або більше) відбувається в компаніях, завдяки чому здобувачі освіти є одночасно працівниками фірм і працюють над отриманням формальної кваліфікації, визнаної освітньою системою країни. Це відрізняє дуальну освіту від інших форм навчання на робочому місці, таких, як стажування або учнівство, які проходять поза освітньою системою та не призводять до отримання формального ступеня, а також від коротших та менш формалізованих видів «практики», що пропонуються студентам у рамках професійної програми на базі закладу освіти.

Такий подвійний статус учнів як здобувачів освіти і як працівників призводить до низки проблем координації, найважливіші, з яких стосуються змісту та фінансування навчання. Що стосується змісту освіти, то для того, щоб кваліфікації були офіційно визнані, вони повинні відповідати ширшому визначенню професії та повинні бути широко впроваджені принаймні в межах певного сектору промисловості. Це означає, що зміст навчання має визначатися сектором загалом, можливо, за участю державних органів освіти, і що мають бути механізми для контролю за тим, щоб навички надавалися відповідно до програми. Для держави та самих учнів кращим є ширший набір навичок, оскільки це означає більше можливостей на ринку праці після закінчення навчання. Профспілки також зацікавлені в тому, щоб учні отримали комплексну підготовку, а не просто використовувалися як дешеві замітники кваліфікованої робочої сили. Однак, для роботодавців це означає необхідність надавати своїм учням навички, які значно перевищують ті, що можуть знадобитися самій фірмі, що робить навчання дорогим і наражає їх на ризик переманювання іншими фірмами, які можуть використовувати кваліфікованих випускників, не інвестуючи в навчання [1].

Просування дуальної професійно-технічної освіти в Європейському Союзі відбувається в контексті зусиль, спрямованих на створення кваліфікованої робочої сили для компаній, що працюють у різних країнах ЄС; на підтримку мобільності робочої сили, підвищення кваліфікації молоді в глобалізованому світі; та на зниження рівня безробіття серед молоді, особливо серед найбільш вразливих груп.

Варто наголосити, що сучасні тенденції щодо просування дуальної ПТО є відносно молодим явищем і частково суперечать іншим давнім цілям європейської освітньої політики, що супроводжується необхідністю подолання низки викликів. Хоча більшість політичних зусиль натеper сприяли мобільності робочої сили та інвестиціям у загальні та трансверсальні навички, професійне

навчання традиційно використовувалося для надання більш специфічних професійних навичок. Забезпечення якості та порівнянності навчання в системі, у якій значна частина освіти делегується окремим компаніям, вимагає високого рівня координації між підприємствами, а також між підприємствами, державами та організаціями працівників, і багато країн Європи не мають інституційних передумов для цієї форми колективного формування навичок. Саме тому, незважаючи на інвестування значних ресурсів у просування дуальної професійно-технічної освіти, результати досі були та, ймовірно, залишатимуться дуже нерівномірними. Замість будь-якої скоординованої «європеїзації» політики професійно-технічної освіти, можна спостерігати ситуацію, коли певні актори в різних національних системах використовують політичний дискурс ЄС та інституційні ресурси для просування національних реформ. Часто цей європейський вимір є лише одним із багатьох рушійних сил реформ: зміна демографічних умов або умов ринку праці, зрушення в балансі сил та альянси між різними групами інтересів, а також стійкість уже існуючих структур управління – все це сприяє формуванню національних систем професійно-технічної освіти в різних напрямках [2].

Незаперечним є факт, що інституційні експерименти такого роду є необхідними, якщо концепція навчання, розроблена в економічних умовах ХІХ століття, має служити будь-якій меті в ХХІ столітті. Однак, європейські експерти радять уникати ситуації, коли уряди, стурбовані перспективами працевлаштування молоді, звертаються до дуальної професійної освіти як швидкого способу підвищення рівня працевлаштування, навіть за рахунок освіти. Високі освітні та адміністративні вимоги до учнівства можуть перешкоджати компаніям навчатися, і це проблема, яка переслідує більшість систем, які лише нещодавно запровадили компонент подвійного навчання. Однак, хоча надання компаніям більшої автономії у визначенні змісту навчання може зробити його більш привабливим для них для прийняття здобувачів освіти, це також ускладнить порівнянність кваліфікацій та знизить надійність якості навчання, що в довгостроковій перспективі може лише підірвати цінність професійного навчання як освітнього варіанту. Передусім зосередження на полегшенні переходу молоді на ринок праці не повинно відбуватися за рахунок загальних стандартів зайнятості, а стандарти, сформульовані Європейською рамкою якісного та ефективного навчання, повинні дотримуватися, щоб запобігти використанню учнів як заміни дешевої робочої сили.

ЛІТЕРАТУРА

1. Loogma K. Europeanisation in VET Policy as a process of reshaping the Education space. *International Journal for Research in Vocational Education and Training*. 2016. № 3(1). P. 16-28.
2. Nyen T., Tønder A. H. Capacity for reform: the changing roles of apprenticeship in three Nordic countries. *Transfer: European Review of Labour and Research*. 2020. № 26(1). P. 43-56.

КОМУНІКАТИВНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

У контексті світових глобалізаційних процесів та в умовах європейської інтеграції основна роль відводиться професійній фаховій комунікації педагога та його діяльності в навчально-виховному процесі. З огляду на означене актуальності набуває проблема формування і розвитку комунікативного спілкування як одного із складників фахової компетентності сучасного педагога.

Важливість підвищення якості підготовки і перепідготовки педагогічних працівників, формування і розвиток їх професійної компетентності підтверджують праці науковців. Перші десятиліття ХХІ століття є періодом зростання уваги вчених до формування комунікативної компетентності педагога загалом та її складників зокрема. У працях учених (І. Бех, Н. Бабич, Н. Бутенко, В. Галузинський, О. Горошкіна, І. Дичківська, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, І. Кучеренко, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Семенов, В. Сидоренко та ін.) йдеться про зростання потреби у фахівцях, здатних реалізувати європейські й вітчизняні вимоги сьогодення засобами комунікативної взаємодії, різні аспекти ефективного спілкування, формування комунікативної компетентності особистості майбутнього фахівця через сучасні технології навчання і виховання.

Професійна педагогічна компетентність – це складна інтегративна якість особистості педагога, що включає засвоєння педагогом професійних знань, умінь та готовність і спроможність реалізувати свій потенціал для успішної, творчої продуктивної діяльності шляхом професійного й особистісного самовдосконалення, розвитку комунікативних компетентностей, покращення спілкування для ефективного обміну інформацією під час комунікації.

Фахова компетентність педагога є непростим особистісним надбанням і передбачає єдності теоретичної та практичної підготовки, внутрішньої вмотивованості до якісної реалізації професійних обов'язків та ефективного виконання професійних функцій, є центральним та головним атрибутом професіоналізму, його педагогічної майстерності.

Фахова компетентність педагога професійної освіти — це результат його творчої професійної діяльності та інтегрована ознака особистісно-діяльнісної сутності педагога. Сучасний рівень розвитку технологій ставить особливі вимоги до рівня підготовки педагога, володіння ним такими важливо необхідними професійними компетентностями як: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична,

організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання протягом життя.

У нинішніх умовах розвитку інформаційного середовища суттєве значення має мовно-комунікативна компетентність, оскільки це здатність педагога як мовної особистості до самореалізації, можливості порозумітися з суб'єктами освітнього процесу, налагодити ефективний діалог. Бути такою мовною особистістю, «котра виявляє високий рівень комунікативної компетентності, володіє арсеналом лінгвістичних одиниць і вміло їх реалізовує; вдало, правильно й доречно здійснює продуктивну й репродуктивну мовленнєву діяльність; має ефективний соціальний та індивідуальний комунікативний вияв у процесі спілкування; осмислено розвиває власний мовний дар; має почуття мовної самосвідомості [1, с. 38]»

Безперечно, сучасний педагог повинен прагнути до творчого самовираження, вільного здійснення мовленнєвої діяльності, мати внутрішню мотивацію, психологічну і практичну готовність до досягнення якісних результатів у професійній діяльності, соціальному житті, адже якраз у спілкуванні реалізуються особистісні, соціально-психологічні і соціально-педагогічні залежності людей, їх міжособистісні відносини. Педагогу необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Педагог закладу професійно-технічної освіти має широкі потенційні можливості впливати на формування особистості, світогляду, політичних переконань, настроїв і моралі майбутніх кваліфікованих робітників. Але реалізація цих можливостей залежить в кожному окремому випадку від особистих якостей педагога; реальну роль відіграють його талант, любов до здобувачів освіти як особистостей, бажання сумлінно їх навчати, розвивати, виховувати.

Професійна компетентність – це характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця. Компетентність – це сукупність знань і вмінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати і прогнозувати результати праці, використовувати сучасну інформацію щодо певної галузі виробництва. Компетентність фахівця включає професійні знання, вміння і навички, досвід роботи у певній виробничій галузі виробництва, соціально-комунікативні й індивідуальні здібності особистості, що забезпечують самостійність у здійсненні професійної діяльності. А це, звичайно, передбачає і сформованість вміння розмірковувати й оцінювати професійні ситуації і проблеми, творчий характер мислення, виявлення ініціативи у виконанні виробничих завдань і усвідомлене розуміння особистої відповідальності за результати праці, і здатність до управління виробничим колективом, прийняття раціональних рішень у вирішенні конкретних завдань і проблем.

Професійна компетентність є компонентом професійної здатності особистості, допомагає успішній інформаційній взаємодії суб'єктів і сприяє вирішенню конкретних життєвих проблем. На її формуванні і розвитку нині

наголошують сучасні гуманістично спрямовані педагогічні концепції (педагогіка співробітництва, педагогіка добра, педагогіка успіху, гуманістична педагогіка, особистісно орієнтована педагогіка). Професійна комунікативна компетентність є інтегративною здатністю, сукупністю певних комунікативних якостей особистості, що забезпечує сприйняття. Засвоєння, використання й передачі інформації, спрямованої на навчання й виховання, розвитку й удосконалення особистості.

Професійна комунікативна компетентність залежить від багатьох чинників, зокрема від:

1) комунікативних інтенцій (утримання в пам'яті педагога сказаного й постійна кореляція плину спілкування з його результатами);

2) дотримання комунікативних стратегій, (конкретної мети), що дають змогу досягти необхідного результату комунікативної взаємодії із здобувачами освіти;

3) знання особистості суб'єкта освітнього процесу і зворотного зв'язку в комунікації, що передбачає врахування психологічних особливостей (темпераменту, переваг, звичаїв, уподобань), його соціальних ролей;

4) постійної орієнтації в умовах та ситуації спілкування, підтримання самого процесу і його контроль;

5) набуття педагогом навичок і вмінь завершення комунікації, виходу з неї тощо.

Як бачимо, комунікативна компетентність особистості залежить від її власної пам'яті (добре пам'ятати сказане співрозмовником), комунікативної прагматичності (наперед прогнозувати і формувати власне висловлювання), знань особистісних характеристик учасників комунікації, швидкої орієнтації в умовах мовленнєвого спілкування і процесах його протікання, контролю власних емоцій та поведінки, а також того, до кого звернене мовлення, вмінь завершити комунікацію. Важливим при цьому є вміння педагога дотримуватися соціокультурного контексту під час комунікативної взаємодії, а саме: знання звичаїв, норм, соціальних умовностей, стереотипів, ритуалів. Це особливий і необхідний складник комунікативної компетентності, що стосується соціокультурних умов користування мовою. Через чутливість до соціальних конвенцій (правил ввічливості, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, статтями, класами та соціальними групами, лінгвістичних кодифікацій деяких основних ритуалів у житті суспільства) соціолінгвістичний компонент пронизує весь процес спілкування між представниками різних культур, навіть тоді, коли його учасники часто не усвідомлюють цього впливу. Особливо варто враховувати індивідуальний стиль спілкування, який може мати значний вплив на співрозмовника: може підняти його, а може, навпаки, призвести до непорозумінь у педагогічному спілкуванні. Тому у процесі комунікативної взаємодії потрібно ретельно обирати і використовувати мовні засоби для забезпечення ефективної навчально-виховної діяльності з урахуванням особистості учня / студента, його індивідуальних особливостей. Сучасні суспільні, політичні, економічні умови вимагають від педагога як мовної особистості дотримуватися у спілкуванні певних норм, законів, правил, що

забезпечить успішність комунікативної взаємодії. Стан розвитку суспільства в умовах воєнного стану спрямовує до психологізації, зростає інтенсивність інформаційного обміну та рівень його психологічного забезпечення, а тому постає проблема дотримання позитивного міжособистісного спілкування, ціннісних орієнтацій щодо індивідуального стилю комунікації.

Сучасний педагог – це представник суспільства, держави, громади, одного із найважливіших видів професійної діяльності, це людина, яка безпосередньо впливає на формування підростаючого покоління українських громадян, а тому повинен бути високопрофесійним і одночасно особистістю з яскраво вираженими якостями спілкування. У таких умовах актуальною постає проблема формування й розвитку комунікативної компетентності та саморозвитку особистості, яка повинна бути готовою до ефективної роботи за обраною спеціальністю, постійного фахового зростання та самореалізації у професійній діяльності.

Отже, у професійному спілкуванні педагога основну роль відіграє комунікативна компетентність як одна з провідних професійно значущих якостей, що являє собою складну інтегральну характеристику особистості фахівця. Комунікативна компетентність – це не лише наявність знань, умінь та навичок, ставлень, цінностей, ініціатив та комунікативного досвіду, а й уміння їх ефективно використовувати у професійній педагогічній діяльності. Комунікативна компетентність носить нормативний характер, включає в себе норми та правила комунікативної поведінки у суспільстві, до обраної професії, до колег та здобувачів освіти, до самого себе та до взаємодії з іншими людьми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучеренко І. Стандартизація змісту освіти в аспекті розвитку мовної особистості (філософсько-методологічний аспект). *Українська мова і література в школі*. 2016. №1. С. 34–39.

Наталія Філіпчук

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ОСВІТИ

У сучасній європейській педагогічній освіті помітно зростає значення психолого-педагогічної парадигми, орієнтованої на засвоєння цінностей гуманізму, культури, знань. Вона зосереджується на розвитку педагогічної культури як ключового чинника професійного становлення вчителя – активного учасника трансформаційних процесів в освіті, що сприяють як особистісному, так і суспільному прогресу. Педагог, який володіє високим рівнем педагогічної

культури, не лише транслює знання, а й формує світогляд, емоційну чутливість, естетичний смак, громадянську позицію учнів.

У нинішніх умовах, особливо на тлі війни в Україні, значення культурної, гуманістичної складової освіти набуває ще більшої ваги. Вчитель, який розуміє психоемоційні й культурні контексти, має значно більші ресурси для підтримки духовного розвитку здобувачів освіти, формування в них почуття гідності, емпатії та ментального здоров'я. Це означає, що заклад вищої освіти покликаний не лише забезпечити знанняву підготовку, а й сприяти становленню культурного педагога, здатного до ефективної взаємодії в системі «людина – людина».

Така позиція перегукується з ідеями Я. А. Коменського, який закликав розглядати школу як «майстерню людяності». Особливу увагу питанню культурної чутливості вчителя приділяв В. Сухомлинський, який у своїх працях підкреслював, що емоційна черствість педагога нерідко стає джерелом моральних проблем у школі.

Метою вищої педагогічної освіти сьогодні є підготовка фахівця, для якого такі поняття, як «педагогічна культура» і «педагогічна майстерність», є фундаментом професійної й громадянської компетентності. У цьому контексті важливу роль відіграють усі складники освітнього процесу – від змісту й методів навчання до культурного середовища, в якому формується особистість майбутнього педагога.

Формування педагогічної культури включає методичну підготовку, володіння сучасними педагогічними технологіями, а також засвоєння системи цінностей, які потрібно транслювати учням. Освітній процес має бути не лише раціональним і структурованим, а й духовно наповненим, гуманістично орієнтованим.

Сучасний педагог має глибоко розуміти людську індивідуальність у її психологічному, фізіологічному, соціокультурному та когнітивному вимірах. Педагогічна культура передбачає особистий досвід добра, любові, співпереживання, адже, як наголошував А. Дістервег, «неможливо дати іншому те, чого не маєш сам».

Навіть маючи у своєму арсеналі унікальні педагогічні технології, знання, уміння та інші ключові професійні якості, педагог повинен усвідомлювати: формування особистості та розвиток її творчої індивідуальності можливі лише за умови глибокого розуміння її внутрішнього світу, інтересів, психології, і найголовніше — за умови власної гуманності. Саме тому поняття «людяності» в психопедагогіці набуває визначального значення: без неї неможлива результативна педагогічна взаємодія. Педагог має бути носієм високого рівня гуманного потенціалу, аби мати здатність виховувати людину, розуміти її фізіологічні, ментальні особливості та світосприйняття. Недарма В. Сухомлинський наголошував у праці «На нашій совісті – людина», що без глибокого проникнення у духовний світ особистості, без знання тонкощів її душевних переживань «виховання стає сліпим, а тому беззмістовним».

Педагогічна діяльність передбачає щирі віру в ті цінності й знання, які педагог репрезентує, будучи послідовним у словах і вчинках. З огляду на це, поєднання гуманітарних ідеалів, етичних норм, національного світогляду з

методами навчання, риторикою й мистецтвом педагогічного впливу можна розглядати як психопедагогічний підхід. Адже ефективне навчання можливе лише за умов глибокого розуміння внутрішнього світу учня чи студента, його потреб, інтересів і потенціалу.

Для сучасної української школи, що розвивається в умовах війни, життєво необхідною є реалізація психопедагогічних засад, оснований на національних цінностях. Творча спадщина Тараса Шевченка – це яскравий приклад того, як мистецтво і культура формують громадянську свідомість, національну ідентичність та зміцнюють державотворчі засади.

Сучасна освіта має виконувати передусім одухотворяючу місію – плекати в учнях тонке відчуття краси, гуманності, чуйності, співчуття. У формуванні таких якостей ключову роль відіграє особистість педагога, його власна культура, життєва позиція, здатність бути прикладом. У цьому зв'язку освіта має відповідати на два головні виклики: забезпечення умов для індивідуального розвитку людини як цілісної психофізіологічної істоти; виховання громадянина згідно з гуманістичними цінностями, орієнтованими на загальне благо.

Психопедагогічна діяльність має орієнтуватися не лише на діалог чи дискусію, а на глибше — на спільне буття, засноване на довірі, співпереживанні, єдності мети, ідеалів, національної культури та історичної пам'яті.

Таким чином, формування педагогічної культури сучасного вчителя передбачає активний пошук цінностей і стратегій, які здатні забезпечити розвиток молоді як духовно багатой, емоційно зрілої, інтелектуально розвиненої та громадянсько свідомої особистості. Водночас саме педагогічна освіта покликана виховати Вчителя – носія національної ідентичності та державницького мислення. Насамперед у її центрі мають бути суспільні потреби, національні й державні інтереси, які визначаються крізь призму ціннісної парадигми освіти. Така парадигма має відповідати загальнонаціональній стратегії освіти, передбачаючи застосування відповідних методів, інструментів і технологій, що враховують індивідуальні психоментальні характеристики кожного студента та створюють належну психопедагогічну атмосферу в навчальному середовищі.

Наталія Кобилко

Харківський національний університет
внутрішніх справ

ПЕРЕДУМОВИ СИНДРОМУ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ВИКЛАДАЧІВ ЗВО

Кожна професія має свої особливості та набір психотравмуючих факторів, що впливають на життя людини. У системі професій «людина–людина» діяльність педагога нерозривно пов'язана із синдромом професійного вигорання. Дослідники вважають, що причиною може слугувати гіпервідповідальність за розвиток підростаючого покоління, формування в нього суспільної свідомості,

виховання шанобливого ставлення до історії та культурного надбання свого народу. Наслідком довготривалого професійного стресу є відчуття психічної втоми та втрата професійних умінь і навичок. Педагогічна діяльність передбачає наявність ґрунтовних знань та особистісних якостей, які дозволяють зменшити емоційне напруження.

З-поміж низки причин появи синдрому професійного вигорання, виокремлених дослідницею І. Олійник, зупинимося на таких:

1) специфіка педагогічного спілкування. Викладач постійно перебуває в активній комунікації зі здобувачами освіти, їхніми батьками, колегами й керівництвом закладу;

2) наявність почуття тривоги за рівень засвоєння й подачі інформації;

3) публічність професії;

4) постійне підвищення кваліфікації та рівня професіоналізму, знання та використання інноваційних технологій [2].

Праця викладача ЗВО передбачає нормовані й ненормовані за часом види діяльності. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» навчальне навантаження охоплює читання лекцій, проведення практичних/семінарських/лабораторних робіт. Готуючись до занять, педагог має ретельно підбирати форми й методи роботи, завдяки яким забезпечить ефективність засвоєння студентами нового матеріалу. Це потребує постійного самовдосконалення викладача, опанування ним інформаційних технологій та інтерактивних засобів навчання. Варто зазначити, що викладач ЗВО працює не за сталим розкладом, у нього може з'явитися додаткове навантаження під час сесій, тому він повинен швидко орієнтуватися в змінених умовах.

Значну частину часу науково-педагогічний працівник приділяє виконанню позааудиторної роботи, а саме підготовці навчально-методичного комплексу, написанню посібників і підручників, наукових статей, виступам на конференціях, круглих столах, проведенню вебінарів, гостьових лекцій, консультуванню студентів щодо наукових проєктів і конкурсів. Викладач повинен проходити стажування у вигляді коротко- або довгострокового навчання. Оскільки якість вищої освіти в Україні наближається до європейських стандартів, то наукові (науково-педагогічні) працівники мають досконало володіти іноземною мовою для проведення на належному рівні навчальних занять (за потреби), підвищувати кваліфікацію в закордонних університетах.

Н. Мирончук акцентує увагу на таких особливостях праці викладача ЗВО:

1) ненормованість за часом видів діяльності;

2) відносно високий рівень академічної свободи;

3) фактор раптовості;

4) висока інтенсивність комунікативної діяльності;

5) тривале інтелектуальне напруження;

6) активна мобільність [1].

Специфіка діяльності педагогів поступово стимулює появу синдрому професійного вигорання, передумовами якого є:

1) навантаження, що вичерпує енергію викладача, і нестача часу на його відновлення. Спостерігається дисбаланс між вимогами професії та здібностями особистості;

2) контроль під час виконання доручених завдань, що виявляється в надмірній відповідальності й переживанні в разі невдачі;

3) відсутність доброзичливих взаємин із колегами, що призводить до замкнутості, відстороненості, ворожості, появи конфліктних ситуацій;

4) справедливість, яка підвищує самооцінку й самоповагу людини. Несправедливе ставлення з боку колег або керівництва стає причиною цинічного відношення до професійних обов'язків;

5) відсутність достойної винагороди за виконану роботу. Якщо особу не винагороджувати, у неї розвивається почуття власної некомпетентності;

6) невідповідність цінностей організації та особистісних. Такий дисбаланс зумовлює небажання людини надалі працювати в обраній сфері або установі.

Отже, професійне вигорання є наслідком тривалого робочого стресу або професійної кризи. Накопичення негативних емоцій призводить до емоційного, розумового та фізичного виснаження особистості, що негативно відбивається на якості виконання нею своїх професійних обов'язків. Педагог відчуває байдужість, пасивність, дратівливість, невпевненість, провину, тривожність. Якщо на початку професійної кар'єри особистість отримувала задоволення від виконаної роботи, відчувала гордість, то згодом у неї формується негативна установка на життєві та професійні перспективи. Відчуття непотрібності, постійної нестачі часу й енергії призводить до її соціальної ізоляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мирончук Н.М. Особливості праці викладача вищого навчального закладу в контексті самоорганізації його професійної діяльності. *Проблеми освіти: наук-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 147-151.

2. Олійник І.В. Причини виникнення та профілактика синдрому професійного вигорання у педагогів. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія».* Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 118-124.

РОЗДІЛ 5

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ Й АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА

Olena Semenikhina

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Volodymyr Shamonia

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

EDITORIAL POLICY OF SCIENTIFIC JOURNALS ON THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Artificial intelligence is rapidly transforming scientific communication by offering tools for data analysis, optimizing research processes, and even generating scientific texts. The problem of using AI in scientific research is relevant, as evidenced by the large number of publications in recent years. A search for the words "ai AND in AND scientific AND research" in the ALL FIELDS field for the Scopus scientometric database yields more than 400 thousand results, and since 2021, about 300 thousand results. The Web of Science scientometric database also has a significant number of publications related to the use of AI in scientific research: more than 185 thousand in total and 105 thousand since 2021; Google Academy has a total of more than 7.6 million results, of which more than 2 million search results have been published since 2021.

Editors of scientific publications are faced with two key aspects of transformation: on the one hand, AI can be a powerful tool for improving research efficiency (quantitative data analysis, information retrieval, etc.), and on the other hand, its uncontrolled use creates risks of scientific dishonesty, such as plagiarism, manipulation of results, or creation of fake data. Therefore, the development of a clear editorial policy on the use of AI in a professional publication becomes a necessary step to ensure academic integrity and the quality of Ukrainian publications.

Analysis of existing AI policies in foreign international journals [1-3] and Ukrainian [4; 5] scientific journals in the education field revealed the following results (Table 1).

Table 1

Comparative analysis of editorial policies on the use of AI

Aspect	International journals (Scopus/WoS)	Ukrainian journals (on the example of ScienceRise)
Acceptable practices	AI is used as a tool for assisted editing (language enhancement, idea generation, data analysis, etc.), provided	It is mostly unregulated. In some cases, it is allowed to use AI for text editing and idea generation,

	that the results are disclosed and verified	provided that the tool is specified
Prohibited practices	AI cannot be a co-author; it is forbidden to submit AI-generated data or images as a contribution	Practically not described separately. In ScienceRise, it is forbidden to indicate AI tools as authors of the article and to silence their use
Requirements for disclosing the use of AI	Clear declaration of any use of AI in the manuscript (name/version of the tool, goals, scope of application) is required	There are practically no general rules. In ScienceRise, authors are obliged to indicate the fact of using AI (tool, version) in the Methods/Materials section
Responsibility of the authors	The authors are solely responsible for the accuracy of the results, even those obtained with the help of AI; all statements must be verified by humans	The author guarantees the correctness and originality of the materials, even if they are created with the help of AI

The study results make it possible to develop a draft editorial policy on the use of AI for Ukrainian scientific journals in the field of education, which will describe responsibility for authorship, acceptable practices of using AI, requirements for disclosure of AI use, and responsibility for good practices in scientific work. In particular, the editorial policy may be as follows.

Authorship and responsibility. Artificial intelligence (including chatbots and other generative models) cannot be listed among the authors of the article, as this does not meet the criteria of scientific authorship, and AI is not legally responsible for the content of the work. The authors remain solely responsible for the originality, accuracy, and scientific value of all material, including those fragments that were created or edited with the help of AI.

Acceptable practices of using AI. Authors may use generative AI tools for auxiliary tasks (author's text editing, improving style and language, idea generation, data analysis, statistical calculations, etc.), provided that the results are properly disclosed and controlled. At the same time, authors should carefully check all statements and results obtained using AI for scientific correctness and validity

Prohibited practices. Authors should not delegate key scientific tasks to AI instead of themselves, such as drawing conclusions or obtaining experimental data without proper control. It is forbidden to automatically generate sections of the article, original illustrations, codes, or formulas without the author's participation. Images or data generated by AI should be marked accordingly (for example, "Generated by AI"), and the use of such elements should be justified in the text of the article

Requirements for disclosing the use of AI. If generative AI was used in the preparation of the manuscript (for text editing, data analysis, etc.), the authors should

report this in the article. In the text or in additional sections (e.g., "Methods" or "Acknowledgments"), the name (and, if possible, the version) of the tool used should be indicated, and the method of its application should be described. This will ensure the transparency of the review and evaluation process

Responsibility and sanctions. The authors are fully responsible for the quality and integrity of the article. All results and conclusions should be based on reliable data and appropriate methodology; the authors guarantee the absence of plagiarism or incorrect borrowing using AI. Reviewers should not submit manuscripts to external AI services (the confidentiality of the submitted work is maintained). In case of violation of these rules (for example, improper concealment of the use of AI or replacement of scientific contribution exclusively with algorithms), the editors reserve the right to initiate a review (final audit), refuse to publish or withdraw the article after publication in accordance with ethics and integrity procedures.

It should be noted that in addition to the developed policy on the use of AI for authors, the editorial policy should include mechanisms for verifying integrity, in particular by analyzing scientific texts for signs of machine generation, familiarizing authors with the principles of ethical use of AI, and implementing academic ethics standards in connection with new technological challenges. It is advisable to improve the skills of editors and reviewers in recognizing texts created using AI, as well as mastering the principles of ethical evaluation of such manuscripts.

Given the rapid development of artificial intelligence technologies, the editorial policy of scientific journals cannot remain static. AI tools are rapidly changing the forms, methods, and scale of researchers' interaction with information, text, images, and data. What is considered acceptable or ethical at the time of policy adoption may become irrelevant in a few months due to the emergence of new risks, AI models, or practices. Therefore, editorial policies should: provide for regular review to adapt existing policies to new digital tools (e.g., multimodal AI models, agent systems, etc.); include a mechanism for peer review of international standards (COPE, APA, Elsevier, Springer Nature, etc.) to update policy provisions; integrate adaptive language instead of fixed prohibitions and permissions to ensure flexibility and prevent future legal conflicts.

REFERENCES

1. APA Journals policy on generative AI: Additional guidance, 2023. URL: <https://www.apa.org/pubs/journals/resources/publishing-tips/policy-generative-ai>
2. Authorship and AI tools. Committee on Publication Ethics, 2023. URL: <https://publicationethics.org/guidance/cope-position/authorship-and-ai-tools>
3. Defining the Role of Authors and Contributors. International Committee of Medical Journal Editors. URL: <https://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html>
4. Plagiarism and Artificial Intelligence Policy. The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching. URL: <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/plagiarismpolicy>
5. Use of artificial intelligence. ScienceRise: Pedagogical Education. URL: https://journals.uran.ua/sr_edu/artificial-intelligence

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДОСЛІДНИКА

У цифрову епоху змінилося не лише інформаційне середовище, а й сам підхід до знання, істини та наукового мислення. Академічна культура як цілісна система етичних норм критичного ставлення до фактів і раціонального аналізу, стикається з низкою викликів: інформаційне перевантаження, поширення фейків, знецінення наукової експертизи, маніпулятивні алгоритми тощо. Особливо це актуально в країнах, де наукова система зазнає тиску через воєнні дії, політичну нестабільність або зміну моделей фінансування науки. Порівняння національного досвіду з європейськими тенденціями дозволяє виявити спільні й унікальні аспекти академічної культури в цифрову епоху.

Метою дослідження є аналіз процесів трансформації критичного мислення дослідника в умовах цифрової інформаційної системи, зокрема в національному та європейському контексті щодо інституційних й освітніх відповідей на підтримку академічної культури в сучасних умовах.

Аналіз сучасних досліджень засвідчує посилену увагу до оновлення підходів до навчання критичного мислення в умовах цифрової трансформації. Серед основних тенденцій виокремлюється використання цифрових агентів, зокрема чат-ботів, для розвитку рефлексивного мислення через постановку запитань і моделювання діалогу. Водночас простежується зацікавлення у впровадженні генеративного штучного інтелекту як інструменту персоналізованого зворотного зв'язку, здатного стимулювати аналітичне осмислення інформації. Окрема лінія досліджень зосереджена на потенціалі сторітелінгу в цифрових медіа як засобу формування критичної оцінки змісту. Поширеною є позиція щодо необхідності інтеграції критичного мислення в усі освітні дисципліни та перегляду педагогічних стратегій у контексті взаємодії з алгоритмічними технологіями. Загалом простежується перехід до міждисциплінарного, технологічно підтриманого підходу, орієнтованого на формування цифрової гнучкості, етичної рефлексії та аналітичної автономії суб'єкта навчання.

Критичне мислення в цифровому середовищі все більше розглядається не лише як когнітивна навичка аналізу, синтезу та оцінки інформації, а й як комплексна метакомпетентність, що включає інформаційну, цифрову, етичну й соціальну складову. Особливістю дефінітивного підходу є акцент на адаптивності до алгоритмічного контенту, здатності виявляти упередження штучного інтелекту, аналізувати динамічний контекст інформації та оцінювати її вплив у міжплатформному просторі. Тоді в сучасних дослідженнях [1] критичне мислення постає як рефлексивна, діалогічна і технологічно модульована дія.

Відбувається перехід від традиційного акценту на логічне мислення та аргументацію до вміння працювати з нестабільними, змінними, візуально насиченими потоками даних, що характерно для цифрового середовища. Змінюються також методи навчання: замість відтворення правил дедукції з'являється потреба в діяльнісному, кейс-орієнтованому, симулятивному підході, де учень або дослідник вчиться ставити запитання, перевіряти джерела, працювати з мультимодальними текстами, включно з візуальним та аудіоконтентом [2].

Усе вище сказане ставить перед академічною культурою дослідника нові завдання:

- авторство стає розмитим через широке використання засобів штучного інтелекту;
- академічна доброчесність ускладнюється, адже плагіат і фабрикація можуть бути алгоритмічно згенерованими;
- публікаційний тиск і нові цифрові метрики (наприклад, цитування в соцмережах) змінюють уявлення про наукову цінність.

Усе це вимагає нової етики наукової взаємодії, а також цифрової обізнаності як компонента академічної ідентичності [3].

В українському контексті критичне мислення дослідника формується в умовах воєнного стану, інформаційної агресії та кризової цифровізації освіти. Це вимагає не лише адаптації європейських підходів, а й розробки власних, з урахуванням психологічної стійкості, обмеженого доступу до ресурсів та високого запиту на самонавчання. Освітні ініціативи, пов'язані з LMS-платформами, цифровими симуляціями й відкритими ресурсами, свідчать про високу адаптивність системи та потребу в цілеспрямованій підтримці академічної культури у виключно складних умовах.

На основі узагальнення актуальних підходів можна окреслити коло інноваційних технологій і методик, здатних сприяти формуванню критичного мислення в умовах цифрової трансформації освіти. Серед них виокремлюються цифрові агенти, що моделюють діалог через постановку глибоких запитань; генеративні інструменти штучного інтелекту, які можуть виступати співрозмовниками або рецензентами; сторітелінг у цифровому середовищі як засіб розвитку інтерпретаційного мислення; навчальні модулі, що інтегрують критичне читання з етичною рефлексією; а також відкриті діалогові платформи для моделювання наукової взаємодії. Усі ці інструменти ефективні лише за умови їх вбудованості у цілісний педагогічний дизайн, орієнтований на розвиток аналітичної автономії, цифрової відповідальності й етики академічної комунікації.

Перспективним напрямом є створення міждисциплінарних освітніх середовищ, у яких критичне мислення розвивається як універсальна дослідницька компетентність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Favero, L., Pérez-Ortiz, J. A., Käser, T., & Oliver, N. (2024). *Enhancing critical thinking in education by means of a Socratic chatbot*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2409.05511>

2. Jabarian, B., & Sartori, E. (2023). *Critical thinking via storytelling: Theory and social media experiment*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2303.16422>
3. Pitter Sani, Muhammad Rehana Suleman (2024). Critical thinking in the digital age: Crafting pedagogies to integrate AI and foster analytical skills. *Unpublished manuscript or preprint*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/383661421_Critical_Thinking_in_the_Digital_Age_Crafting_Pedagogies_to_Integrate_AI_and_Foster_Analytical_Skills
4. Warren, S. (2023). Critical thinking in higher education: Taking Stiegler's counsel on the digital. *Teaching in Higher Education*, 28(8), 1000–1014. <https://doi.org/10.1080/14681366.2023.2183983>

Владислав Ольховик

НУ «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

МОДЕЛЮВАННЯ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ: кейси європейських університетів та українські ініціативи

У сучасному світі підготовка вчителів іноземних мов потребує переосмислення традиційних освітніх підходів і впровадження цифрових рішень, що забезпечують якість, доступність і академічну орієнтацію. Цифрове освітнє середовище (ЦОС) стає ключовою умовою модернізації педагогічної освіти, особливо в умовах гібридного навчання, воєнного стану та зростання значущості академічної доброчесності.

Цифровізація освітнього процесу все активніше досліджується у світовій та вітчизняній науці. У межах звіту DIGI-HE (European University Association) цифрове викладання позиціонується як стратегічний напрям трансформації університетів. Водночас дослідження Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України акцентують на викликах і перспективах створення ефективного ЦОС для професійної підготовки майбутніх учителів мов, зокрема в умовах воєнного часу [2, 6].

Метою дослідження є обґрунтування концептуальних підходів до моделювання ЦОС у підготовці академічно компетентних учителів іноземних мов на основі аналізу європейських практик та українського досвіду. Наукова потреба зумовлена запитом на викладачів, які володіють міжкультурними, цифровими й академічними компетентностями, здатні діяти автономно й етично в цифровому середовищі.

Поняття ЦОС у наукових джерелах тлумачиться як інтегрована сукупність цифрових інструментів, сервісів, платформ і педагогічних стратегій, що забезпечують навчання, взаємодію, оцінювання і саморозвиток [2, 3, 5]. Ідеться не лише про інфраструктуру, а й про цілісну освітню екосистему, що підтримує персоналізацію, гнучкість і адаптивність навчання.

Академічно компетентний учитель іноземної мови — це фахівець, котрий здатен інтегрувати лінгвістичні, методичні, культурологічні й цифрові знання, критично аналізувати джерела, дотримуватись норм академічної доброчесності

та ефективно комунікувати у багатомовному середовищі [1, 4, 5]. Його підготовка має ґрунтуватися на засадах андрагогіки, акмесіології, конструктивізму та когнітивного підходу.

У сучасних умовах важливо створювати середовища, які формують академічну культуру, сприяють глибокій фаховій рефлексії та формуванню професійної ідентичності. Це реалізується в європейському проєкті VIR-Teach, який передбачає віртуальне стажування студентів у цифровому класі з елементами симуляції реальних ситуацій. Студенти опановують етику викладання, навички міжкультурної комунікації, використовують цифрові інструменти оцінювання [4].

Проєкт DIGI-HE демонструє, як університети ЄС інтегрують цифрову стратегію у свою освітню політику: створюють мультимедійні ресурси, центри підтримки викладачів, курси з академічної доброчесності та хмарного адміністрування. Для підготовки вчителів іноземних мов це означає нові формати змішаного навчання, самостійного оволодіння методикою, і практику в цифровому просторі (EUA, 2020).

В українському контексті важливим прикладом є ініціатива ІТЗН НАПН України — щорічна конференція, де узагальнюється досвід ЗВО щодо створення ЦОС із використанням LMS-платформ (Moodle, Google Classroom), сервісів Padlet, Mentimeter, Telegram-ботів, автоматизованого тестування. Цей досвід демонструє адаптивність освітнього процесу до форс-мажорних умов.

Ще один кейс — розробка О.В. Мельник [3], яка впровадила віртуальне освітнє середовище для немовних спеціальностей з акцентом на розвиток академічного письма, роботу з автентичними англomовними джерелами, створення мультимедійного контенту. Студенти працювали в Zoom з використанням Kahoot, Quizlet, Google Slides, формуючи водночас фахову і цифрову автономію.

Висновки. Синтез європейського досвіду та українських практик дозволяє розглядати ЦОС не як додаток до класичної освіти, а як основу формування професійної й академічної зрілості майбутнього вчителя. Перспективним напрямом є розробка типових моделей ЦОС для педагогічних ЗВО, які поєднували б технологічну ефективність із ціннісно-гуманітарною парадигмою підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацуровська І.В., Курєпін В.М. Цифрові інновації та соціальні трансформації в освіті та професійному середовищі. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*, 28 листопада 2024 р., Київ, 2024. С.44–46. URL: <https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/%20I%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf>
2. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Формування цифрового освітнього середовища професійного навчання: досвід та перспективи. *Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*, 12–13 червня 2024 р. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743014/1/>
3. Мельник О.В. Віртуальне освітнє середовище в системі іншомовної підготовки студентів. *Матеріали конференції Житомирського державного технологічного*

- університету, 2023. С.236–240.
URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/236.pdf>
4. Catarino, S., Silva, M. An optimal tool for language teacher training internship. The VIR-Teach project. *INTED2020 Proceedings*, 14th International Technology, Education and Development Conference, 2020. P.7880–7886. URL: <https://library.iated.org/view/CATARINO2020VIR>
 5. Kaimikaua, C., Usa, Y., Liu, A., & Koskensalo, J. Case study of a teaching foreign language program based on service learning and the creation of digital content. *Sino-US English Teaching*, 2021. 18(9), P.237–245. URL: <https://www.researchgate.net/publication/354622039>
 6. European University Association. (2020). *Digitally Enhanced Learning and Teaching in European Higher Education Institutions*. EUA Survey Report. URL: <https://www.eua.eu/downloads/publications/digi-he%20survey%20report.pdf>

Євген Рудницький

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ З КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК В УНІВЕРСИТЕТАХ США

Сучасна освіта в галузі комп'ютерних наук зазнає суттєвих змін під впливом технологічного прогресу, глобалізації та змін на ринку праці. Університети США відіграють ключову роль у формуванні висококваліфікованих фахівців, пропонуючи магістерські програми, що відповідають сучасним вимогам індустрії. В умовах стрімкого розвитку штучного інтелекту, великих даних, кібербезпеки та інших передових технологій заклади освіти адаптують свої освітні підходи, інтегруючи інноваційні методи викладання, та активну співпрацю з провідними ІТ-компаніями.

Ефективний розвиток інформаційних технологій потребує комплексного підходу до комп'ютерної освіти та безперервної адаптації до динамічних змін у технологічному середовищі. Ці чинники є основою для формування інноваційного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічного зростання в галузі ІТ в будь-якій країні (Рудницький, Куліченко, 2023).

За інформацією Бюро статистики праці США, існує низка високооплачуваних професій у сфері технологій, для яких магістерський ступінь є бажаним або необхідним. Серед таких професій – фахівці з комп'ютерних та інформаційних досліджень, архітектори мереж, старші розробники програмного забезпечення, а також архітектори та адміністратори баз даних. Згідно з даними Payscale за квітень 2024 р., середня базова заробітна плата фахівця з бакалаврським дипломом у галузі комп'ютерних наук становить 93 000 американських доларів на рік. Ті, хто має магістерську освіту в цій галузі, отримують у середньому 112 000 американських доларів на рік, що на 20 відсотків більше (Tobin, May 6, 2024).

Згідно з рейтингом «Кращі школи комп'ютерних наук» у США за 2024 рік, трійку лідерів очолюють Університет Карнегі Меллон (Пітсбург, штат

Пенсільванія), Массачусетський технологічний інститут (Кембридж, штат Массачусетс) та Стенфордський університет (Стенфорд, штат Каліфорнія). Ці заклади мають давні традиції та відіграли ключову роль у становленні комп'ютерних наук у США (U.S. News ..., 2024).

Магістерські програми з комп'ютерних наук у США забезпечують студентів поглибленими знаннями з математики, науки та технологій, готуючи їх до роботи на керівних посадах і високих рівнях. Студенти також вчать проєктувати, тестувати та аналізувати різні сценарії та програмні застосунки, зокрема створення вебсайтів, програмування роботів і добування даних (University of Bridgeport, n.d.).

Аналіз тенденцій у підготовці магістрів з комп'ютерних наук в університетах США є важливим, оскільки існує необхідність постійного оновлення освітніх програм відповідно до актуальних викликів технологічної сфери.

Основні тенденції у підготовці магістрів з комп'ютерних наук:

- *онлайн та змішане навчання.* Багато університетів пропонують онлайн-курси та змішані програми, що комбінують онлайн-навчання з традиційними лекціями. Це дозволяє поєднувати навчання з професійною діяльністю;
- *використання штучного інтелекту.* ШІ активно застосовується для оптимізації адміністративних процесів і покращення навчання. Наприклад, в Університеті штату Джорджія працює ШІ-помічник, який відповідає на запитання студентів;
- *міжнародне студентське зарахування.* Кількість міжнародних студентів у США зменшилася, але зросла в таких країнах, як Канада та Австралія. Це відкриває більше можливостей для студентів як в США, так і за кордоном;
- *нові спеціальності.* З'являються нові програми в галузях STEM, біостатистики, кібербезпеки, штучного інтелекту та міського планування, що відповідають сучасним потребам ринку праці;
- *використання віртуальної реальності.* Віртуальна реальність використовується для глибшого навчання, що дозволяє створювати імерсивні навчальні середовища для покращення засвоєння матеріалу (Frenson, November 12, 2021).

Як правило, магістерська програма з комп'ютерних наук зазвичай охоплює курси, зосереджені на програмуванні, алгоритмах, операційних системах та інженерному колоквиумі, оскільки студенти навчаються розв'язувати проблеми в міру їх виникнення. Хоча зміст програм може відрізнятися залежно від закладу, студенти, зазвичай, проходять як обов'язкові, так і вибіркові курси в межах програми з комп'ютерних наук (University of Bridgeport, n.d.).

Отже, магістри з комп'ютерних наук відіграють ключову роль у розвитку технологічної галузі, оскільки їхня підготовка відповідає найсучаснішим вимогам індустрії. Освіта на магістерському рівні забезпечує глибокі знання та практичні навички в критичних сферах, таких як штучний інтелект, кібербезпека, аналіз великих даних тощо. Завдяки інтеграції новітніх технологій і сучасних

методів навчання, таких як онлайн-курси та віртуальна реальність, магістри комп'ютерних наук мають можливість ефективно реагувати на виклики швидко змінюваного ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

- Рудницький, Є., Куліченко, А. (2023). Історія розвитку комп'ютерних наук в університетах США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2, 329-343. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/202.02/329-343>
- Frenson, G. (November 12, 2021). *The Latest Trends for Master's Students In IT and How To Leverage Them*. Retrieved from <https://www.isaca.org/resources/news-and-trends/isaca-now-blog/2021/the-latest-trends-for-masters-students-in-it-and-how-to-leverage-them>
- Tobin, J. M. (May 6, 2024). *Master's in Computer Science Program Guide*. Retrieved from <https://www.bestcolleges.com/computer-science/masters/program-guide/>
- University of Bridgeport. (n. d.). Is a Master's in Computer Science Worth It? Retrieved from <https://www.bridgeport.edu/news/is-a-masters-in-computer-science-worth-it/>
- U. S. News & World Report L. P. (2024). *Best Computer Science Schools*. Retrieved from <https://www.usnews.com/best-graduate-schools/top-science-schools/computer-science-rankings>

Костянтин Товстуха

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ІННОВАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: ВИМОГИ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне цифрове суспільство висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців, які мають володіти комплексом компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності. Особливе місце в цьому контексті посідають вимоги до компетентностей майбутніх фахівців у галузі міжнародного права, що охоплюють не лише класичні юридичні, а й цифрові та трансформаційні навички.

Класичні юридичні навички охоплюють критичне мислення, здібності аналізувати та структурувати інформацію, навички вирішення конфліктів та комунікації, так само, як і креативність та здатність знаходити рішення в мінливому, невизначеному, складному, неоднозначному світі. В умовах постійних змін та зростаючої складності нашого середовища (технологічної, геополітичної, кліматичної тощо) класичні юридичні навички не втрачають своєї актуальності.

До інноваційних компетентностей майбутніх фахівців у галузі міжнародного права дослідники відносять низку цифрових навичок у таких напрямках:

- цифрова співпраця;
- цифрове навчання;

- цифрова етика;
- грамотність даних;
- робота зі штучним інтелектом.

Найбільш інноваційними і найменш розвиненими, на думку зарубіжних дослідників, серед фахівців міжнародного права, є трансформаційні навички. Дуже мало юристів мають навички дизайну, а юридичний дизайн багато хто дотепер вважає дещо ексцентричним. Такі поняття, як інновації та зміни, викликають у багатьох юристів дискомфорт [1].

М. Еманн наводить результати дослідження Л. Річарда, згідно з якими 90 відсотків юристів мають нижню половину шкали стійкості як психологічної риси. Люди з низькою стійкістю, як правило, відносно стримані та схильні до оборонної позиції. Але дослідження також продемонстрували, що можна навчитися пом'якшувати негативні наслідки стресу, викликаного змінами, за допомогою когнітивних стратегій, які формують стійкість. До них належать реалістичний оптимізм, тобто роздуми про несприятливі події з когнітивною стратегією «стакан наполовину повний». Ще одним важливим фактором для формування стійкості фахівців у галузі права є створення сприятливого клімату на робочому місці, де люди можуть безпечно висловлювати свою думку, їх цінують такими, якими вони є, і де толеруються експерименти та доброзичливі невдачі (саме там відбуваються інновації).

Набір трансформаційних навичок здається складнішим для опанування, ніж ключові цифрові навички, але існує методологія, яка допомагає розвинути кілька важливих трансформаційних навичок, насамперед, дизайн-мислення. Дизайн-мислення в юриспруденції – також відоме як юридичний дизайн – надає майбутнім фахівцям набір гнучких способів мислення та методологій для реагування на складні юридичні проблеми. Стенфордська дизайн-лабораторія визначає «юридичний дизайн» як систематичний, етичний та дослідницький метод вирішення проблем, які особливо важко розв'язати та які залучають низку конкуруючих зацікавлених сторін та інтересів. Практично дизайн-мислення часто реалізується за допомогою п'ятиетапної методології, починаючи зі співчуття до клієнта або зацікавленої сторони (емпатія), визначення конкретної проблеми для вирішення (визначення), мозкового штурму можливих рішень (генерація ідей), відстеження попередніх ідей у відчутний спосіб у міру їх виникнення (прототип) та апробації цих рішень із клієнтом або зацікавленою стороною для отримання зворотного зв'язку (тестування) [2].

Отже, розвиток означених навичок дозволить підготувати інноваційних фахівців у галузі міжнародного права, конкурентоспроможних на світовому ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ehmann M. Future skills for lawyers, and how to develop them. 2025. URL: <https://www.germanlawinternational.com/goingdigital/germanlawinternational/future-skills-for-lawyers-and-how-to-develop-them-163743/>
2. Hagan M. Design Comes to the Law School // Modernising Legal Education / ed. by C. Denvir. Cambridge University Press, 2020. P. 109-112.

ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі, що динамічно розвивається, інформація стала однією з найцінніших валют. Водночас, її доступність та швидкість поширення створюють безпрецедентні виклики для безпеки. Академічне середовище, традиційно засноване на принципах відкритості, вільного обміну знаннями та академічної свободи, опинилося на перетині цих тенденцій. З одного боку, глобальна мережа відкриває безмежні можливості для співпраці та доступу до інформації, з іншого – наражає учасників освітнього та наукового процесів на нові ризики, пов'язані з кіберзагрозами, несанкціонованим доступом до даних, плагіатом та маніпуляціями.

Актуальність дослідження полягає в необхідності глибокого осмислення того, як фундаментальні цінності академічної культури можуть бути збережені та посилені в умовах зростаючих викликів інформаційної безпеки. Виклики ці не лише технологічні, але й етичні, соціальні та культурні. Недостатній рівень обізнаності щодо загроз інформаційної безпеки, а також нехтування принципами академічної доброчесності в цифровому просторі, можуть призвести до серйозних наслідків, від втрати інтелектуальної власності до компрометації репутації освітніх та наукових інституцій.

Академічна доброчесність є наріжним каменем академічної культури, що охоплює принципи чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності. У контексті інформаційної безпеки ці принципи набувають нового виміру. Плагіат, як форма інтелектуальної крадіжки, не лише підриває довіру та оригінальність наукових досліджень, але й часто пов'язаний з несанкціонованим використанням інформації. Фальсифікація даних та недоброчесність у зборі, аналізі та представленні інформації становлять загрозу для достовірності наукових знань та можуть бути використані для маніпуляцій.

Захист авторського права та інтелектуальної власності в цифровому середовищі є критично важливим аспектом інформаційної безпеки. Це включає не лише захист наукових робіт від несанкціонованого копіювання, а й забезпечення належного цитування джерел, уникнення неправомірного використання програмного забезпечення, баз даних та інших цифрових ресурсів. Формування культури відповідального використання інформації серед здобувачів освіти та науковців передбачає усвідомлення ними правових та етичних аспектів роботи з даними, що є першим кроком до побудови надійного інформаційно безпечного середовища.

Традиційно, академічна культура цінує відкритість, вільний доступ до знань, публікацію результатів досліджень та активний обмін ідеями. Це забезпечує прогрес науки та розширення горизонтів. Однак, у сучасному цифровому світі, ця цінність вступає в конфлікт з необхідністю захисту

конфіденційних даних. Ідеться про персональні дані студентів та викладачів, чутливу інформацію, отриману в ході досліджень (наприклад, медичні дані, інформація про комерційні розробки), а також про службову інформацію освітніх та наукових установ.

Виникає дилема: як забезпечити відкритий доступ до наукових знань, не компрометуючи конфіденційність? Рішення полягає у впровадженні комплексних механізмів балансування. Це може бути: диференційований доступ до інформації, коли різні категорії користувачів мають різні рівні доступу до даних; анонімізація та псевдонімізація даних, що дозволяє використовувати інформацію для досліджень, зберігаючи при цьому анонімність її суб'єктів; використання захищених платформ для обміну даними та спільних досліджень; розробка чітких політик та процедур щодо поводження з конфіденційною інформацією; академічна свобода та цифрова відповідальність

Академічна свобода є фундаментальним правом викладачів та дослідників вільно висловлювати свої думки, проводити дослідження та викладати без необґрунтованих обмежень. Однак, у цифровому просторі ця свобода не може бути абсолютною. Вона нерозривно пов'язана з цифровою відповідальністю, що передбачає усвідомлення потенційних наслідків своїх дій в онлайн-середовищі.

Це стосується не лише дотримання норм інформаційної безпеки (наприклад, використання надійних паролів, уникнення фішингових атак), але й етичного використання інформаційних технологій. Наприклад, поширення неперевіреної інформації, участь у кібербулінгу, використання шкідливих програм чи несанкціонований доступ до чужих ресурсів – усе це є порушенням цифрової відповідальності, що суперечить принципам академічної культури.

Розвиток цифрової грамотності та навичок кібергігієни є критично важливим для всіх учасників академічного процесу. Це включає вміння розпізнавати кіберзагрози, захищати свої облікові записи, безпечно працювати з даними, а також критично оцінювати інформацію з різних джерел. Навчання цим навичкам має бути інтегроване в освітні програми та постійно оновлюватися.

Перспективи подальших досліджень у цій галузі включають вивчення впливу штучного інтелекту на інформаційну безпеку в академічному середовищі, розробку нових методів захисту від складних кіберзагроз, а також аналіз ефективності існуючих освітніх програм з кібербезпеки.

РОЗДІЛ 6

КУЛЬТУРИ РОБОТИ З/НАД НАУКОВИМ ТЕКСТОМ.

АКАДЕМІЧНА КОМУНІКАЦІЯ

Ростислав Ольховик

НУ «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна

РЕДАГУВАННЯ ЗАГОЛОВКОВОГО КОМПЛЕКСУ В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ІНТЕРНЕТ-ТЕКСТАХ: МІЖ КЛІКБЕЙТОМ І ЗМІСТОВНІСТЮ

У сучасному інформаційному суспільстві, де онлайн-комунікація стрімко витісняє традиційні форми подання новин, заголовковий комплекс відіграє ключову роль у залученні аудиторії. Саме тому редагування заголовків публіцистичних інтернет-текстів потребує балансування між привертанням уваги та збереженням змістовної достовірності.

Проблема клікбейтного заголовка як засобу маніпуляції інформацією є особливо гострою у добу цифрових медіа. Згідно з дослідженнями О. Гарматія та А. Хвалька [1], зростає кількість онлайн-видань, що цілеспрямовано використовують емоційно забарвлені, сенсаційні формулювання задля збільшення трафіку. детально аналізують клікбейт як технологію привернення уваги в онлайн-медіа. Серед ключових прийомів — гіперболізація, інтригуючі формули, натяки на ексклюзивність чи шок. Дослідники наголошують, що ці засоби приваблюють увагу, однак їх надмірне застосування руйнує довіру до медіа та знижує якість інформаційного простору.

У роботі О. Гусак [2] зазначається, що клікбейт став потужним інструментом впливу на суспільну свідомість, оскільки саме заголовок визначає первинне сприйняття інформації, підкреслює небезпеку фрагментарного споживання інформації в соціальних мережах, де заголовок часто є єдиним прочитаним елементом публікації. У цьому контексті клікбейт стає дієвим, але маніпулятивним інструментом впливу на масову свідомість. Авторка зазначає, що заголовки здатні формувати емоційно-оціночну рамку ще до ознайомлення з основним текстом. У праці Н. Шульської та Р. Зінчук [4] заголовок розглядається як функціонально-комунікативна одиниця, що виконує апелятивну, інтригуючу й емотивну функції. Науковці звертають увагу на типові мовні конструкції — еліipsis, риторичні питання, порушення синтаксичних норм — які активізують сприйняття тексту. І. Овдієнко (2024) акцентує увагу на необхідності етичного редагування заголовків, що мають балансувати між привабливістю та точністю. Автор наголошує на відповідальності редакторів за достовірність заголовкового комплексу, особливо в умовах конкуренції за кліки.

Метою публікації розглядаємо з'ясування лінгвістичних і комунікативних особливостей редагування заголовків у сучасних українських інтернет-ЗМІ з

позиції балансу між привабливістю для читача та інформаційною достовірністю, зокрема в умовах маніпулятивного впливу клікбейту. Науковий інтерес до проблематики редагування заголовків у публіцистичних інтернет-текстах зумовлений динамічними змінами в медіасередовищі та зростанням ролі заголовка як інструмента впливу на аудиторію.

У сучасних умовах стрімкої диджиталізації медіапростору заголовок перестає бути лише інформаційним маркером — він перетворюється на автономну текстову одиницю з великим впливом на поведінку та очікування аудиторії. Саме через заголовок відбувається перший контакт із публікацією, і саме він найчастіше визначає, чи відкриє користувач матеріал повністю. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема редагування заголовкового комплексу як сфери балансу між привабливістю і правдивістю.

Клікбейт як одна з форм мовної маніпуляції базується на інтенсифікації емоційного впливу та порушенні інформаційної рівноваги. Риторичні запитання, навмисна неповнота інформації, гіперболізація чи сенсаційність — це типові прийоми, що застосовуються з метою штучного підвищення зацікавленості. Водночас такі засоби викликають сумнів у достовірності змісту, а іноді сприяють поширенню недостовірної або викривленої інформації.

Редагування заголовків вимагає врахування не лише лінгвістичних характеристик, а й соціального контексту. У середовищі соціальних мереж, де інформація споживається миттєво, заголовок часто стає єдиною прочитаною частиною новини. Тому відповідальність за точність, стислість і етичність формулювання заголовка зростає, зокрема в умовах війни, суспільної вразливості чи політичної напруги.

Висновки. Отже, редагування заголовкового комплексу повинне ґрунтуватися на поєднанні журналістської етики, мовної майстерності та медіаграмотності. Завдання редактора полягає не лише у привабленні уваги, а й у збереженні достовірності й поваги до читача, що вимагає формування нових професійних стандартів у цифрову епоху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарматій, О., Хвалько, А. Особливості використання клікбейту в інтернет-медіа. *Інновації та особливості функціонування ЗМІ України: збірник матеріалів науково-практичної конференції. 2021*, Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. С.29-32. URL: [https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35708/1/25%20bereznya%20\(1\).pdf](https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35708/1/25%20bereznya%20(1).pdf)
2. Гусак, О.В. Клікбейт-заголовки як дієвий інструмент впливу на суспільну свідомість. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2023. С.66-68. URL: https://www.chnu.edu.ua/media/n33h1jpp/inmov_2023.pdf
3. Овдієнко, І. Виявлення маніпуляцій та клікбейту та етичні аспекти формулювання заголовків. *Наукові записки Інституту журналістики*, 2024. Вип.83(3), С.45–50. URL: https://www.scientific-notes.com/wp-content/uploads/2023/11/83_3.pdf
4. Шульська, Н.М., Зінчук, Р.С. Комунікативно-функційний потенціал заголовків у мові сучасних медіа. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 2021. Вип. 32(71), 5(2), С.220–225. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/5_2021/part_2/37.pdf

РОЛЬ ПИСЬМА ТА ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ФОРМУВАННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Наразі у суспільстві часто постає питання покращення умов академічного середовища для ефективного засвоєння інформації. Незважаючи на те, що ПИТАННЯ охоплює багато аспектів діяльності, наприклад інформаційну свободу, можливість висловлювати власні думки, академічну доброчесність, мобільність, взаємоповагу у спільному навчальному полі, технічне забезпечення і багато іншого; увага не завжди припадає на академічну комунікацію. Вона є однією з найголовніших сходинок і немов «живою» частиною наукової діяльності, без якої всі взаємодії були б неможливими. Загалом, це явище є сукупністю методів та шляхів поширення наукової інформації у спільноті, тобто у академічному середовищі [1].

Основним аспектом комунікації є письмо. Це матеріальна основа інформаційного процесу у середовищі, яка фіксує його перебіг. Його використовують, щоб довести, розгалузити або проаналізувати певні роботи. Науковим письмом можна назвати стиль подання матеріалу серед представників спільноти: науковців, викладачів та студентів. У кожному, так би мовити, «стилі» повинні бути свої правила. Основними критеріями для академічного письма є: точність, доречність, структурованість, офіційність. Це доводиться метою цього процесу, а вона полягає у важливості донести складні ідеї так, щоб вони були якнайменше оскаржені.

Як приклади робіт у цій галузі можна виділити реферати, есе, підручники, доповідь на конференції, наукову статтю, науково-дослідницьку роботу, дисертацію тощо [2]. Звісно, такий важливий процес, як академічна комунікація повинен мати чітко виділені стратегії і похідні тактики. Вони є доволі різноманітними, проте потрібно виділити декілька:

- Інформативна стратегія. Вона полягає у точній передачі інформації. Для цього використовують чітку наукову термінологію, логічну структуру поданого тексту та обов'язкове виділення джерел інформації.
- Переконування. Це корисна стратегія, що дає змогу відстояти свою думку шляхом аргументації. Без сумніву, щоб ця тактика виправдала себе потрібно використовувати перевірені джерела та влучні риторичні питання.
- Стратегія співпраці. Слугує антагоністом стратегії переконування. Її основним завданням є знаходження компромісу за допомогою уточнення, активного слухання, певних домовленостей.
- Створення академічного діалогу. Це більш загальна стратегія, тому представлена поєднанням поваги до різних поглядів, аргументації, активного слухання, правильного спілкування між учасниками дискусії.

Без такої структури академічна комунікація не мала би значного успіху, а отже, й інші її складові втратили би сенс.

Сучасні вчені прийшли до висновку, що людина схожа на книгу пам'яті, в якій пишуть відгуки всі, хто її оточує в житті, в тому числі і вона сама. Але ці «тексти» не тільки формують її особистість, вони вкарбовуються в слова, що вихопилися згрячу, поспіхом, спересердя. Це має пам'ятати кожен викладач, майбутній науковець, у свідомості якого мусить закарбуватися стійке почуття відповідальності за мовленнєвий вчинок.

Український учений, доктор біологічних наук Зеновій Дмитрович Скрипнюк довів факт існування такого лікувального фактору, як інформація, клітинна «мова». Він започаткував інформотерапію – розділ медицини, що вивчає інформацію про фізіологічні, біохімічні, біофізичні та патологічні процеси в організмі людини та розробляє методи лікувального впливу і практичного використання інформації [3, с.18].

Розглянувши академічне середовище під кутом видів комунікаційних аспектів, не можна забувати про технічне підґрунтя. Наразі академічна комунікація знаходиться в тісному та динамічному зв'язку з інформаційними технологіями, які є помічниками у реалізації кожної з вище наведених стратегій та тактик. Серед них можна виділити декілька функціональних переваг, порівняно з можливою їх відсутністю:

1. Можливість ефективної електронної комунікації. Це значно полегшує обмін інформацією для співпраці науковців на міжнародному рівні чи розгляду академічного письма. Прикладом засобів, що дозволяють цей обмін є електронна пошта, форуми, чати, відеоконференції.
2. Вільний доступ до наукової літератури. Електронні бібліотеки та бази даних відкривають безліч можливостей для вивчення тої чи іншої інформації.
3. Зручність у написанні, яку забезпечують комп'ютерні ресурси на кшталт Microsoft office Word.
4. Актуальність спільного написання роботи за допомогою гугл форм тощо.
5. Легкий доступ до платформ публікації робіт. Це чудова можливість для самостійної презентації науковців-початківців.
6. Захист від плагіату.

Отже, академічна комунікація та її основні частини є великою працею. Кожна ланка цього процесу є невід'ємною. Стратегії та комунікації, безсумнівно, відіграють провідну роль, проте навіть це не дає їм можливість існувати без технічного чи письмового аспектів. Від поширення та актуальності проблем академічної комунікації залежить подальша доля освіченості нашого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова бібліотека КНУКІМ. Режим доступу: <https://lib.knukim.edu.ua/akademichne-pismo/>
2. «Основи академічного письма» Жанна Колоїз. Режим доступу: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3236/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%B0.pdf>
3. «Академічна риторика» Наталія Сиванчук, Олександр Санівський, Оксана Циганок. Режим доступу:

Ольга Кононенко
Інститут української мови НАНУ

ВІРТУАЛЬНІ ШАТИ ВЧИТЕЛЯ: МОВНА МОДА МЕРЕЖЕВОГО ДИСКУРСУ

Тема мовного портрета вчителя не нова, але завжди залишається актуальною та багатогранною. В епоху цифрових технологій, коли онлайн-платформи та соціальні мережі стають невід'ємною частиною нашого професійного життя, розуміння того, як учитель репрезентує себе через мову в інтернет-просторі, набуває особливого значення.

Освітній мережевий дискурс, з його швидкістю, інтерактивністю та широкою аудиторією, створює унікальне середовище для формування та сприйняття образу вчителя. Тут педагог виступає не лише як транслятор знань у шкільному класі чи аудиторії, а іноді і як публічна особа. Його мова стає візитівкою, що впливає на сприйняття здобувачами освіти, батьками, колегами та широкою громадськістю.

Основні аспекти, що формують мовний портрет учителя в мережевому дискурсі: мовна компетентність (фундаментом довіри та авторитету є грамотність, чіткість висловлювання, багатство лексики, стилістична вправність), комунікативна стратегія (у мережевому спілкуванні особливого значення набувають навички толерантного ведення діалогу, уміння слухати та чути, здатності донести складні ідеї просто та зрозуміло, адже часто комунікація є опосередкованою та позбавленою невербальних сигналів), етика спілкування (педагог повинен демонструвати високі стандарти етичної комунікації: повагу до співрозмовників, стриманість, недопущення образ та дискримінації), використання цифрових інструментів (мережевий дискурс реалізується у різних жанрах: текстових повідомленнях, коментарях, відеоконференціях, вебінарах, чатах, блогах тощо. Учитель має оволодіти інструментами кожного із цих форматів, адаптуючи свою мову до специфіки платформи та аудиторії), самопрезентація (мовний портрет учителя формує те, як він представляє себе у своєму профілі, як представляє свою діяльність, які матеріали публікує).

Мовна мода вчителя в мережевому дискурсі – це динамічне явище, яке відображає як загальні тенденції інтернет-комунікації, так і специфічні потреби та очікування освітнього середовища. Глобалізаційні процеси, цифровізація та соціальні зрушення формують нові мовні моделі самопрезентації учителя. Одними з найяскравіших ознак цих змін є англізація, фемінітизація і відхід від традиційної трикомпонентної антропонімної моделі.

Активне проникнення англійської лексики в мову вчителів у мережевому спілкуванні зумовлює використання англізмів для позначення назв осіб,

різновидів і жанрів комунікації, освітніх методик, соціально-психологічних понять (*коуч, ментор, тьютер, стейкхолдер, едвайзер, інфлюенсер; онлайн, офлайн, флейм, фідбек, чат, стрім; майндмен, брейншторм; булінг, тімбілдинг*). Трапляються випадки використання англійських термінів без перекладу або з частковою адаптацією, англомовні аббревіатури (*team-building activities, soft skills, hard skills; STEM, EdTech, E-learning*). Надмірне захоплення англізмами знижує мовну ідентичність та культурну самобутність, може ускладнювати розуміння для певної аудиторії та створювати бар'єри в комунікації. Важливою є збалансованість та доречність використання іншомовних слів.

Значущою тенденцією є активне використання фемінітивів для позначення професій та соціальних ролей жінок. Проте, через відсутність єдності в офіційних рекомендаціях, спостерігаємо непослідовність їх використання у мережевому дискурсі (навіть коли йдеться про один і той же фемінітив в одному тексті): *учителька* хімії спеціалізованої школи 196 м. Києва, *вчителька* вищої категорії, педагогічне звання «*старший вчитель*», *керівник* «Школи педагогічної майстерності вчителів хімії Святошинського району м. Києва», *автор* серії вебінарів на «Всеосвіта» («Всеосвіта», 20.03.2025); український *філолог*. Мовний *коуч*. *Викладач* української мови і літератури, риторики, культури мовлення і спілкування, літературної творчості. *Українолюбка*. *Шевченколюбка*. Театральний *педагог*. *Засновник і керівник* СЛТ «Глорія» ХНУ («Всеосвіта», 20.03.2025); *координаторка* напряму «Зміст освіти» Офісу впровадження реформи НУШ, *пані* Заслужений *учитель* України, *експертка* Всеукраїнської школи онлайн («Освіторія», 25.03.2025); *освітній омбудсмен* зазначила («НУШ», 06.03.25).

Трапляється явище паралельного використання маскулінних і фемінітивних форм в одному тексті або комунікативному акті, що може ускладнювати його сприйняття (навчальні ресурси для *учнів /учениць* та *вчителів /вчительок* початкової школи («ВШО», 25.03.2025).

Традиційно українська антропонімна модель охоплює ім'я, по батькові та прізвище. У мережевому дискурсі наявна тенденція до спрощення ідентифікації та відхід від трикомпонентної антропонімною моделі: *Лілія Гриневич*, ексміністерка освіти і науки України 2016-2019 та проректорка Університету Грінченка, акцентувала на трьох кроках до перезавантаження реформи НУШ у 5–6 класах, які варто здійснювати одночасно («НУШ», 13.03.24); Незабаром з'явиться наказ ректорки ХНУ імені Каразіна Тетяни Кагановської про призначення *Гриневич* на посаду («Всеосвіта», 22.06.24); А *пані Лілія Гриневич*, як один з аргументів необхідності переходу на 12-річне навчання, ще років 8 тому наводила саме цю подію («Освіта.уа», 25.03.24); Вже багато років поспіль «Освіторія.Медіа» у своїх статтях знімає з *Тараса* того канонічного коуха та здмухує серйозність, якою щедро присипають образ *ТГШ* (примітка – Шевченко Тарас Григорович) у школах («Освіторія», 03.03.2024); Тож разом з учнями ви можете провести урок, який «спалить» найпопулярніші стереотипи про «*Шеву*» («Освіторія», 03.03.2024); «Від патетичного Кобзаря до дружнього *Ше*»: як провести не нудний урок про *Тараса Шевченка* («НУШ», 06.03.23).

Отже, мовний портрет учителя в мережевому дискурсі постійно змінюється під впливом технологій та суспільних тенденцій та мовної моди, що залежить від контексту, аудиторії та глобалізаційних змін. Мовна мода вимагає від педагога гнучкості, усвідомленого вибору мовних засобів та постійного самовдосконалення. Успішне поєднання професійної компетентності та сучасної мовної культури в онлайн-просторі є ключем до ефективної комунікації, формування позитивного іміджу та зміцнення авторитету вчителя в цифрову епоху.

Максим Гоголь

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

ДІАЛОГ КУЛЬТУР ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ВИКЛАДАННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО

Ключовим завданням сучасної вищої педагогічної освіти є реалізація ідеї діалогу культур у процесі викладання мовно-літературних дисциплін. Діалог культур – це процес взаємодії та обміну між різними культурними традиціями, в результаті якого відбувається не лише взаємне пізнання, а й взаємозбагачення та інтеграція культурних елементів. Він орієнтований на формування у здобувачів вищої освіти фахових компетентностей і програмних результатів навчання, спрямованих на розвиток критичного мислення, здійснення міжкультурної комунікації, досягнення культурного розмаїття у глобалізованому світі [2].

Опанування мовно-літературних дисциплін в ЗВО передбачає передачу культурних цінностей засобами мови, літератури та культури, зіставлення й осмислення різних культурних практик, літературних традицій і мовних систем.

Художня література є одним із основних засобів міжкультурної комунікації. Вона дозволяє зануритися в світ іншої культури, опанувати історичні, філософські, соціально-психологічні та інші контексти, порівняти національні канони, проаналізувати спільні теми, проблеми, образи в українських та інокультурних творах [1]. Так, наприклад, у процесі вивчення дисципліни «Історія зарубіжної літератури» здобувачі вищої освіти мають можливість зіставляти культурні й літературні норми, стереотипи на основі спільних тем, проблем, образів тощо.

Важливу роль у цьому процесі відіграє міждисциплінарний підхід, відтак викладання дисциплін мовно-літературної освітньої галузі у взаємозв'язку з історією, філософією, етнологією дозволить глибше зануритися в контекст літератури та культури, що вивчається.

Сучасна індивідуальна освітня траєкторія здобувачів вищої освіти має бути орієнтована на інтеграцію елементів міжкультурної комунікації. Відтак у навчальних програмах реалізація ідеї діалогу культур має бути представлена низкою вибіркових дисциплін, які міститимуть навчальні матеріали з різних культур, мов та літератур. Це сприятиме кращому розумінню студентами

багатства людських досвідів і поглядів, розширенню власних горизонтів та уникненню упередженого ставлення до інших культур. До прикладу, дисципліна «Порівняльне літературознавство» передбачає компаративне дослідження різних літератур: української, європейської, азійської, американської та ін., зіставлення яких сприятиме кращому розумінню розмаїтості літератур і культур народів світу.

Серед форм роботи та видів навчальної діяльності, спрямованих на реалізацію ідеї діалогу культур в освітньому процесі ЗВО, доцільно виділити такі:

1. Міжкультурні дискусії. Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у дискусіях і проєктах, спрямованих на вивчення літератури й культури різних народів світу. В освітньому середовищі ЗВО важливо створювати умови для відкритого обміну думками між студентами, студентами й викладачами, що сприятиме формуванню емоційної чутливості, толерантності до художніх надбань людства.

2. Тематичні лекції та практичні заняття. У процесі викладання дисциплін мовно-літературної галузі в ЗВО мають бути передбачені лекції та практичні заняття, де розглядатимуться культурні аспекти творчості митців, представників різних країн та епох, визначатиметься й оцінюватиметься їхній вплив на глобальні культурні процеси людства.

3. Використання цифрових технологій. Застосування мультимедійних матеріалів (фільмів, інтерв'ю з авторами, відео-блогів тощо) дасть змогу студентам порівняти українську літературу зі світовою на основі проведення мистецьких паралелей, виокремлення спільних і відмінних літературних традицій з метою збереження культурного коду української нації.

Фахові компетентності та програмні результати навчання здобувачів вищої освіти спрямовані на формування здатності орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати наявні та створювати нові цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності, обробляти, аналізувати й критично оцінювати інформацію з різних джерел [3]. У процесі реформування сучасної системи вищої освіти варто акцентувати на ефективних, на наш погляд, кроках, спрямованих на формування у студентів здатності орієнтуватися в інформаційному просторі з метою реалізації діалогу культур, а саме:

1. Інтернаціоналізація освітнього процесу, що передбачає розширення програм академічної мобільності, створення спільних курсів з іноземними ЗВО, які сприятимуть зануренню студентів у світові культурні процеси.

2. Розвиток цифрових платформ, що забезпечить використання відкритих онлайн-курсів, віртуальних турів, мультимедійних ресурсів і дозволить подолати бар'єри доступу до автентичних матеріалів культурологічного спрямування.

3. Поглиблення міждисциплінарного підходу для залучення нових галузей знань до аналізу мовно-літературного й культурологічного матеріалу, що сприятиме всебічному розумінню мовно-літературних і культурних контекстів, використанню різних методів і методик аналізу текстів.

Серед проблем та викликів на шляху до реалізації ідеї діалогу культур можуть бути мовні бар'єри. Здобувачі вищої освіти мають оволодіти глибокими знаннями з іноземної мови, набути фахових компетентностей, спрямованих на дотримання сучасних мовних норм (з іноземної та державної мови), використання різних форм і видів комунікації в освітній діяльності. Програмні результати навчання мають бути орієнтовані на оволодіння студентами методиками білінгвального й інтегрованого навчання мови, дидактикою багатомовності та методикою паралельного вивчення споріднених мов.

Отже, діалог культур передбачає міжкультурну взаємодію на основі визнання обоюдної самоцінності. Водночас глобальні процеси, які відбуваються у світі, розмитість культурних кордонів, самопроникнення різних культур – усе це сприяє тому, що сьогодні особливої ваги набуває й інша проблема: збереження культурного коду нації, формування самоідентифікації особистості. Реалізація ідеї діалогу культур через освітні компоненти мовно-літературної освітньої галузі в ЗВО сприятиме розвитку культурної компетентності студентів, їхньої здатності до глибокого розуміння, поваги представників різних культур та співпраці з ними. Застосування міждисциплінарного підходу у процесі викладання як нормативних, так і вибіркових освітніх компонентів інтегрованого та націо- й інокультурного спрямування, сприятиме формуванню більш відкритої та толерантної суспільної моделі, де кожна культура є рівноцінною частиною великої культурної спадщини людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцька Н. О. Роль літературних канонів у процесі формування національної ідентичності: історична перспектива. URL: <https://er.nau.edu.ua/items/aa43ea53-4a46-4c7a-9205-12794e052272> (дата звернення: 04.05.2025).
2. Осипова Г., Садовська Н. Культура і діалог культур у контексті глобалізації. *Схід*. 2010, № 3 (103). URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=66888 (дата звернення: 04.05.2025).
3. Яценко, К. А. Мультикультуралізм як соціокультурний феномен: основні підходи та трактування. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: збірник наукових праць. Філософські науки*. 2013, №3. С. 20–24. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9747/1/4.pdf> (дата звернення: 04.05.2025).

Аліна Якущенко

ВСП «Машинобудівний фаховий коледж
Сумського державного університету»

ГАЗЕТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ СУМЩИНИ

Сучасний період характеризується зростанням інтересу до джерелознавчих аспектів історичної пам'яті, зокрема через призму журналістських матеріалів. Ця теза обґрунтовує потенціал періодичних видань Сумської області як цінного джерела для реконструкції історичних подій, суспільних настроїв та формування ідентичності регіону протягом ХХ століття.

Необхідність повернення до першоджерел в умовах розвитку цифрового інформаційного простору для збереження історичної пам'яті та ідентичності. Журналістські сюжети про минуле регіону впливають на сприйняття історії, формування ідентичності та передачу знань наступним поколінням.

Фонди Державного архіву Сумської області [1], що містять значний обсяг періодичних видань та оцифрованих журналістських матеріалів, є ключовим об'єктом дослідження.

Аналіз газетної хроніки [2, 3] дозволяє простежити трансформації життя населення Сумщини, ідентифікувати актуальні проблеми та виявити «голоси поза кадром» – спогади старожилів та очевидців.

На основі аналізу виокремлюємо періоди розвитку періодичного друку на Сумщині ХІХ – початок ХХ ст.

Для раннього періоду (ІІ пол. ХІХ ст. – початок ХХ ст.) характерне поширення загальноукраїнських видань («Харківські відомості», «Чернігівські губернські відомості», «Урядовий вісник»).

У ході другого етапу характеризується формуванням місцевої преси (кінець ХІХ ст.). У цей час починає свою діяльність газета «Північний край» (1890-ті роки) як перший майданчик публічного обговорення міських проблем. Економічний розвиток Сумщини стимулює появу видань «Сумський вісник» та «Сумський голос», які, незважаючи на цензурні обмеження, висвітлювали міське, культурне життя, торгівлю, адміністративні новини та побут мешканців. Ці видання є цінним джерелом для краєзнавчих досліджень.

Для третього етапу «Журналістика ХХ століття» медійники є своєрідними хронікерами епохи трансформацій. Цей період охоплює низку визначних історичних потрясінь. Розглянемо їх.

Революційний період (1917–1921) – це поява нових газет (у Ромнах, Конотопі, Сумах), що часто змінювали назви та виконували пропагандистську функцію. Ці видання характеризуються емоційною мовою, фіксують суспільні настрої та локальні події. Прикладом є «Листок Роменської Просвіти» (1918 р.),

присвячений відкриттю пам'ятника Т. Г. Шевченка в Ромнах – першого монумента Кобзареві в Україні, збудованого зусиллями громади, що свідчить про громадянську ініціативу та національне пробудження.

Радянський період (1920–1980-ті рр.) розподілимо на декілька етапів.

Період 1920–1930-ті рр. характеризується повною ідеологічною підпорядкованістю преси комуністичній партії («Червоний промінь», «Прапор Жовтня» тощо). Газети виступають інструментом пропаганди, публікуючи офіційні повідомлення, звіти, агітаційні статті. Водночас вони фіксують процеси колективізації, індустріалізації, боротьби з релігією.

Аналізуючи період 1930-х років, зупинимося на висвітленні Голодомору та репресій. Офіційна преса 1930-х років приховувала правду про Голодомор та масові репресії, подаючи викривлену інформацію або замовчуючи ці теми.

У період Другої світової війни відбувається евакуація радянських видань. Поява колабораціоністських газет на окупованих територіях («Сумський вісник», «Путівлянин» тощо), що поєднували антирадянську пропаганду із закликами до праці на користь Третього Рейху та місцевими оголошеннями. Приклад: публікація статті «Запам'ятайте страшні цифри» (1943 р.) про Голодомор 1932-33 рр.

У післявоєнний період та період відлиги зберігається державна пропаганда («Червоний промінь», «Ленінська правда») та цензурний контроль. Водночас «відлига» «дозволила» критику побутових проблем.

У час перебудови та гласності з'являються «гостріші» матеріали (зокрема, такі теми: Чорнобиль, бюрократія, репресії). Виникнення нових видань («Суми і сумчани») зі значно більшою свободою. Зі здобуттям Незалежності (1991 р.) відбувається перехід до побудови демократичної держави.

Газети є унікальним специфічним джерелом для вивчення історії Сумщини, відображаючи епоху та виступаючи інструментом впливу на суспільство. Незважаючи на зміни форматів, незмінними залишаються фундаментальні завдання журналіста: пошук, перевірка та висвітлення правдивої та актуальної інформації. Ці вміння є ключовими для збереження та вивчення історії регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Сумської області (ДАСО). URL: daso.archives.gov.ua. (Дата звернення: 02.05.2025).
2. Сумський історичний квартал. URL: <https://history.sumy.ua/> (Дата звернення: 02.05.2025).
3. Цифровий архів періодики LIBRARIA. URL: libraria.ua (Дата звернення: 02.05.2025).

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА: ДОСВІД КАФЕДРИ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Поняття «академічна доброчесність» формально означає «очікування того, що викладачі, студенти, дослідники та всі члени академічної спільноти діють з такими принципами: чесність, довіра, справедливість, повага та відповідальність» [1].

Питання академічної доброчесності завжди на часі, починаючи з 2019 року Сумським державним університетом було розроблено нормативні документи: «Положення про групу сприяння академічної доброчесності» (2019), «Кодекс академічної доброчесності» (2021). Відтоді Сумський державний університет активно залучає академічну спільноту до обговорення питань академічної доброчесності у вищій освіті і науці. Так, наприклад, на презентації проєкту ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH-101048055 «AICE - With Academic integrity to EU values: step by step to common Europe», який співфінансувався Виконавчим агентством ЄС з освіти, аудіовізуальних засобів та культури в рамках напрямку «Жан Моне» програми Erasmus+, були висвітлені питання впровадженню кращого досвіду країн ЄС у забезпеченні академічної доброчесності в освітній діяльності закладів освіти, визначення ролі здобувачів освіти, викладачів та менеджменту університету у формуванні доброчесного освітнього середовища.

У Сумському державному університеті відбувся семінар «PROдоброчесність: інструменти впровадження в діяльність закладу вищої освіти». Участь у заході взяли представники сумських ЗВО та Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та Посольства Сполучених Штатів Америки в Україні.

Президент Міжнародного фонду досліджень освітньої політики та керівник групи сприяння академічній доброчесності СумДУ представили проєкт масового відкритого онлайн-курсу «Академічна доброчесність: виклики, дії та успішні історії» на платформі електронного навчання СумДУ «Екзаменаріум» та першу версію сайту «Академічна доброчесність», створену в домені СумДУ. На зустрічі були представлені основні заходи бібліотечно-інформаційного центру у становленні академічної культури студентів і також довідник з академічної доброчесності для студентів [2].

На кафедрі іноземних мов та лінгводидактики факультету іноземної філології та соціальних комунікацій СумДУ здобувачів вищої освіти знайомлять з нормативною базою університету («ПОЛОЖЕННЯ про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Сумському державному університеті»).

Керівники, викладачі студентських наукових гуртків пояснюють на заняттях як готувати наукові доповіді, тези, статті до фахових наукових видань, керуючись нормами і правилами академічної доброчесності. Залучають студентську молодь до подання авторських робіт на конкурси «Здорова дитина – здорова нація», конкурсу есе до Дня Європи, знайомлять з бібліотечними ресурсами перевірки робіт на плагіат StrikePlagiarism.

Зважаючи на швидкий розвиток технологій генеративного штучного інтелекту, є необхідність вдосконалювати інструменти забезпечення якості освіти та правильного використання ШІ. З метою підвищення обізнаності, викладачі кафедри іноземних мов та лінгводидактики відвідують змістовні лекції й актуальні теми у межах програми підвищення кваліфікації СумДУ: «Робота із сучасними моделями штучного інтелекту в освіті та науці». Лектори окреслили інновації відповідно до нормативного документу МОН України «Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти».

ЛІТЕРАТУРА

1. Academic integrity. URL: <https://www.rmit.edu.au/students/my-course/assessment-results/academic-integrity#:~:text=What%20is%20academic%20integrity> (Дата звернення: 05.05.2025)
2. У СумДУ відбувся семінар, присвячений інструментам впровадження принципів академічної доброчесності в діяльність закладу вищої освіти (сайт СумДУ). URL: <https://integrity.sumdu.edu.ua/uk/novyny/19-u-sumdu-vidbuvsya-seminar-prisvyachenij-instrumentam-vprovadzhennya-printsipiv-akademichnoji-dobrochesnosti-v-diyalnist-zakladu-vishchoji-osviti.html> (Дата звернення: 05.05.2025)

Polina Kushnirova

Scientific Adviser: Inna Levenok
Sumy State University

SELF-MANAGEMENT AS A KEY TO FORMATION OF FUTURE ENGLISH TEACHERS' ACADEMIC INTEGRITY

A system analysis of web-site sources of the International Center for Academic Integrity helped to define, that the notion of an «academic integrity» is outlined as a commitment, even in the face of adversity, to six fundamental values: honesty, trust, fairness, respect, responsibility, and courage. From these values flow principles of behavior that enable academic communities to translate ideals into action. The Fundamental Values of Academic Integrity describes these core values in detail and provides examples of how to put them into practice on campuses, in classrooms, and in daily life [1].

An academic integrity of future English teachers is formed by self-management. What does it mean? Self-management practices like time management, organization, and the ability to take ownership of their learning and academic work directly influence on their ability to adhere to the principles of honesty, trust, and responsibility, which are the main markers of academic integrity.

According to “The Fundamental Values of Academic Integrity”, responsibility for upholding the values of integrity is simultaneously an individual duty and a shared concern. «Every member of an academic community – each student, faculty member, and administrator – is responsible for safeguarding the integrity of its scholarship, teaching and research [...]. Being responsible means standing up against wrongdoing, resisting negative peer pressure, and serving as a positive example.

Responsible individuals hold themselves accountable for their own actions, and work to discourage and prevent misconduct by others».

REFERENCES

1. ICAI Fundamental Values. Retrieved from:
<https://www.academicintegrity.org/aws/ICAI/pt/sp/values>
2. The Fundamental Values of Academic Integrity. Retrieved from:
<https://www.chapman.edu/academics/academic-integrity/files/the-fundamental-values-of-academic-integrity.pdf>

РОЗДІЛ 7

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА В ОБ'ЄКТИВІ МИСТЕЦЬКИХ ОСВІТНІХ СТУДІЙ

Бойченко Марина

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

Ян Сісі

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У сфері мистецької освіти академічна доброчесність визначається набором принципів, якими керуються здобувачі вищої освіти в навчальній, творчій та дослідницькій діяльності. Ці принципи стосуються основних цінностей чесності, доброчесності, поваги до інтелектуальної власності, визнання зусиль інших та дотримання етичних стандартів в академічній сфері. Підтримка академічної доброчесності вимагає, щоб здобувачі освіти утримувалися від використання неналежних засобів, таких як плагіат, інтелектуальна крадіжка або шахрайство, для отримання оцінок або відзнак.

Крім загальних проявів академічної недоброчесності, характерних для будь-якої академічної сфери, у мистецькій освіті спостерігаються специфічні прояви академічної недоброчесності. Зокрема, у творчих роботах із візуального мистецтва може спостерігатися пряме відтворення авторських концепцій, стилю чи елементів творчих продуктів, створених іншою особою. Це являє собою значне порушення академічної доброчесності, ураховуючи той факт, що інновації та оригінальність є фундаментальними критеріями для оцінки художніх робіт, а також навичок і талантів автора. Плагіат у візуальному мистецтві не тільки не ставить під загрозу автентичність роботи, але й позбавляє авторів можливості продемонструвати свій самобутній стиль та творчі здібності. Вирішення та запобігання таким випадкам має вирішальне значення для збереження цілісності мистецької освіти та сприяння середовищу, яке цінує креативність, чесність та етичну поведінку.

Швидкий розвиток цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту, створює безліч викликів та наслідків для академічної доброчесності в сфері цифрового мистецтва, зокрема музичного та хореографічного. Відтак, в епоху штучного інтелекту надзвичайно важливо зміцнювати академічну етику та підвищувати обізнаність про авторське право, установлюючи відповідні політики та стандарти для підтримки академічної доброчесності. Такий проактивний підхід є важливим для захисту достовірності академічних досягнень та створення середовища, що сприяє активному розвитку сфери цифрового мистецтва [1].

Досягнення балансу між технологічними інноваціями та етичною відповідальністю є надзвичайно важливим для мистецької освіти цифрової епохи. Заклади вищої освіти відіграють ключову роль у заохоченні здобувачів до розумного використання технології ІІІ, підкреслюючи етичні міркування для підтримки академічної доброчесності та забезпечення відповідального використання передових технологій. У цьому контексті актуалізується питання зміни критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої мистецької освіти. Традиційні орієнтири, зосереджені на оцінці індивідуальних творчих здібностей здобувачів та їхнього творчого самовираження, тепер стикаються з проблемою врахування включення контенту, створеного ІІІ, що є однаково актуальним як для візуального, так і музичного та хореографічного мистецтва. Оскільки використання ІІІ набуває все більш масового характеру, виникає потреба в коригуванні стандартів оцінювання. Ця еволюція є важливою для розрізнення автентичних мистецьких творів здобувачів вищої освіти (художніх, музичних, хореографічних), що впливають з особистої винахідливості, та їхньої майстерності у використанні матеріалів, створених за допомогою штучного інтелекту. Це передбачає періодичне оновлення стандартів оцінювання та методик навчання, щоб узгодити їх зі змінною динамікою, запровадженою технологією ІІІ. Навчання студентів етичному використанню технології ІІІ стає першочерговим, підкреслюючи важливість академічної доброчесності. У цьому контексті доцільним є створення середовища, де здобувачі вищої освіти не лише використовують переваги технологічного прогресу, але й дотримуються етичних стандартів, забезпечує постійне зростання та етичний розвиток сфери цифрового мистецтва. Завдяки такому підходу заклади освіти відіграють вирішальну роль у формуванні майбутнього покоління митців, які етично та інноваційно роблять свій внесок в академічну та професійну сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Harper R., Power, T. Academic Integrity in the Digital Age: A Comprehensive Review. *Educational Technology Research and Development*. 2021. № 69(3). P. 1197-1221.

Ольга Єременко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНО-СТИЛЬОВІ ПІДХОДИ У ФОРТЕПІАННОМУ МИСТЕЦТВІ

Актуальність обраної теми зумовлена особливостями національного буття України. Її ментальна природа втілює поняття «ліризм» та «козацька нація» (за М. Грушевським), у яких, навіть у добу «антиромантичного» ХХІ століття, простежуються риси романтизму. Ці ознаки формують національні маркери, що поєднують у собі традицію, спадковість і національний світогляд.

Музичне мистецтво України привертає увагу численних дослідників, серед яких М. Гордійчук, Л. Корній, І. Ляшенко, О. Маркова, Л. Шевченко, С. Шип,

В.Шульгіна та інші. Зокрема, праці Н. Кашкадамової та Д. Андросової присвячено вивченню стильової парадигми українського піанізму, що розглядається як єдність художніх проявів і позамистецьких контекстів. Такий підхід дозволяє осмислювати стиль у фортепіанному мистецтві крізь призму національної ідентичності виконавства.

Якщо хочете, можу адаптувати текст під певний стиль — академічний, науково-публіцистичний, есеїстичний тощо [3].

Стильове багатство творчої практики сьогодення, за визначенням С. Шипа, зумовлюється реалізацією культурних впливів, інтеграційними процесами, свободою творчих виявлень, що дає змогу поєднувати стильові ознаки мистецтва різних епох, етносів, соціальних верств і творчих особистостей. З огляду на постодернізаційні характеристики сучасної культурної доби виникає можливість практично необмеженого використання художніх стилів різних жанрів, історичних періодів і народів у довільному поєднанні і пристосуванні до нового оригінального художнього тексту, що сприяє інтенсивному застосуванню прийомів полістилістики [5].

Поняття художнього стилю трактується не лише в межах класичної концепції. Так, С. Шип пропонує власне бачення ряду ключових положень теорії художнього стилю, зокрема тих, що пов'язані з семіотичною природою мистецтва, структурою художньої мови, організацією форми та принципами мистецької поетики [5].

Окреслення інтерпретаційно-стильових ознак у мистецтві тісно пов'язане з осмисленням поняття «інтерпретація». В. Москаленко підкреслює, що інтерпретатор, спираючись на формотворчі ресурси конкретного музичного зразка, здійснює пошук і перевірку виразових засобів, формуючи на цій основі власну інтерпретаційну версію. На думку дослідника, інтерпретація в музиці — це свідомо організована інтелектуальна діяльність, спрямована на розкриття змістово-виразного потенціалу музичного твору [4].

Застосування інтерпретаційно-стильових підходів передбачає здатність виконавця ефективно осмислювати фортепіанний твір, розкривати та актуалізувати його художній потенціал, а також володіти методикою інтерпретації з урахуванням широкого арсеналу стильових і практичних прийомів. Для цього інтерпретатор має виконувати низку ключових завдань: орієнтуватися в історії становлення фортепіанного жанру; володіти навичками застосування різних інтерпретаційних концепцій; вміти узагальнювати мистецьку інформацію, що стосується конкретного твору; знати типологію музично-стильових інтерпретацій як базу для глибшого розуміння й творчого втілення композиторського задуму.

Формування художньої цілісності фортепіанного твору залежить від композиційно-драматургічної структури, музичної архітекτονіки, темпоритмічної організації, тематичного розвитку та інших складових. У цьому контексті Н. Велінова підкреслює, що зміст музичного твору не обмежується лише його звуковим виявом. До нього належить також уся сукупність знань про твір, зокрема результати теоретичного аналізу його формотворчих елементів, зіставлення з іншими творами композитора, характеристика його творчого стилю та інші аспекти. Чим ширші й глибші знання інтерпретатора про твір, тим більш переконливим і змістовним буде його виконання [1].

У цілому, використання інтерпретаційно-стильових підходів у музичному мистецтві передбачає здатність виконавця втілювати власні художні концепції, проявляти виконавську майстерність і накопичений досвід через обраний музичний інструмент. Як зазначає М. Давидов, інтерпретаційний процес не зводиться лише до розуміння чи відтворення музичного тексту — він також охоплює інтерпретацію самого інструмента як засобу виразності. Зміст музичного твору не обмежується лише звучанням: він включає й знання про твір, що розкриваються через аналітичне осмислення його структури, порівняння з іншими творами композитора, вивчення особливостей його творчого стилю та інших аспектів, що розширюють межі виконавського розуміння і художньої реалізації [2].

Загалом, застосування інтерпретаційно-стильових підходів у фортепіанній творчості спирається на усвідомлення змісту музичних взірців, досвід художньо-продуктивної діяльності. Оскільки опрацювання музичного матеріалу вимагає інтерпретаційні варіанти художньо-змістового розуміння й музично-практичного втілення, цей процес є індивідуальним, оригінальним, творчим.

Адже результатом залучення художньо-стильових підходів на основі осмислення музичних вражень є втілення власних виконавських надбань набутого стильового музичного досвіду, врахування художньо-стильових переваг та смаків.

У процесі інтерпретаційних дій відбувається інтелектуально-творчий взаємозв'язок виконавця і слухацької аудиторії, передача їй через твір фортепіанної музики художньо-стильової інформації, яка містить певне відношення до світу, художню концепцію, стійкі ціннісні орієнтири. Реалізація художньо-стильових підходів забезпечує розуміння смислу фортепіанного твору, його прочитання в контексті історії, соціальної реальності, художньої культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Велінова Н. Г. Зміст і структура інтерпретаційної культури вчителя музики. *Наука і освіта*. 2005. № 3-4. С. 111 – 113.

2. Давидов М. А. Концепція музично-художньої виконавської технології : *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*. 2010. Вип. 1. С. 68–91.
3. Кашкадамова Н. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах : навч. посібник. Тернопіль : Астон, 1998. 299 с.
4. Москаленко В. Г. Про індивідуально-стильові засади музичного авторства. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. 2018. Вип. 123. С. 7 – 16. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnmau_2018_123_3.
5. Шип С. Теорія художніх стилів : Монографія. Суми : ФОП Цьома С.П., 2023. 138 с.

Лю Хен

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

Для здобувачів освіти дитячих музичних шкіл невід’ємною складовою їх вокального навчання є жанрово-стильова компетентність, яка на думку Є. Злотницького передбачає набуття жанрових та стильових знань, умінь та навичок, а також досвіду розуміння та втілення у виконавській діяльності жанрово-стильових ознак музичних творів [1].

Мистецький жанр виступає активним комунікативним засобом якісного художньо-інформаційного спілкування в суспільному середовищі. Пізнаючи музичне мистецтво, з огляду на жанрові особливості, вихованці усвідомлюють його мистецьку природу, художній образ, виявляють власні ціннісні орієнтири та мистецькі пріоритети.

Науковці розглядають жанр у зв’язку з історичною динамікою мистецтва і доводять, що цей феномен необхідно досліджувати в контексті соціокультурних основ процесу жанроутворення [2]. Вагомою є позиція С. Шипа стосовно жанрового забезпечення художніх процесів, що дає можливість усвідомлювати мистецький матеріал з огляду на культурні зміни в суспільстві [3].

Для нашої проблематики вагомими є наукові розвідки Л. Тоцької, І. Малашевської, В. Буцяк, в яких досліджується історико-стильовий підхід, котрий використовується у вокальній, музично-теоретичній та фортепіанній підготовці. Звернення до різних видів мистецтва під час формування жанрово-стильової компетентності зумовлене необхідністю активізації емоційно-чуттєвого сприйняття та художньо-образного усвідомлення змісту творів, а також створення позитивних умов для інтерпретаційної діяльності вихованців. Таким чином, жанрово-стильова компетентність здобувачів освіти розуміється як їх комплексна властивість в єдності мотивів, знань, умінь, навичок в сфері

жанрово-стильових ознак музичних творів, що зумовлює спроможність виховання до усвідомлення художнього змісту музичного взірця у жанрово-стильовій палітрі з метою його художньо-образного втілення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Злотницький Є. О. Про загальнонауковий зміст поняття жанрово-стильової компетентності майбутніх учителів мистецтва. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2020. № 1. С. 23 – 28.
2. Покулита І. К. Соціальна природа жанру в контексті історичної динаміки мистецтва : автореф. ... дис. канд. філософ. наук. Київський університет ім. Т. Шевченка. Київ, 2004.
3. Шип С. Теорія художніх стилів : Монографія. Суми : ФОП Цьома С.П., 2023. 138 с.

Олександр Ількаєв

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИХОВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОЇ СФЕРИ

Доброчесність у професійному та творчому середовищі – це принципи дотримання правових та моральних норм. Вони вимагають поваги до авторського права, правильного використання інтелектуальної власності й належної згадки імен авторів, що визнає їх внесок у розвиток суспільства. Хоча поняття доброчесності більше відоме в освіті та науці, вона відіграє таку ж важливу роль у музичній сфері. Цікаво те, що в англійській мові авторське право звучить як «copyright», що можна перекласти як право копіювати й доцільно відображає суть цього права.

Авторське право – це право автора контролювати різні способи використання та розповсюдження своїх творінь. Саме авторське право захищає створену музику та право автора заробляти гроші на цій музиці (Bargfrede, 2017).

А. Баргфред (A. Bargfrede) слушно зазначає, що індустрія звукозапису б не існувала без авторського права (Bargfrede, 2017). Варто зауважити, що існує поняття суміжного права, яке в музичній індустрії тісно переплітається з авторським. Якщо авторське право – це про сам твір як об'єкт, то суміжне право – технічна фіксація виконання цього твору на пристрій, яке також може проводитися як самим автором, так і іншим фахівцем, наприклад, інженером звукозапису у студії.

Хоча у США на рівні закону звукозапис також захищений авторським правом і не розділяється, то в Україні та ЄС технічна фіксація та виконання відділені від авторського права і мають англomовний термін «neighboring rights» або «related rights». Це один із термінів, що може викликати плутанину у молодих фахівців. Тому під час підготовки слушно це пояснювати, адже таке нерозуміння також може викликати непередбачувані проблеми з правами.

Однак однією з масштабних проблем є те, що молоді митці часто не замислюються, що все створене до них може мати свого власника. Насправді створювати власну музику із семплів (зразків чужої музики) може мати недобросовісний характер. Без базових знань, без належних сплат за використання творів та записів – все це про недоброчесне використання.

Використання семплів іншої музики у власному записі також вимагає ліцензій на використання основного запису та музичної композиції. Власник авторських прав на музичну композицію і власник авторських прав на звукозапис вимагатимуть виплати роялті, але ця сума часто базується на обсязі використання в новому матеріалі. Ліцензії на семпли, зазвичай, обговорюються в кожному конкретному випадку і, у випадку музичних творів призводять до того, що власник семплу отримує обумовлений відсоток від новоствореного твору.

Деякі виконавці пропонують мультитрекові завантаження пісень, що дозволяє фанатам створювати власні ремікси на матеріал. Інші програми, які можна завантажити або знайти в Інтернеті, дозволяють користувачам змішувати дві пісні разом, створюючи комбінацію з двох (або більше) пісень. За наявності дозволу власника авторських прав на звукозапис – це цілком законно. Програми, які продають біти або стеми, також зазвичай включають повну ліцензію для користувачів на створення нових творів з використанням їхніх продуктів.

Однак, коли пісні та окремі інструментальні треки реміксуються без дозволу авторів, виникає питання законності. Очевидно, що новий матеріал є похідною роботою від оригінальної пісні (пісень), але чи є це добросовісним використанням? Чи є воно трансформативним? Який вплив нова пісня має на ринок оригінального матеріалу? За кордоном питання моральних прав також може виникнути, якщо твір «змінено» (у країнах, які пропонують захист моральних прав для авторів; у США такого захисту немає).

Американська виконавиця Girl Talk зробила кар'єру на створенні повноцінних пісень, що повністю складаються з невеликих уривків інших пісень. Продаючи десятки тисяч альбомів і часто виступаючи перед тисячами шанувальників, її творчість досі не була оскаржена в суді власниками авторських прав. Дехто припускає, що це пов'язано з побоюванням, що вони програють у справі про захист добросовісного використання, створюючи правовий прецедент, що може відкрити шляхи (Bargfrede, 2017).

Із закриттям магазинів, що спеціалізувалися на продажі платівок, Wal-Mart став найбільшим продавцем музики. Однак все більше людей вирішили завантажувати цифрову музику і фільми кінотеатральної якості з iTunes, Amazon.com і безлічі інших вебсайтів безпосередньо на свої персональні пристрої.

Однією з найскладніших проблем студій є піратське використання їхніх технологій за кордоном через розміщення матеріалів в Інтернеті. Наприклад, у день виходу фільму «Зоряні війни: Прихована загроза» на екрани кінотеатрів, хтось виклав його копію разом з фонограмою сміху глядачів в Інтернет. Чи повинні студії утримувати інтернет-поліцію, яка б патрулювала мережу на предмет бутлегованих копій їх роботи? У відповідь на бутлегерство «Прихованої

загрози» адвокати Lucasfilm надіслали листи з вимогою припинити діяльність кільком підозрюваним піратам, а співробітники Lucas співпрацювали з ФБР у цьому питанні. Зі збільшенням кількості крадіжок індустрія розваг, можливо, бореться зі звіром, якого неможливо вбити (Burr, 2017).

Отже, виховання доброчесності у фахівців у музичній сфері є важливим компонентом освітнього процесу, а не лише гарною ідеєю. Семплінг без дозволу, піратство – все це підриває індустрію та довіру. Тож формування доброчесності є важливим внеском у майбутнє суспільства та підтримки особистої репутації.

ЛІТЕРАТУРА

- Bargfrede, A. (2017). Music law in the digital age: copyright essentials for today's music business. Boston, MA: Berklee Press.
- Burr, S. (2017). Entertainment law: cases and materials in established and emerging media. St. Paul, MN : West Academic Publishing.

Гай Міняю

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИКОНАВСЬКА АКТИВНІСТЬ УЧНІВ У ВОКАЛЬНО-ХОРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність заявленої тематики зумовлена сучасними вимогами до системи освіти, які передбачають створення єдиного інформаційного та культурно-освітнього простору, реалізацію міжкультурного полілогу та взаємодії, а також активізацію здобувачів освіти до оволодіння вокальним мистецтвом.

Проблему вокальної підготовки та методичної особливості формування вокального виконавства досліджували В. Антонюк, Л. Василенко, Н. Овчаренко, Н. Кьон, Т. Жигінас та ін. Специфіку підготовки китайських студентів до вокального виконавства розглядали Ян Бо, Сун Янін, Яо Вей, Юй Хенюань та ін. Дослідження питання вокально-виконавської активності базується на: психолого-педагогічні концепції розвитку здібностей (Г. Костюк, С. Максименко, С. Науменко та ін.); науковій теорії художньо-творчої діяльності задля формування особистості (В. Бутенко, В. Орлов та ін.); концептуальних дослідженнях музичної освіти (А. Козир, Г. Падалка, О. Реброва, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова, О. Устименко-Косоріч та ін.); здійсненні навчання співу як засобу забезпечення музично-естетичного розвитку (В. Антонюк, А. Болгарський, Н. Гребенюк, В. Бриліна, Л. Василенко та ін.); дослідженні щодо формування художніх смаків і потреб школярів (М. Бойченко, О. Кузнецова, О. Лобова, Л. Паньків, О. Ростовський, І. Чистякова та ін.),

наукових позиціях щодо розвитку музично естетичних смаків під час вокально-ансамблевої та вокально-хорової діяльності (Б. Брилін, А. Болгарський, С. Горбенко, І. Дімова, О. Васильченко та ін.).

Вокально-хорова діяльність передбачає багатоголосний спів як один із видів ансамблевої та хорової діяльності. Такі виконавські дії сприяють розвитку співацької культури вихованців, їх загальному та музичному розвитку, формуванню духовного світу, становленню світогляду.

Без сумніву, виконавська активність у вокально-хоровій діяльності – це не лише вміння співати, а й здатність до виразного, емоційного та технічно досконалого втілення музичного твору, під час поєднання технічної майстерності з індивідуальним художньо-образним ставленням до музики.

Основні складові виконавської активності у співі передбачають: технічну майстерність, як вміння правильно співати (чисто, без детонацій), володіння вокальним апаратом, диханням, а також навички зміни висоти, сили та тембру голосу; виразність, як здатність передавати емоції та зміст музичного твору, використовуючи інтонацію, динаміку, темп та інші виразні засоби.

Під час формування вокально-виконавської активності школярів важливими є індивідуальні прояви виконавця, які характеризуються інтерпретаційними ознаками, що робить спів вокально-хорового твору оригінальним, неповторним.

Отже, вокально-виконавська активність у співі передбачає наявність комплексу знань, навичок, умінь, інтересів, смаків, художніх пріоритетів і стійку потребу особистості у практичній вокально-хоровій діяльності.

Ван Жусінь

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

WHAT CONNECTS ME TO THE POETRY OF TARAS SHEVCHENKO

"What connects me to Taras Shevchenko's poetry" is the title I read in one of the interviews by the famous Chinese literary scholar Ge Baoquan [1]. And I became interested in what personally connects me to the work of the national poet of Ukraine.

I am connected to the poetry of Taras Shevchenko by my favourite professional work and my country, from which I came to study in Ukraine. My favourite work is the art of dance, which, like folk songs, permeates the work of the Ukrainian poet Taras Shevchenko. In 2022, I studied in Sumy at the Pedagogical University in the Choreography educational program and received a master's degree in art. Since 2024, I have been studying in graduate school, and I strive to learn the pedagogy of dance

art, which is also respected in my country, China. The academic and artistic education, teaching classical, folk and stage dance in Sumy, heroic people, and the history of the Sumy region, intertwined with the creative travels of Taras Shevchenko, make a strong impression. During classes, as well as cultural and artistic events, in particular, a fellow countrywoman and a Chinese graduate, Bian Lulu, I learned about Ukrainian culture and the poetic work of the Ukrainian Kobzar.

I am also interested in the translations of Taras Shevchenko's works by the Chinese Shevchenko scholar Ge. Baoquan. He called Taras Shevchenko his most beloved poet [1; 2]. Ge Baoquan carefully studied the biography and creative path of the spiritual leader of Ukraine for many decades to better understand the meaning of his poems, particularly his spiritual instructions in the poems "Testament" and "Fate". I consider it a feat that Ge Baoquan translated over one hundred and thirty moving poems by the Ukrainian Kobzar.

At first, I tried to experience Shevchenko's multifaceted poetic world through Ge's descriptions. Baoquan, I am talking about "the expanse of the raging Dnieper, the ringing of the churches of Chyhyryn, the blind singer Perebendy who plays the kobza, the girl who turns into a tall white poplar..." as it is noted in the publication [2]. What moved me in the master's story was how Ge Baoquan courageously translated Taras Shevchenko's poems from Russian and mastered the Ukrainian language on his own to translate valuable works, primarily from the Ukrainian language.

Then I read some of Shevchenko's "Selected Poems", translated by Ge Baoquan, from Ukrainian originals and sought to feel nature in poetry, similar to Chinese culture. She sought to feel family values, deep feelings ("like girls drove poplar"), and the unique spirit of the "Hopak" dance. Taras Shevchenko is rightly called a national hero and "Father of the Spirit of the Ukrainian People" [2].

So, what connects me with Taras Shevchenko's poetry? I am mastering the Ukrainian world thanks to the Ukrainian language, poetry, and art. I am writing a dissertation. I want to tell my friends in my country about the valuable poems of Taras Shevchenko, which reflect the nation's soul, like in a mirror. In our country, as is known from newspapers, his works have been republished several times. In Chinese schools, some poems are in textbooks on foreign literature.

LITERARY SOURCES

1. Ge Baoquan. (2017). "What connects me with T. Shevchenko's poetry". Translated from Chinese by V. U rusova . *Ukraine – China*. Special Issue. Issue No. 1 (7). P. 148-151. https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2017/04/ukrchina_2017_03_04_A4_All.pdf.
2. Khayin, L. (2024). "Kobzar" in translation Ge Baoquan: features the transmission of nationally specific realities. *Sinology Research*, (3), 5-16. <https://doi.org/10.51198/chinesest2024.03.005>

Електронне наукове видання

Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

15-16 травня 2025 року, м.Суми

Відповідальність за автентичність цитат,
правильність фактів та покликань несуть автори статей

Відповідальна за випуск: заст. голови оргкомітету *О.М. Семеног*
Комп'ютерна складання та верстання:
технічний секретар конференції *Л.Шоломій*
Для технічного редагування змісту збірки використано ChatGPT

Суми, СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2025

40002, Суми, вул. Роменська, 87

Свідоцтво ДК №231 від 02.11.2000 р.